

**Diputació
Barcelona**

Diagnosi de l'exclusió social al Berguedà. Aproximació a la realitat social 2012

Maig de 2013

Encàrrec i coordinació de l'estudi:

CONSELL
COMARCAL
DEL BERGUEDÀ

inclusió

Oficina d'Inclusió Social

Diputació de Barcelona
Àrea d'Atenció a les Persones

Passeig Vall d'Hebron, 171
Edifici Serradell
08035 Barcelona
www.Diputació de Barcelona.cat/servsocials

Direcció tècnica

Diputació | **Àrea d'Atenció**
Barcelona | **a les Persones**

Oficina de Suport Tècnic als Serveis Socials

Consultoria tècnica

Andreu Camprubí Trepal
Àrea d'Inclusió Social i Ciutadania

Índex

1. Presentació	7
2. Introducció	8
2.1 Objectius	9
2.2 El concepte d'exclusió social	10
2.3 Àmbits i factors d'exclusió social i els eixos transversals de desigualtat	12
2.3.1 Entorns rurals. El factor territorial com a element d'anàlisi	17
2.4 Metodologia	19
2.4.1 Limitacions metodològiques.....	20
3. Indicadors de context.....	20
3.1 Indicadors demogràfics	21
3.1.1 Sexe i edat.....	23
3.1.2 Procedència	33
3.2 Indicadors de serveis socials.....	47
4. Àmbit econòmic	52
4.1 Indicadors macro	52
4.2 Indicadors micro	56
4.3 Indicadors dels serveis socials. Ajudes econòmiques	66
5. Àmbit laboral	70
5.1 Estructura del mercat laboral.....	70
5.2 Emprenedoria.....	73
5.3 Activitat.....	75
5.4 Contractació	77
5.5 Atur	81
5.6 Indicadors de serveis socials. Problemàtiques laborals.....	106
6. Àmbit residencial.....	108
6.1 Mercat de lloguer i ajudes	108
6.2 Llars buides	111
6.3 Indicadors dels serveis socials. Habitatge.....	112
6.4 Transport públic	114
7. Àmbit relacional	116
7.1 Indicadors de serveis socials.Maltractaments familiars	117
7.2 Violència contra les dones	118
7.3 Persones soles a la llar	120
7.4 Atenció a la infància i l'adolescència.....	123

8. Àmbit formatiu	126
8.1 Recursos educatius en el territori	126
8.2 Ús de les TIC.....	130
8.3 Centre obert.....	132
8.4 Indicadors de serveis socials. Aprenentatge.....	132
9. Àmbit social i sanitari	135
9.1 Afectació del VIH	137
9.2 Població amb discapacitat	139
9.3 Indicadors de serveis socials. Discapacitats i dependència	145
9.4 Recursos per a la gent gran.....	148
9.5 Indicadors de serveis socials. Drogodependències.....	150
10. Àmbit de ciutadania i participació	152
10.1 Problemàtiques d'estrangeria.....	152
10.2 Associacionisme	153
11. Síntesi de resultats	157
11.1 Recomanacions per al coneixement aprofundit de la realitat social de la comarca	168
11.2 Passos següents	168
12. Bibliografia	170

ÍNDEX TAULES

Taula 1: Àmbits d'exclusió social	13
Taula 2: Àmbits d'exclusió social, exemples de factors de risc i eixos de desigualtat	16
Taula 3. Població per sexe i grans grups d'edat per municipi. 2012	26
Taula 4. Índex demogràfics municipals, comarcal i de Catalunya 2012.....	29
Taula 5. Percentatge estrangers sobre el total de la població, 2012	33
Taula 6. Població estrangera per nacionalitat, 2012.....	35
Taula 7. Índex demogràfics població estrangera a la comarca, 2012.....	36
Taula 8. Població estrangera per nacionalitat per municipi. 2012.....	36
Taula 9. Problemàtiques detectades per serveis socials del Berguedà per tipus. Absoluts, 2010, 2011 i 2012	47
Taula 10. Increment percentual 2004-2012 de problemàtiques per tipus	49
Taula 11. Nombre d'usuaris/es atesos pels EBAS per sectors d'intervenció. 2012	50
Taula 12. Llindar de pobresa a Catalunya. Euros anuals Evolució 2004-2011	56
Taula 13. Renda familiar bruta disponible. Comparativa Berguedà-Catalunya 2009.....	58
Taula 14. RFBFD per llars i percentatge de llars amb una sola persona per municipi.....	59
Taula 15. Beneficiaris d'aliments al Berguedà. Evolució 2011-2012. Absoluts i increment percentual	62
Taula 16. Beques de menjador als centres educatius de primària del Berguedà curs 2011-2012 i curs 2012-2013	63
Taula 17. Ajudes econòmiques d'urgència social. Mesures anticrisi, 2012	66
Taula 18. Ajudes econòmiques d'urgència social. Mesures anticrisi, evolució 2011-2012	67
Taula 19. Problemàtiques econòmiques detectades per serveis socials per tipus. 2010	68
Taula 20. Població activa per sexe al Berguedà, Província de BCN i Catalunya, 2012.....	77
Taula 21. Nombre absoluts d'aturats per municipi. Sexe i Edat. Desembre 2012	83
Taula 22. Població activa, aturada i taxa d'atur per municipi. 2012.	86
Taula 23. Taxes d'atur per sexe i edat. Berguedà 2012	87

Taula 24. Atur absolut a desembre de 2012 i variació entre 2009 i 2012 per sexe i edat. Berguedà.....	88
Taula 25. Percentatge d'aturats estrangers i autòctons. Atur registrat a desembre de 2012.....	92
Taula 26. Evolució de l'atur al Berguedà per sectors. Gener 2009-novembre 2012.....	99
Taula 27. Beneficiaris de prestació per desocupació per tipus i municipi. Absoluts i evolució 2009-2012.....	102
Taula 27. Dades del servei Ocupa't. Memòria 2012.....	105
Taula 28. Dades dels serveis d'ocupació del Berguedà. 2012.....	105
Taula 29. Problemàtiques laborals detectades per serveis socials per tipus. 2010.....	106
Taula 30. Llars buides per municipi del Berguedà, 2012.....	111
Taula 31. Problemàtiques residencial detectades per serveis socials per tipus. 2010.....	113
Taula 32. Problemàtiques de maltractament familiar detectades per serveis socials per tipus. 2010.....	117
Taula 33. Nombre de serveis d'atenció i acolliment d'urgència. 2011.....	118
Taula 34. Xifres del servei d'Informació i Atenció a les Dones. Atencions.....	119
Taula 35. Xifres del servei d'Informació i Atenció a les Dones. Perfil.....	119
Taula 36. Persones que viuen soles per municipi. Berguedà, 2012.....	121
Taula 37. Dades de la DGAIA referents al Berguedà, 2012.....	123
Taula 38. Situació administrativa i tècnica dels menors atesos a desembre de 2012.....	124
Taula 39. Centres, alumnes, professors i ràtio per municipis. Total de centres. Alumnes i professors del curs 2009-2010.....	128
Taula 40. Usuaris del centre obert per sexe i edat.....	132
Taula 41. Problemàtiques formatives detectades per serveis socials per tipus. 2010.....	133
Taula 42. Casos de VIH a la Catalunya Central. Evolució 2001-2012.....	137
Taula 43. Centres i llars residencials per persones amb discapacitat al Berguedà. 2011.....	144
Taula 44. Recursos del mercat de treball protegit, 2012.....	144
Taula 45. Problemàtiques de discapacitats detectades per serveis socials per tipus. 2010.....	145
Taula 46. Tipologia i nombre d'usuaris/es del SAD. 2012.....	146
Taula 47. Tipologia i nombre d'usuaris/es de Teleassistència. 2012.....	146
Taula 48. Transport adaptat a la comarca, 2012 (en col·laboració amb Creu Roja).....	147
Taula 49. Problemàtiques de salut i drogodependències detectades per serveis socials per tipus. 2010.....	150
Taula 50. Informes de Reagrupament i Arrelament, 2012.....	152
Com es pot veure, el nombre d'entitats de la comarca és força elevat i quasi tots els municipis disposen d'algun tipus d'associació. Només Capolat, Castell de l'Areny, Gisclareny i Sant Jaume de Frontanyà no disposen de cap associació.....	154
Taula 51. Entitats i socis per municipi. Berguedà 2012.....	154
Taula 52. Síntesi de resultats.....	158
Taula 53. Mostra de DAFO comarcal. Exemple.....	167

ÍNDEX GRÀFICS

Gràfic 1. Piràmide de població del Berguedà a 2012.....	23
Gràfic 2. Evolució de la població a la comarca 2002-2012.....	24
Gràfic 3. Població per edats al Berguedà i Catalunya 2012. % sobre el total.....	25
Gràfic 4. Índex d'envelliment per municipi. 2012.....	31
Gràfic 5. Evolució temporal dels índex demogràfics de dependència. 1981-2012.....	33
Gràfic 6. Població estrangera per principals nacionalitats, 2011. Absoluts.....	34
Gràfic 7. Població estrangera per grans grups d'edat, 2012. % sobre el total.....	35
Gràfic 8. Percentatge de població estrangera per municipi, 2012.....	44
Gràfica 9. Evolució de la població estrangera a la comarca, 2002-2012.....	45
Gràfica 10. Evolució problemàtiques detectades per serveis socials del Berguedà per.....	48
Gràfic 11. Taxa de variació real del PIB en %. 2007-2010.....	53
Gràfic 12. Creixement del PIB per sectors en %. 2010.....	53
Gràfic 13. Empreses per sector. Berguedà -Província de Barcelona. % sobre el total d'empreses, 3r T 2012.....	54
Gràfic 14. Evolució del nombre d'empreses per sector. Berguedà-Província de Barcelona. % sobre el total d'empreses. 3r T 2011-3r T 2012.....	55
Gràfica 15. Taxa de risc de pobresa a Catalunya per sexe, 2007-2011.....	57
Gràfic 16. Evolució de pensions no contributives al Berguedà per tipus. Absoluts.....	61
Gràfica 17. Total d'expedients RMI per zona. Evolució 1998-2012.....	64
Gràfic 18. Beneficiaris del RMI per nacionalitat. Evolució 1998-2012.....	65

Gràfic 19. Assalariats per sector. Berguedà-Província de Barcelona. % sobre el total d'assalariats. 3r T2012.....	71
Gràfic 20. Autònoms per sector. Berguedà-Província de Barcelona. % sobre el total d'autònoms. 3r T2012.....	71
Gràfic 21. Emprenedors atesos, plans d'empresa creats i empreses creades al Berguedà. Absoluts.....	73
Gràfic 22. Cooperatives creades i cancel·lades entre 2007 i 2012 al Berguedà. Absoluts.....	74
Gràfic 23. Cooperatives actives i cancel·lades per sector entre 2007 i 2012 al Berguedà. Absoluts.....	74
Gràfic 24. Evolució de l'activitat per sexe al Berguedà. Absoluts.....	75
Gràfic 25. Població activa per sexe i edat al Berguedà, 2012. Percentatge sobre el total.....	76
Gràfic 26. Evolució de la contractació al Berguedà. Variació interanual en %.....	77
Gràfic 27. Evolució dels contractes per durada 2006-2012 al Berguedà. % sobre el total.....	78
Gràfic 28. Tipus de contracte per sexe. % sobre total de contractes. Berguedà 2011.....	79
Gràfic 29. Tipus de contracte per edat. % sobre total de contractes. Berguedà 2011.....	79
Gràfica 30. Contractes de persones amb discapacitat. Absoluts 2011 i 2012 per sexe i tipus.....	80
Gràfic 31. Atur per sexe i edat. Comparativa Berguedà-Catalunya. % sobre el total, novembre 2012.....	89
Gràfic 32. Evolució de l'atur al Berguedà per gènere. % sobre total d'aturats.....	90
Gràfic 33. Evolució de l'atur al Berguedà per edat. % sobre total d'aturats.....	91
Gràfic 34. Atur estrangers per procedència. Comparativa Berguedà-Catalunya. % sobre el total, novembre 2012.....	92
Gràfic 35. Evolució de l'atur estranger al Berguedà per procedència. % sobre total d'aturats.....	94
Gràfic 36. Atur per nivell formatiu. Comparativa Berguedà-Catalunya. % sobre el total, novembre 2012.....	95
Gràfic 37. Evolució de l'atur al Berguedà per nivell formatiu. % sobre total d'aturats.....	97
Gràfic 38. Atur per sector. Comparativa Berguedà-Catalunya. % sobre el total, novembre 2012.....	98
Gràfic 39. Evolució de l'atur al Berguedà per sectors. % sobre total d'aturats.....	99
Gràfic 40. Atur per durada. Comparativa Berguedà-Catalunya. % sobre el total, novembre 2012.....	100
Gràfic 41. Evolució de l'atur de llarga durada al Berguedà per durada. % sobre total d'aturats.....	101
Gràfic 42. Diferencial entre aturats i beneficiaris de prestació per desocupació, 2012.....	104
Gràfic 43. Evolució del mercat de lloguer al Berguedà. Preus i nombre de contractes.....	108
Gràfica 44. Evolució dels prestacions permanents per al pagament del lloguer. Catalunya.....	109
Gràfica 45. Evolució del nombre d'ajuts de Lloguer Just i RBE.....	110
Gràfic 46. Ajuts a la rehabilitació d'habitatges. Evolució.....	110
Gràfic 47. Evolució de les ràtios als centres de la comarca. Total de centres.....	129
Gràfic 48. Equipament TIC a la llar al Berguedà i Catalunya. % de llars amb algun membre entre 16 i 74 anys 2011.....	131
Gràfic 49. Ús d'ordinador i Internet al Berguedà i Catalunya. % de llars amb algun membre entre 16 i 74 anys 2011.....	131
Gràfic 50. Casos de VIH per sexe i edat a la Catalunya Central. Evolució 2009-2012. Percentatge sobre el total.....	138
Gràfic 51. Casos de VIH a la Catalunya Central per origen. Evolució 2001-2012 percentatge sobre el total.....	139
Gràfic 52. Població discapacitada per sexe al Berguedà i Catalunya. % sobre el total, 2011.....	140
Gràfic 53. Població discapacitada per edat al Berguedà i Catalunya. % sobre el total, 2011.....	141
Gràfic 54. Població discapacitada per tipus al Berguedà i Catalunya. % sobre el total, 2011.....	142
Gràfic 55. Discapacitats al Berguedà per grau. Evolució 1998-2011.....	142
Gràfic 57. Places residencials per gent gran segons naturalesa jurídica.....	148
Gràfic 57. Tipus d'entitats al Berguedà. 2012.....	155

ÍNDIX FIGURES

Figura 1. Municipis del Berguedà i el seu pes poblacional. 2012. Percentatge sobre el total.....	22
Figura 2. Participació dels territoris al total del PIB Català en %. 2010.....	55
Figures 3 i 4. Situació dels centres educatius a la comarca per tipus. Curs 2012-2013.....	126
Figura 5. Distribució dels centres sanitaris de la xarxa pública al Berguedà.....	136
Figura 6. Centres de dia i residencials per gent gran a la comarca i places per municipi.....	149

1. Presentació

Des de l'any 2011, l'Àrea d'Atenció a les Persones del Consell Comarcal del Berguedà integra el departament d'Inclusió Social. Aquest departament, format per una oficina tècnica, és l'encarregat d'impulsar el programa de plans locals d'inclusió social del Departament de Benestar Social i Família.

El programa funciona des del 2006 i està pensat per esdevenir el mecanisme d'afebliment dels factors d'exclusió social al territori. Aquesta estratègia es desenvolupa tant a nivell local com comarcal i el cas del Berguedà n'és un bon exemple. El 2007, Berga es va acollir al programa de plans d'inclusió social i a partir del 2011 l'estratègia s'amplia a nivell comarcal.

Té com a finalitats:

- Conèixer les principals problemàtiques socials, econòmiques, laborals, formatives, residencials, relacionals i de participació de la comarca, i com aquestes afecten a les persones.
- Identificar els recursos, serveis i potencialitats que existeixen al Berguedà.
- Establir amb els agents del territori les línies de treball per dissenyar programes i polítiques d'inclusió i cohesió social.
- Sensibilitzar i difondre les causes i conseqüències de l'exclusió.

Amb el plantejament d'aquests objectius ràpidament es va detectar que existia una estratègia de coordinació comarcal que coincidia amb el programa, es tracta del *Berguedà en Xarxa, benestar, infància i famílies*. Aquest fet va fer redefinir el procés metodològic i es decideix integrar la perspectiva inclusiva dins el Berguedà en Xarxa, evitant així, impulsar en paral·lel una nova estratègia d'atenció a les persones.

El Berguedà en Xarxa és un espai de treball interdisciplinari que busca millorar l'atenció a les famílies i a les persones en general per aconseguir el benestar social. Per aconseguir la participació i cooperació de les diferents administracions i professionals s'organitzen quatre taules de treball: Infància i adolescència, Igualtat, Gent Gran i Diversitat Funcional. Dins de cada una de les taules es treballa amb comissions segons les necessitats detectades.

Els òrgans de planificació del Berguedà en Xarxa i la mateixa oficina d'inclusió social detecten la necessitat de disposar de dades actualitzades que ajudin a avaluar les actuacions existent i si s'escau, a dissenyar-ne de noves. Aquest recull d'informació, principalment de caràcter quantitatiu, s'inicia a finals de 2012 amb el suport de Diputació de Barcelona i el document que teniu a les mans n'és el resultat.

2. Introducció

El present document correspon a la diagnosi de l'exclusió social al Berguedà. En ell s'hi poden trobar un seguit d'indicadors recollits per tal de poder quantificar i acotar el fenomen de l'exclusió social a la comarca l'any 2012.

Disposar d'una eina de diagnosi de l'exclusió social és d'una importància principal per als ens locals i supralocals que vulguin dur a terme polítiques inclusives. La lluita contra l'exclusió social requereix d'eines de planificació integrals que permetin abordar aquesta problemàtica des de tots els seus angles. Com es veurà, l'exclusió social és un fenomen multidimensional que afecta tots els àmbits de la vida de les persones.

Per això, disposar d'una diagnosi formada per un mapa¹ de vulnerabilitat (el document present) i un mapa de recursos és imprescindible per poder abordar aquest fenomen i planificar les actuacions que cal dur a terme.

La diagnosi comarcal de l'exclusió social té una doble vessant:

- Eina de coneixement: a partir de l'anàlisi de les dades disponibles referents als diversos àmbits i factors de l'exclusió social, podem conèixer quina és la realitat, en aquest cas de la comarca del Berguedà, sobre aquest fenomen. Ens permet saber quines són les principals problemàtiques socials existents a la comarca i quins en són els col·lectius més afectats. D'aquesta manera es poden identificar les banderes vermelles de l'exclusió social a la comarca, saber on i qui afecten més per tal de poder establir prioritats en l'actuació.

Per altra banda, sempre que sigui possible, cal mostrar l'evolució en el temps d'aquestes problemàtiques per tal d'observar quines són les tendències que aquestes problemàtiques mostren al llarg del temps. Això permet observar si les actuacions que ja es duen a terme prèvies al Pla d'Inclusió estan obtenint els resultats esperats i, si s'escau, repensar o reforçar certes actuacions.

- Eina de planificació: La diagnosi de l'exclusió social no només aporta coneixement sobre la realitat social de la comarca. Un cop conegudes les principals problemàtiques i col·lectius, cal, en una segona fase, planificar les actuacions a dur a terme. En aquesta fase, disposar d'una bona diagnosi és cabdal. Per tal d'aportar coherència interna i metodològica al Pla Comarcal d'Inclusió social, les actuacions a planificar han de sorgir de l'anàlisi de la realitat social.

A més, planificar en coherència amb la diagnosi, permet fer que els recursos siguin més eficients, ja que s'actua allà on hi ha el problema.

La realització d'una diagnosi participada amb tots els agents socials de la comarca és el primer pas per establir les relacions i dinàmiques que han de mantenir-se al llarg de les fases següents de planificació, implementació i avaluació. Així, ja s'estableixen els canals i lideratges que posteriorment han de guiar les actuacions.

¹ En aquest cas, el terme mapa no fa referència tant a una identificació geogràfica estricta, sinó a un concepte de visió general de la realitat.

Com ja s'ha dit anteriorment, l'exclusió social és un fenomen format per situacions de desavantatge en diverses esferes de la vida i que, per tant, cal conèixer els factors de mancança en cada una d'elles. Per això, sobretot en les comarques amb un caràcter rural com el Berguedà, cal estudiar l'exclusió social des d'una òptica territorial que combini l'anàlisi comarcal amb el local. Analitzar els factors d'exclusió relacionats amb el territori, és a dir, d'es d'una òptica comarcal, permet conèixer amb més profunditat tots els factors que influeixen en la determinació de les situacions d'exclusió social.

Els entorns rurals presenten problemàtiques i potencialitats diverses de les que es poden identificar en els entorns urbans, sobretot mancances relacionades amb qüestions com el transport, l'aïllament i l'accés als serveis; o bé potencialitats derivades de la baixa densitat de població que permeten dinàmiques inclusives informals que no existeixen en entorns urbans (Quintana i Camprubí 2011 i Camprubí 2011).

El document recull **indicadors de cada un dels set àmbits d'exclusió social** que es defineixen en la part introductòria, a més d'una **bateria d'indicadors de caire demogràfic i dels Serveis Socials de la comarca**. Aquesta diagnosi ha estat elaborada a partir del recull de dades secundàries, és a dir, elaborades per diferents organismes i institucions. La nostra tasca ha estat la de recollir aquells indicadors disponibles més adients per tal de reflectir la realitat social. Però no només ha estat una tasca de recerca, també els hem tractat i elaborat per tal de poder-los presentar de la manera més entenedora possible, ja sigui en forma de gràfic, de forma comparada o amb un tractament matemàtic per tal de poder posar-ho en relació amb el context i que siguin de més fàcil interpretació. Al final de cada apartat es mostren les dades més destacades i, sempre que sigui possible, les especificitats territorials.

Totes les dades presentades van acompanyades d'una **anàlisi sociològica** per tal d'ajudar al lector en la seva comprensió, explicant què signifiquen els indicadors i quins són els fenòmens sociològics que ens ajuden a explicar el comportament de certes dades.

Després d'una introducció conceptual es presenten els indicadors, com hem dit, classificats pels àmbits d'exclusió social que la literatura acadèmica ha definit. També intentarem donar fe del **caràcter rural de la comarca del Berguedà**, observable en les dades, i quines implicacions té això en termes d'exclusió i inclusió socials.

2.1 Objectius

La diagnosi social té per objectiu sintetitzar i integrar tota la informació disponible sobre la realitat social del Berguedà.

Els objectius específics són:

- 1) Aportar coneixement precís i actualitzat de la realitat social de la comarca: a través d'indicadors socials relatius a la comarca i, sempre que és possible, dels municipis que l'integren.
- 2) Identificar els principals factors que generen exclusió social a la comarca i quins són els col·lectius més vulnerables.
- 3) Crear complicitats entre els diferents actors que treballen per a la inclusió en el territori i establir un marc de treball i col·laboració entre aquests, que permeti consensuar els punts de partida i els eixos estratègics que determinaran la política d'inclusió social de la comarca.
- 4) Facilitar i orientar la presa de decisions per a incidir en els principals problemes de la comarca.

Seguint les indicacions de la Guia Metodològica dels Plans Locals d'Inclusió Social editada per la Diputació de Barcelona, les diagnosi municipals es formen per un mapa de recursos (inventari dels recursos inclusius del municipi o comarca) i un mapa de vulnerabilitat (el present document, que identifica els principals factors de vulnerabilitat social de la comarca).

En paral·lel a la recollida de totes xifres que integren el mapa de vulnerabilitat, l'oficina tècnica està treballant en l'elaboració de el mapa de recursos de la comarca. La sistematització de tota aquesta informació quedarà recollida en el futur observatori social del Berguedà.

2.2 El concepte d'exclusió social

L'exclusió social no és un concepte unívoc, ni consensuat en l'àmbit acadèmic ni en l'àmbit polític i administratiu. En la nostra anàlisi, la definició d'exclusió social la situem en el marc de l'estudi de les desigualtats socials i incorpora les transformacions econòmiques, socials, polítiques i culturals que afecten la nostra societat, generant nous riscos i trajectòries de vulnerabilitat en les persones².

En les societats occidentals del segle XXI, les fronteres de l'exclusió social han esdevingut altament mòbils i fluïdes i afecten cada vegada més persones i grups socials (Beck, 2002). Més enllà de la manca de recursos econòmics o materials, hi ha d'altres factors de desigualtat o discriminació social, política, relacional o simbòlica que es manifesten en diferents àmbits o esferes de la vida de la persona.

En aquest context, val a dir que el concepte d'exclusió social fa referència a la naturalesa canviant i multidimensional dels problemes socials que sovint han estat descrits i delimitats a partir del terme pobresa. Com la pobresa, l'exclusió social

² El concepte d'exclusió social i la perspectiva teòrica que s'exposarà en aquest apartat és el resultat d'un treball intens dut a terme per l'equip d'Inclusió Social i Ciutadania de l'IGOP en els darrers anys.

descriu situacions de carència material, però va més enllà i incorpora moltes altres formes de desavantatge social que s'expliquen per transformacions estructurals i situacions de desigualtat; com ara la discriminació, el trencament familiar, els problemes de salut, les carències educatives o la pèrdua del lloc de treball, que dificulten o impedeixen a les persones participar en activitats clau de la societat.

Per tant, l'exclusió social es pot definir més en termes de procés, que afecta de forma canviant a les persones i grups de població al llarg del temps, que en termes de condició social. Com a conseqüència, per analitzar-la i abordar-la cal fer un salt i deixar enrere un enfocament estàtic tradicional (a partir del qual es van posar en marxa les polítiques per combatre la pobresa), per situar-nos en un escenari més dinàmic i processual que descriu l'exclusió social com a procés que afecta les persones en qualsevol moment de la seva trajectòria vital i que, per tant, pot ser canviant en el temps i objecte d'intervenció per part de les polítiques d'inclusió social.

En interessa, doncs, posar de relleu que el terme exclusió social no es refereix únicament als grups de població en situació de marginació severa i a les formes extremes de desavantatge múltiple que poden patir les persones. La perspectiva de l'exclusió social és, per contra, més àmplia i dinàmica. Tenint en compte que el fenomen de l'exclusió social és complex, ens hi podem aproximar des de tres formes complementàries: l'exclusió com a situació, com a risc i com a procés³.

- **L'exclusió social com a situació.** L'exclusió és un concepte que ens pot servir per definir la situació en què es troba una persona o un grup de persones. Des d'aquesta perspectiva la definim com un estat de necessitat intensa provocat per múltiples factors (materials, educatius, laborals, sanitaris, entre d'altres). El caràcter multifactorial de les situacions d'exclusió social en dificulta les respostes en forma de polítiques públiques atès que es dota les persones excloses de dos trets que estan lluny de les lògiques tradicionals de la intervenció social: invisibilitat i transversalitat. L'acumulació de factors situa les persones en situació d'exclusió social en una marginalitat extrema i sense possibilitats de ser percebuts amb claredat per les administracions.
- **L'exclusió social com a risc.** L'exclusió social no és només una intensificació i una acumulació de dèficits personals, sinó que també expressa la debilitat dels recursos individuals i col·lectius per fer-hi front. Per tant, l'exclusió social no és només una situació sinó que també es refereix a un context de soledat de l'individu que fa créixer el propi risc de trobar-se en una situació d'exclusió social. La persona exclosa no és només la persona amb menys recursos econòmics o més pobra, sinó que és aquella que sovint viu aquesta situació en soledat, sense relacions socials ni vincles on trobar suport, sense xarxes socials, amb un capital social molt dèbil, amb estructures familiars cada vegada més fràgils i sense valors comunitaris sòlids.

³ Seguim en aquest apartat la conceptualització de Brugué O. (2010). "Políticas para la Cohesión Social: Nuevos Contenidos y Nuevas Formas" en Guillén, T. y Ziccardi, A. (eds). *La acción social del gobierno local*. México: IGLOM.

- **L'exclusió social com a procés.** L'exclusió social és la conseqüència de processos socials i econòmics generals que afecten els individus en determinats moments de la seva trajectòria vital. L'exclusió social és un procés que afecta una part significativa de la població que pateix una combinació de desavantatges socials, més o menys greus, en un moment del seu curs vital, com pot ser la manca de treball o la necessitat sobrevinguda de fer-se càrrec d'un familiar dependent, el que la situa en una posició de major vulnerabilitat i risc i la pot abocar a processos d'exclusió social més severos.

En alguns casos i en determinades circumstàncies, aquests desavantatges es poden reforçar mútuament, constituint un procés en espiral que, amb diferents graus d'intensitat, pot donar lloc a un deteriorament progressiu de la situació de la persona en el mercat laboral, impeding que se senti part activa de la comunitat, i dificultant el seu accés tant a mecanismes de desenvolupament personal com als sistemes de protecció social.

L'exclusió social és, per tant, un concepte integral que mostra la complexitat d'un fenomen social que s'expressa en un o més àmbits vitals de les persones, desencadenant situacions d'una gran varietat i intensitat.

D'altra banda, cal també tenir en compte com el concepte d'exclusió social interacciona amb el concepte de vulnerabilitat social, en tant que aquest darrer caracteritza les múltiples situacions de precarietat en què es poden trobar les persones i que es poden transformar en exclusió social, si s'agreugen les circumstàncies o se n'acumulen d'altres a les ja existents.⁴ En aquest sentit, el terme exclusió social s'aplica sobre els criteris bàsics de la diversitat i intensitat de factors de vulnerabilitat, i es refereix a un fenomen multidimensional i polièdric, manifestat i definit més, com hem apuntat, en termes de procés que d'estat, que respon a les lògiques de producció i reproducció de les desigualtats que imperen en les nostres societats occidentals.

2.3 Àmbits i factors d'exclusió social i els eixos transversals de desigualtat

Els principals factors de risc i vulnerabilitat es poden classificar en àmbits diferents per mostrar la seva complexitat, multifactorialitat i interrelació en els processos d'exclusió social.⁵ Definim primer els set àmbits d'exclusió social que considera la nostra perspectiva teòrica i que es mostren en la taula següent, per a continuació aprofundir en els factors de risc que s'identifiquen en cadascun d'ells, i en els eixos de desigualtat que actuen transversalment en aquestes situacions.

⁴ Subirats, J. (dir.) (2004) *Pobreza y exclusión social. Un análisis de la realidad española y europea*. Barcelona: Fundació La Caixa Estudios Sociales.

⁵ V. IGOP (2005). *Análisis de los factores de exclusión social*. Madrid: Fundación BBVA; Subirats, J. (dir.) (2004). *Pobreza y exclusión social. Un análisis de la realidad española y europea*. Barcelona: Fundació La Caixa . Estudios Sociales; Subirats, J. (dir.) (2006). *Procesos de exclusión social y nuevas políticas para la inclusión*. Madrid: Fundación BBVA.

Taula 1: Àmbits d'exclusió social

Àmbits exclusió social	Descripció general
Àmbit Econòmic	Nivell d'ingressos econòmics de les persones
Àmbit Laboral	Situació de les persones en el mercat de treball
Àmbit Formatiu	Nivell d'estudis, coneixements i habilitats de la persones (capital formatiu)
Àmbit Social i Sanitari	Nivell de salut de les persones que pot tenir conseqüències en la seva vida social
Àmbit Residencial	Situació de tinença de l'habitatge principal, capacitat fer front despeses de la llar i condicions d'habitabilitat
Àmbit Relacional	Intensitat de les relacions de les persones en l'àmbit familiar, veïnal i comunitari
Àmbit de Ciutadania i Participació	Garantia dels drets civils de les persones i la seva participació en la societat

Font: Elaboració pròpia

Una anàlisi més en profunditat de cada àmbit permet identificar els principals factors d'exclusió social, que cal considerar en l'anàlisi de les trajectòries i experiències personals.

L'àmbit econòmic és aquell en el qual s'identifiquen diversos elements que permeten abordar la pobresa com a factor de vulnerabilitat. D'una banda, té en compte els elements més habituals relatius als nivells de renda i despesa, així com la pobresa subjectiva. D'altra banda, incorpora els factors de vulnerabilitat econòmica més freqüents com poden ser les dificultats financeres de la llar i la dependència de la protecció social.

L'àmbit laboral, integra els factors que tenen a veure tant amb l'accés al mercat laboral (atur i accés a treball remunerat) com a les condicions de treball (drets laborals, situacions de treball temporal, ocupació no qualificada o salari baix).

L'àmbit formatiu incorpora els factors que fan referència a la manca o dificultats d'accés al sistema educatiu, així com també destaca els factors relacionats amb el baix capital formatiu de les persones.

L'àmbit social i sanitari ve determinat per l'accés al sistema de salut i als recursos bàsics. Els factors de risc en l'àmbit de la salut comprenen tota una diversitat de malalties perdurables en el temps i difícilment reversibles com les addiccions, els trastorns mentals i les discapacitats, entre d'altres, que provoquen greus situacions de vulnerabilitat social. Algunes d'aquestes malalties comporten un grau de rebuig social i estigmatització que s'afegeix a les dificultats que la mateixa malaltia pot generar en la persona.

L'àmbit residencial té en compte els factors d'alta vulnerabilitat més comuns vinculats a l'accés a l'habitatge i a les seves condicions (deficiències en les instal·lacions, deteriorament del propi habitatge, edifici i/o entorn o l'amuntegament residencial, entre d'altres).

L'àmbit relacional presenta dos grups diferents de factors de vulnerabilitat. D'una banda, aquells relacionats amb el deteriorament de les xarxes familiars, que solen manifestar-se en l'existència de conflictes o de violència domèstica, familiar i/o de gènere. D'altra banda, l'afebliment d'aquests llaços que es detecta en els casos de persones o nuclis familiars sols o que no tenen suports propers. En aquest sentit, es contempen situacions vinculades a la soledat i a la manca de suport familiar intern o extern, o l'escassetat de contactes interpersonals i/o d'amistat. En aquest àmbit cal posar de relleu que tant la família com els vincles comunitaris poden exercir de suport fonamental front a les situacions de risc i/o vulnerabilitat. Més enllà de la dimensió afectiva d'aquests vincles, la seva absència, escassetat o deteriorament es pot convertir en un mecanisme d'edificació de barreres objectives i subjectives per a la inclusió social de les persones.

L'àmbit polític-ciudadà inclou factors de vulnerabilitat relatius a les situacions administratives no regularitzades o regularitzades parcialment o els casos de desarrelament social i familiar de la reclusió penitenciària. Igualment, té en compte l'absència de participació social, cívica i política de les persones en la mesura que les allunya de les xarxes socials i comunitàries més properes.

Els eixos de desigualtat

Identificats els principals factors d'exclusió social en cada àmbit, el plantejament de l'anàlisi també ha de tenir en compte que aquests factors s'han d'analitzar considerant els eixos de desigualtat que actuen de forma transversal en totes les dinàmiques d'exclusió social: **el gènere, l'edat i la procedència o ètnia** de les persones. Aquests eixos de desigualtat no constitueixen per si sols factors potenciadors de situacions d'exclusió, sinó que situen les persones en posicions de major o menor fragilitat. Això no obstant, cal tenir en compte que en determinades persones aquests eixos de desigualtat de l'estructura social travessen i condicionen els seus perfils d'exclusió social.

En aquest sentit, l'estudi de l'exclusió social evidencia la permanència i aprofundiment de les desigualtats socials per raó de gènere. En aquest context, es pot distingir entre diversos perfils d'exclusió social o d'elevada vulnerabilitat comunament detectats entre les dones i aquells que es produeixen específicament entre els homes.

Gènere

Pel que fa a les dones, els factors de més incidència en els processos o situacions d'exclusió social són els vinculats al treball domèstic i a la combinació d'aquest amb les dificultats d'inserció laboral i un nivell important de precarietat en l'àmbit de la salut. Entre els perfils de dones altament vulnerables o excloses, es poden distingir

principalment tres grups: el de les dones en edat activa que presenten problemes de salut i dependència econòmica derivats de la sobrecàrrega domèstica; el de les dones que encapçalen llars monomarentals amb dificultats econòmiques i escassetat de xarxes familiars i/o socials i, finalment, els de les dones en edat activa, víctimes de maltractaments i dependents econòmicament. En el cas dels homes, els factors d'exclusió social més importants són els de tipus laboral i aquells que afecten la seva posició com a cap de família i sustentador econòmic de la llar. En aquest sentit, les situacions d'atur perllongat, les jubilacions anticipades, les invalideses per malaltia o per accident laboral, entre d'altres, són les que interfereixen amb més freqüència amb l'estabilitat d'uns rols i unes relacions de gènere clarament determinades per l'estructura social.

Edat

D'altra banda, l'edat de les persones, sovint entrecreuada amb l'eix de gènere, determina perfils d'exclusió molt específics, sobretot entre les persones més joves i les persones més grans. Ambdós grups d'edat es troben al marge del mercat laboral i, tant en un cas com en l'altre, la manca de xarxes familiars i socials de suport, així com els conflictes familiars o situacions de dificultat, poden ser els principals detonants de situacions d'exclusió social. Entre els més grans, els factors de més incidència són l'econòmic, el relacional i la salut. Els tres principals perfils són el grup de persones més grans de 65 anys amb un deteriorament generalitzat de les condicions de vida, que viuen soles o amb la parella en situació similar, el de les persones grans maltractades psicològicament i/o físicament per altres membres de la llar i el de les dones més grans de 65 anys amb problemes de salut derivats de la sobrecàrrega familiar. Dins els perfils d'exclusió per edats, l'altre grup més vulnerable és el dels infants en situació de pobresa, els adolescents i els joves. Els factors de més incidència a l'hora de determinar situacions d'exclusió entre aquests grups estan vinculats a l'àmbit relacional i formatiu i, a major edat, a l'àmbit social i sanitari i al laboral.

Procedència o ètnia

Finalment, el tercer eix de desigualtat, la procedència o ètnia de les persones, determina l'existència d'una sèrie de perfils de vulnerabilitat o d'exclusió social molt concrets. Les persones immigrades en situacions més pròximes a l'exclusió social acostumen a ser els que procedeixen dels països més empobrits del món (Àfrica, Àsia, Amèrica Llatina i Europa de l'Est), que arriben a Catalunya amb escassos mitjans econòmics buscant una feina que els permeti millorar les condicions de vida que tenien al país d'origen. A banda de la procedència, no obstant, és important distingir entre la situació dels que es troben administrativament regularitzats i dels que no, atès que les conseqüències que es deriven d'aquest fet determinaran les seves vivències personals i oportunitats.

D'altra banda, un dels elements que sol tenir una influència molt clara i directa en el conjunt de la població immigrada és el dels estereotips i prejudicis que la població autòctona té envers ells i que es posen de manifest en les relacions econòmiques,

socials i laborals. Igualment, cal considerar el fet que aquestes persones sovint tenen responsabilitats familiars en els seus països d'origen i també cal tenir en compte el propi procés d'immigració.

Interseccions

Tot i que la definició i conceptualització dels tres eixos de desigualtat social es presenta de forma separada, aquests no es donen de manera aïllada i, sovint, interactuen en els processos d'exclusió social. Així, per exemple, el gènere i l'edat s'entrecreuen a l'hora d'explicar perquè són particularment les dones més grans les que tenen més problemes de salut i precarietat econòmica com a resultat d'una llarga vida de sobrecàrrega en l'àmbit familiar i dependència econòmica. D'altra banda, en nombrosos col·lectius de població immigrada, són les dones les que corren més risc d'exclusió social si es té en compte el seu posicionament social des d'una perspectiva de gènere i la seva vulnerabilitat legal, relacional i laboral en tant que persones immigrades. En ocasions, factors com el nivell socioeconòmic o el nivell d'estudis actuen, de manera similar a l'edat, el gènere i l'origen, com a variables independents que, juntament amb altres eixos, ajuden a explicar processos d'exclusió social en diferents àmbits.

Si tenim en compte els àmbits i factors de risc i els eixos de desigualtat social als que ens hem referit, l'exclusió social es pot definir com una situació d'acumulació i combinació de factors de desavantatge diversos sobre una mateixa persona en un moment determinat del temps, vinculats a diferents aspectes de la seva vida personal, social, cultural i política.

Taula 2: Àmbits d'exclusió social, exemples de factors de risc i eixos de desigualtat

Àmbits	Espais	Factors de risc. Exemples	Eixos desigualtat social
1) Econòmic	Renda	Pobresa econòmica Dificultats financeres de la llar Dependència protecció social Sense protecció social	Gènere Edat Procedència, origen o ètnia (Territori)
2) Laboral	Accés mercat de treball	Atur Subocupació Impossibilitació	
	Condicions laborals	Precarietat	
3) Formatiu	Accés sistema educatiu	Desescolarització No accés educació obligatòria	
	Capital formatiu	Analfabetisme Nivells formatius baixos Fracàs escolar Abandonament sistema educatiu Barrera lingüística	
4) Social i sanitari	Morbiditat Dependència Addiccions	Malalties que provoquen exclusió social Malalties que pateixen col·lectius exclosos	

Àmbits	Espais	Factors de risc. Exemples	Eixos desigualtat social
5) Residencial	Accés habitatge	Accés en precarietat No accés Pèrdua habitatge	
	Condicions habitatge	Condicions deficientes habitatge Condicions deficientes habitabilitat	
6) Relacional	Xarxes familiars	Deteriorament xarxes familiars Escassetat o debilitat xarxes familiars Violència de gènere Violència intergeneracional Violència intrafamiliar	
	Xarxes socials	Escassetat o debilitat xarxes socials	
7) Ciutadania i participació	Ciutadania	No accés a ciutadania Accés restringit ciutadania	
	Participació	Privació de dret per procés penal No participació política i social	

Font: Elaboració pròpia

La taula anterior ens permet observar, de forma teòrica i a tall d'exemple, quins són alguns dels elements concrets que acaben conformant els factors de risc d'exclusió social. La taula mostra com es concreten els elements més generals, abstractes i teòrics (àmbits), passant per les seves dimensions on es poden generar els factors de risc (espais), per acabar concretant alguns dels factors de risc que es poden identificar en les trajectòries d'exclusió social. Aquest tipus de taules són molt emprades en sociologia, ja que permeten partir d'elements abstractes i arribar a la seva concreció en forma d'indicadors. Cal recordar que els elements d'aquesta taula són exemples que no es corresponen necessàriament amb la realitat específica de la comarca del Berguedà. Al llarg del present document es van identificant elements i factors d'exclusió específics de la comarca.

Precisament aquest caràcter acumulatiu i processual de l'exclusió social és el que determina en gran mesura l'aproximació metodològica per a la seva anàlisi. Cal entendre com aquests factors i eixos de desigualtat es relacionen i acumulen en la biografia de les persones per tal d'entendre els mecanismes causants i conseqüents de les situacions d'exclusió.

Entorns rurals. El factor territorial com a element d'anàlisi

Al marc teòric presentat anteriorment cal afegir-hi el factor territorial, que, en el cas present, es concreta en la situació dels territoris en l'eix urbà-rural. Encara manca una producció teòrica suficient per poder incorporar aquest àmbit en el marc teòric de l'exclusió social. Però hi ha recerques que ens permeten contemplar aquest element d'anàlisi. La discussió actual és si el factor territorial és un vuitè àmbit d'exclusió o si és un eix transversal de desigualtat.

En aquest document no s'ha incorporat l'eix territorial com a vuitè àmbit, sinó que és un element transversal en tots els àmbits d'exclusió identificats en la introducció del

document. Així, al llarg del document s'anirà fent referència al caràcter rural de la comarca i quines implicacions té això en l'anàlisi de l'exclusió social.

La conceptualització i els estudis de l'exclusió social tipifiquen aquesta com un fenomen urbà. Al nostre parer no es pot parlar de manca d'exclusió en els entorns rurals, més encara quan les dinàmiques actuals són de clara terciarització de l'economia d'aquests entorns, equiparant-los als entorns urbans.

El buit existent en la recerca que vinculi exclusió i entorns rurals no és indicativa de que aquest sigui un fenomen exclusivament urbà. Tot i que el marc teòric de l'exclusió social presentat anteriorment també serveixi per l'exclusió rural, els factors més rellevants en un i altre entorn són canviants. Com també ho són els recursos per la inclusió.

En els entorns rurals, de forma general, caldrà abordar –no de forma exclusiva, sinó amb més pes que en entorns urbans- situacions relacionades amb la manca de mobilitat, unes comunicacions deficientes, una població més envellida i masculinitzada i situacions d'aïllament físic. De forma general, en els entorns rurals de Catalunya la taxa d'immigració és major que en entorns urbans, però lluny de generar una problemàtica social afegida, els entorns rurals són capaços d'incloure aquesta població amb més facilitat que no pas als entorns urbans (Camprubí, 2011). Per identificar si aquesta regularitat observada en altres territoris també es dona al Berguedà, caldria una recerca de tipus qualitatiu ad hoc.

Com hem dit, però, de la mateixa manera que les dinàmiques d'exclusió social no són igual en entorns rurals que urbans, tampoc ho són els recursos que aquesta entorns faciliten per la inclusió. Segons la recerca de Camprubí (2011) la baixa densitat de població característica dels entorns rurals permet l'emergència i manteniment de xarxes socials de suport en major mesura que en els entorns urbans. En aquestes xarxes, que sorgeixen per la impossibilitat de segregació espacial i d'oci en els pobles (només hi ha una escola, una discoteca, pocs bars, un camp de futbol, on tothom es barreja), circula informació sobre situacions de mancança, però també informació referent a oportunitats laborals, habitatge en millors condicions, entre altres. També és més fàcil entrar en dinàmiques de reciprocitat que reforcen el vincle social.

També es important a nivell de l'administració: els recursos públics estan menys massificats, el coneixement personal permet actuacions més individualitzades, és més fàcil detectar situacions de mancança i les dinàmiques de treball transversal i coordinació amb entitats es donen de forma més fàcil i natural.

La població rural, exceptuant casos d'aïllament sever, disposa d'un capital social major que la població urbana, ja que aquests últims disposen de molts espais per la segregació i diferenciació, sent les xarxes molt més homogènies per motiu de classe i procedència. Les dinàmiques d'inclusió informals i que queden al marge dels serveis públics són potencialment més possibles en entorns rurals.

A continuació es mostrarà de forma quantitativa el caràcter rural de la comarca, tot i que hi hagi pobles que no es puguin classificar de rurals en els termes que n'hem parlat aquí.

2.4 Metodologia

Aquest document ha estat elaborat a partir d'una cerca i tractament de dades estadístiques estretes de fonts secundàries. Han estat nombrosos el registres consultats per tal d'obtenir la informació necessària per realitzar aquesta aproximació a la realitat de l'exclusió social del Berguedà.

Algunes de les dades que es presenten no es poden trobar en el format en què apareixen en el document, ja que han estat tractades per tal d'obtenir informació més acurada i comparable. Molts indicadors han estat creats *ad hoc* per aquest document, sempre partint d'informació accessible. Les fonts han estat diverses, tant registres públics de diversos organismes, com dels serveis específics del Consell Comarcal del Berguedà

Les fonts de les que s'han extret les dades d'aquest document són:

- Idescat
- Hermes (base de dades municipal de la Diputació de Barcelona)
- Departament d'Empresa i Ocupació de la Generalitat de Catalunya
- Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya
- Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya
- Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya
- Registre de Cooperatives de Catalunya
- Padró 2012
- CEEISCAT (Centre d'Estudis Epidemiològics sobre les ITS i Sida de Catalunya)
- Àrea bàsica de Serveis Socials del Consell Comarcal del Berguedà
- Registre d'entitats del Berguedà
- Diversos informes (referències en la bibliografia)

Limitacions metodològiques

Sempre que cal fer front a la realització d'una anàlisi com la que es presenta a continuació, cal tenir present que l'accés a les dades no és sempre el que els investigadors desitjarien.

En aquest sentit cal apuntar una limitació puntual i concreta del cas del Berguedà. El municipi de **Gósol pertany a la província de Lleida** i, per tant, la Diputació de Barcelona no recull dades per aquest municipi. La Diputació de Lleida no disposa d'una eina com la de l'Hermes de la Diputació de Barcelona, per tant, en alguns indicadors dels que es presenten, i manquen dades de Gósol.

Generar les pròpies dades quantitatives i que siguin representatives del total de la comarca, o fins i tot d'un municipi, suposa un cost força elevat a nivell de recursos econòmics i temporals. Per això les dades s'han d'extreure de fonts secundàries, amb la problemàtica que no sempre hi ha les dades que es requeririen per afrontar un procés de diagnosi amb condicions, ja sigui per **la temporalitat de les dades com del seu desagregament**. Un altre problema de treballar amb fonts secundàries és la **impossibilitat d'observar com es creuen i acumulen en un mateix individu o grup diferents factors d'exclusió, perdent així la possibilitat d'observar el ser caràcter acumulatiu i processual**.

Per acabar cal anomenar el que alguns estadístics anomenen "la maledicció dels nombres petits". Quan es tracta amb poblacions molt petites, com el cas d'alguns municipis de la comarca del Berguedà, hi ha càlculs que presenten magnituds molt elevades, però la variació absoluta és petita. Quan es treballa amb índex, taxes i percentatges en poblacions petites, les variacions de pocs individus poden donar resultats sobre dimensionats.

Cal tenir present que alguns serveis manifesten les dificultats en el procés de recollida de dades de la seva activitat diària. Reconeixen que la manca de temps i els sistemes de recollida establerts dificulten l'obtenció d'unes dades acurades.

3. Indicadors de context

Abans d'entrar a mostrar els indicadors específics de cada un dels àmbits d'exclusió enumerats en la introducció, es mostraran indicadors de context comarcal. Aquests són indicadors relatius a la demografia de la comarca i indicadors dels Serveis Socials de la comarca.

Aquests indicadors ens permetran fer una primera aproximació a la realitat social de la comarca. Pel que fa als indicadors dels Serveis Socials de la comarca, els mostrats no són tots els indicadors disponibles, sinó que també se'n mostraran en els apartats específics de cada àmbit quan hi tinguin una relació estreta.

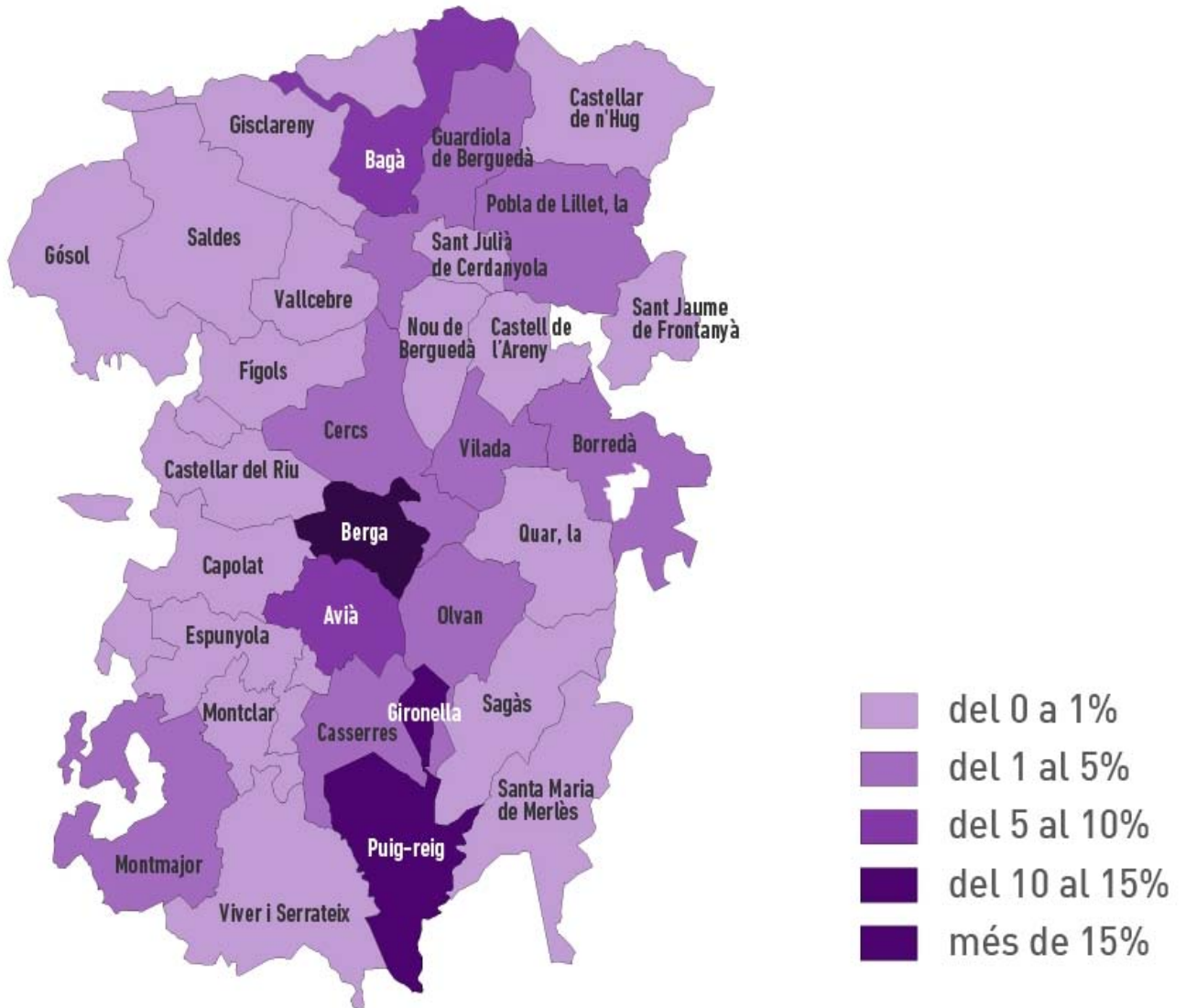
3.1 Indicadors demogràfics

A continuació es mostren els indicadors relatius a la demografia de la comarca. La presentació d'aquests indicadors té una doble finalitat: per un costat ens permetrà contextualitzar la comarca en termes demogràfics i, de l'altre, ens permetrà observar el seu caràcter rural, ja que, a nivell demogràfic, la comarca disposa de la majoria de les característiques dels entorns rurals.

Els entorns rurals, de forma general i a falta de confirmació pel cas del Berguedà, presenten uns índex d'envelliment més elevats per la tendència de la població jove a marxar cap a les ciutats a treballar. A més, els entorns rurals disposen d'una població més masculinitzada. Camarero (1991) parla de la "fugida il·lustrada" de les noies rurals cap a la ciutat. Afirma que les noies d'entorns rurals trobaven en el sistema educatiu l'oportunitat de marxar d'uns entorns patriarcals que les determinen a les tasques de cura i reproducció. Per això les dones rurals marxaven, en major proporció que els homes, a viure a les ciutats. Tot i que la taxa de masculinitat general de la comarca és lleugerament superior a la general de Catalunya (es mostra en la taula 4 i s'aprecia en la piràmide que es mostra tot seguit), és interessant veure com **en els municipis més petits, la població està molt més masculinitzada**. Aquesta anàlisi feta per Camarero caldria ser repetida per observar si actualment encara es dona aquest fet amb les generacions més joves.

Ara bé, el principal indicador emprat per definir el caràcter rural d'una comarca és la densitat de població. La OCDE considera que un entorn és rural quan disposa de menys de 150 habitants per Km quadrat. Es fan servir aquest tipus d'indicadors demogràfics perquè classificar els entorns rurals a partir de característiques econòmiques, productives o sociològiques és molt difícil a dia d'avui. El procés de terciarització i l'homogeneïtzació fruit de la globalització i les comunicacions, fan que cada cop sigui més difícil definir els entorns rurals en base a criteris objectius i equiparables més enllà dels demogràfics. Al 2012, la **densitat de població del Berguedà era de 34,8 habitants per Km quadrat** (41.202 habitants/1185,2 km quadrats), és a dir, un entorn rural.

Figura 1. Municipis del Berguedà i el seu pes poblacional. 2012. Percentatge sobre el total

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Padró

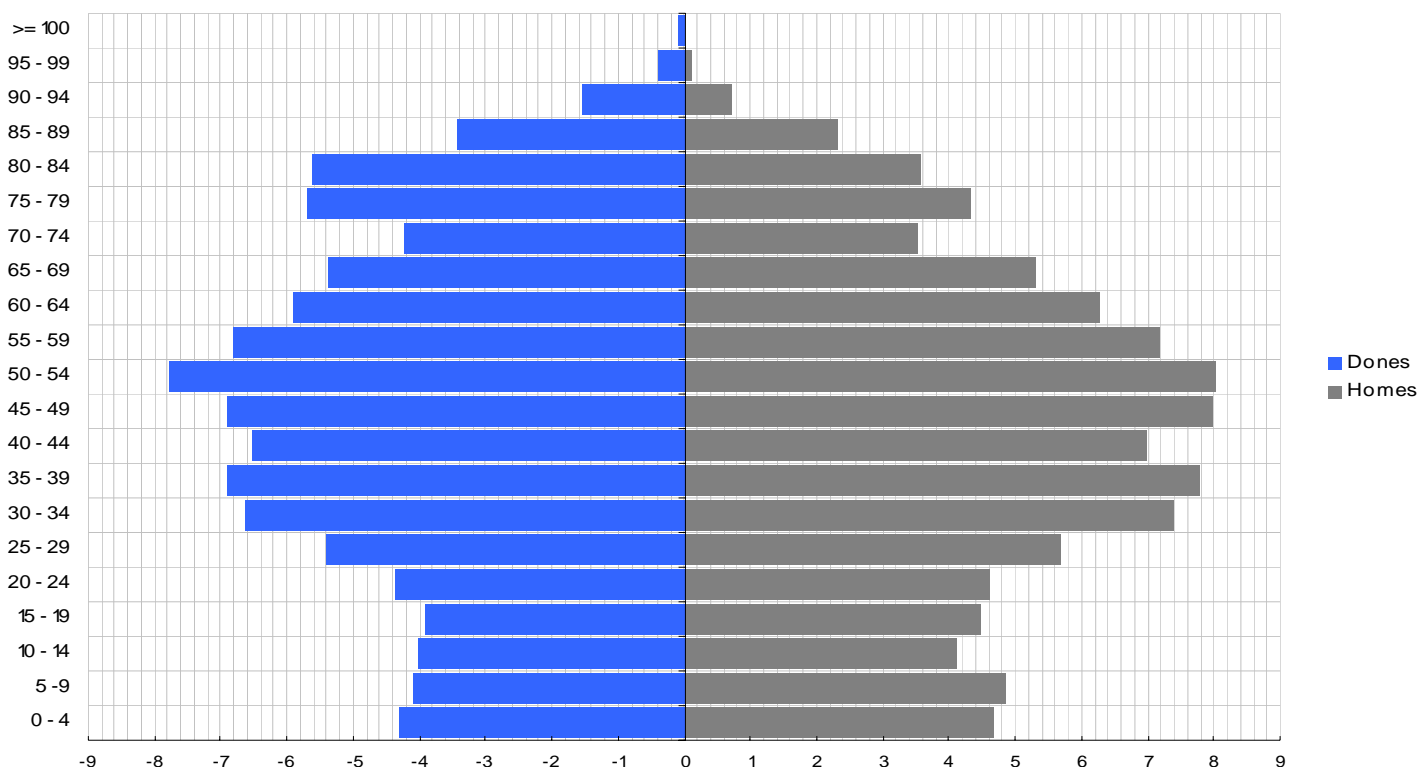
Tal i com es pot observar en el mapa, el Berguedà és una comarca molt desigual en termes poblacionals. Berga correspon a la categoria de més del 15% de concentració de la població, però en realitat **supera el 40%**. Aquesta situació, com es veurà, generarà desigualtats en funció del lloc on es visqui. Els pobles més petits presenten característiques diferents a les dels pobles més grans, en certs aspectes.

A més, s'observa una **clara concentració de la població al voltant del riu Llobregat**. Aquesta concentració de la població als marges del riu també determinarà la situació dels recursos, generant dificultats d'accés en funció del municipi on es viu.

La distribució de la població i el caràcter rural de la comarca, seran elements presents en tota l'anàlisi.

Sexe i edat

Gràfic 1. Piràmide de població del Berguedà a 2012

Font: elaboració pròpia a partir del Padró

L'estructura poblacional del Berguedà correspon a l'estructura de les societats occidentals modernes. La piràmide poblacional cada cop té una forma menys triangular. Les cohorts que van néixer al *baby boom* dels 60-70 són les més majoritàries. Les persones nascudes als 80 ja ho fan amb un cicle de natalitat moderna, fent la base de la piràmide més estreta. Cal destacar, a l'igual que en la població general, que el model de natalitat de les persones novingudes està eixamplant la base de la piràmide.

En el cas del Berguedà, cal destacar una **part superior de la piràmide força ampla on s'hi pot observar clarament la major esperança de vida de les dones.**

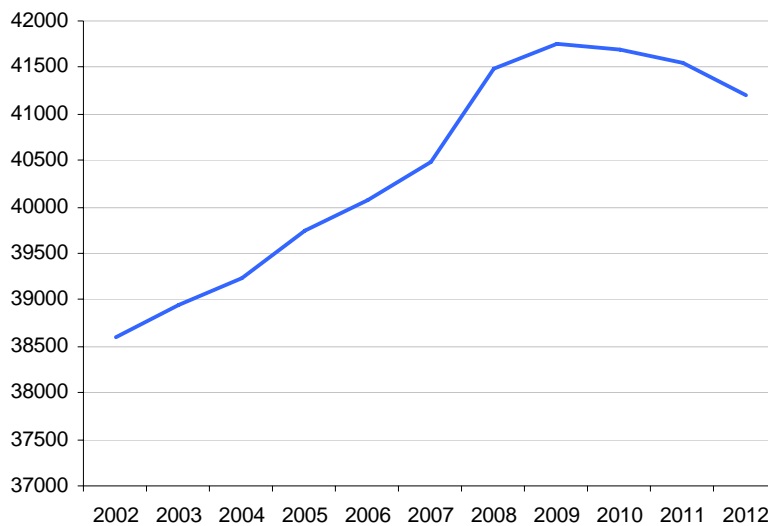
En els trams de població en edat activa es pot observar, ja, l'efecte de major masculinització de la població. **Des dels 15 anys fins els 64 anys, la població masculina és proporcionalment major que la femenina.** En els trams anterior i

posterior a l'edat activa, les dones representen un percentatge major de població respecte el total per cada grup d'edat.

Això, juntament amb una dinàmica natalícia moderna (menys de 1,2 fills per dona) pot causar **problemes pel que fa al creixement natural de la població i al relleu generacional. Aquesta situació pot tenir múltiples conseqüències a nivell laboral i social.**

Una altra prova del cicle natalici modern és l'evolució de la població a la comarca. Es pot veure com aquesta està decreixent.

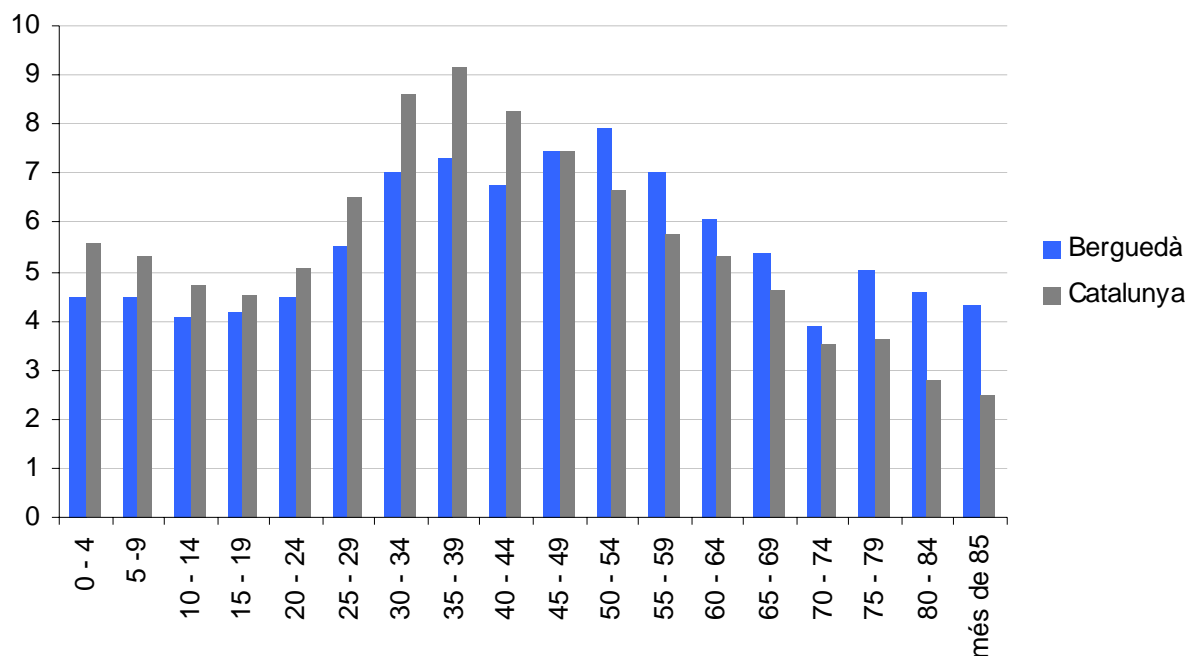
Gràfic 2. Evolució de la població a la comarca 2002-2012

Font: elaboració pròpia a partir del Padró

Una de les possibles causes que expliquen aquesta davallada podria ser el fet que força població nouvinguda marxa arrel de la situació de crisi. La població nouvinguda també explica el creixement demogràfic dels darrers 10 anys a tot Catalunya. Amb la dinàmica demogràfica actual, la població no pot fer més que davallar si, a més, un nombre important de població nouvinguda i també autòctona marxen del país a causa de la crisi.

Gràfic 3. Població per edats al Berguedà i Catalunya 2012. % sobre el total

Font: elaboració pròpia a partir del Padró

Aquest gràfic ens permet copsar **l'envelliment del Berguedà** respecte el conjunt de Catalunya. A Catalunya la proporció de població menor de 50 anys és sempre superior mentre que el Berguedà concentra més població en els trams a partir de 50 anys.

Aquesta situació fa que **les polítiques d'inclusió hagin de contemplar en major mesura les problemàtiques específiques dels col·lectius de persones grans**, i més sent un entorn rural, tals com l'aïllament, problemes de mobilitat, assistència domiciliària, entre altres.

A continuació es mostra una taula amb els valors absoluts de la població de tots els municipis de la comarca per grans grups d'edat i sexe.

Taula 3. Població per sexe i grans grups d'edat per municipi. 2012

	Avià			Bagà			Berga			Borredà			Capolat			Casserres		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
De 0 a 15 anys	193	193	386	157	129	286	1.351	1.234	2.585	56	28	84	7	11	18	92	73	165
De 16 a 64 anys	727	710	1.437	813	755	1.568	5.523	5.268	10.791	201	159	360	25	28	53	517	486	1.003
De 65 anys i més	200	236	436	234	308	542	1.439	2.030	3.469	64	86	150	6	13	19	187	223	410
TOTAL	1.120	1.139	2.259	1.204	1.192	2.396	8.313	8.532	16.845	321	273	594	38	52	90	796	782	1.578
	Castell de l'Areny			Castellar de n'Hug			Castellar del Riu			Cercs			L'Espunyola			Fígols		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
De 0 a 15 anys	7	5	12	13	9	22	16	14	30	77	62	139	18	15	33	3	3	6
De 16 a 64 anys	31	19	50	68	49	117	60	53	113	428	372	800	78	72	150	14	10	24
De 65 anys i més	5	6	11	15	21	36	19	12	31	155	212	367	35	37	72	8	8	16
TOTAL	43	30	73	96	79	175	95	79	174	660	646	1.306	131	124	255	25	21	46

	Gironella			Gisclareny			Gósol			Guardiola de Berguedà			Montclar			Montmajor		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
De 0 a 15 anys	326	355	681	0	0	0	7	3	10	62	59	121	12	7	19	33	25	58
De 16 a 64 anys	1.678	1.499	3.177	14	12	26	92	60	152	353	293	646	30	37	67	155	147	302
De 65 anys i més	496	709	1.205	2	3	5	28	28	56	109	122	231	13	16	29	55	58	113
TOTAL	2.500	2.563	5.063	16	15	31	127	91	218	524	474	998	55	60	115	243	230	473
	La Nou de Berguedà			Olvan			La Pobla de Lillet			Puig-reig			La Quar			Sagàs		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
De 0 a 15 anys	8	12	20	56	52	108	50	40	90	253	276	529	6	1	7	19	12	31
De 16 a 64 anys	50	42	92	301	262	563	433	370	803	1.399	1.280	2.679	24	18	42	43	41	84
De 65 anys i més	21	20	41	92	129	221	136	220	356	455	638	1.093	9	4	13	15	14	29
TOTAL	79	74	153	449	443	892	619	630	1.249	2.107	2.194	4.301	39	23	62	77	67	144

	Saldes			Sant Jaume de Frontanyà			Sant Julià de Cerdanyola			Santa Maria de Merlès			Vallcebre			Vilada		
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total
De 0 a 15 anys	14	9	23	2	1	3	23	13	36	17	20	37	15	9	24	24	11	35
De 16 a 64 anys	127	91	218	12	9	21	89	71	160	51	56	107	105	73	178	173	141	314
De 65 anys i més	39	33	72	3	1	4	30	31	61	16	13	29	39	33	72	56	81	137
TOTAL	180	133	313	17	11	28	142	115	257	84	89	173	159	115	274	253	233	486
	Viver i Serrateix			COMARCA														
	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total												
De 0 a 15 anys	14	13	27	2.924	13	5.615												
De 16 a 64 anys	58	50	108	13.580	12.473	26.053												
De 65 anys i més	21	22	43	3.974	5.339	9.313												
TOTAL	93	85	178	20.478	20.503	40.981												

Font: elaboració pròpia a partir del Padró

Tot seguit es mostra una taula resum amb els diferents índex demogràfics calculats en base al Padró d'habitants de 2012. Observar aquests índex ens permetrà començar a dibuixar quines són les problemàtiques que es poden trobar a la comarca fruit de variables com l'edat dels seus habitants.

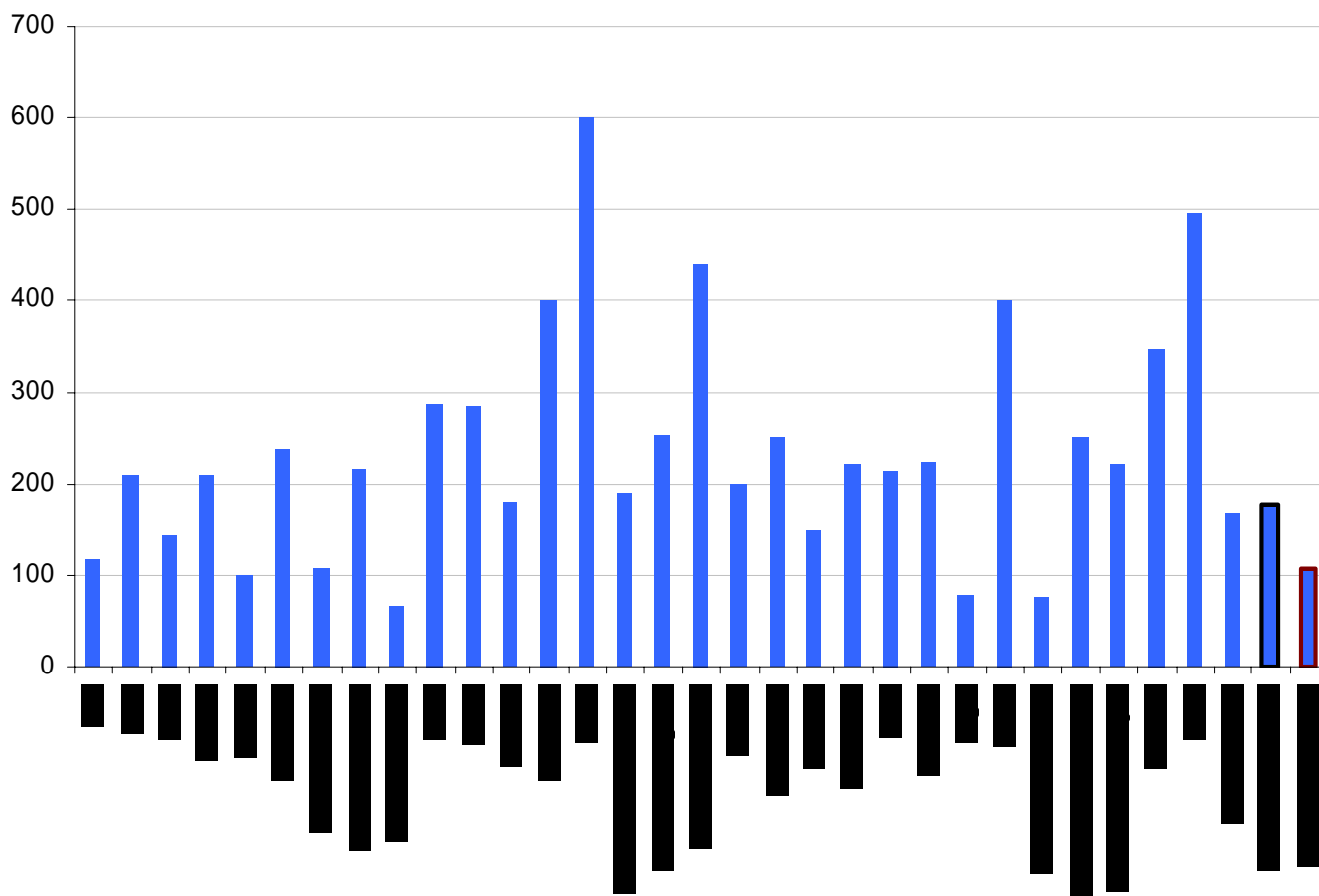
Taula 4. Índex demogràfics municipals, comarcal i de Catalunya 2012

Notes per la lectura dels índex	
Envelliment	Proporció entre majors de 65 i menors de 15. A més valor, major proporció de gent gran sobre població jove
Sobreenvelliment	Proporció entre majors de 85 i majors de 65. A més valor, major proporció de majors de 85 dintre la població gran
Dependència Juvenil	Proporció entre menors de 15 i població entre 15 i 64. A més valor, més persones joves dependents
Dependència Senil	Proporció entre majors de 65 i població entre 15 i 64. A més valor, mes persones grans dependents
Dependència Global	Proporció entre majors de 65 + menors de 15 i població entre 15 i 64. A més valor, més població dependent
Taxa Immigració	Proporció de població nouvinguda respecte el total del municipi. A més valor, més població nouvinguda
Masculinitat	Proporció d'homes sobre dones. Valor 100 és igualtat. A més valor per sobre de 100, més proporció d'homes

	Envelliment	Sobreenvelliment	Dependència Juvenil	Dependència Senil	Dependència Global	Taxa d'Immigració	Masculinitat
Avià	117,5	18,51	25,62	30,11	55,74	6,05	102,19
Bagà	208,71	19,75	17,67	36,88	54,55	5,41	93,66
Berga	143,82	33,71	22,62	32,54	55,17	15,46	96,39
Borredà	210	17,69	18,66	39,2	57,86	22,52	104,55
Capolat	100	12,50	28,57	28,57	57,14	0	108,52
Casserres	238,15	17,23	17,04	40,59	57,63	5,87	94,34
Castellar del Riu	106,6	9,38	27,52	29,35	56,88	1,05	136,07
Castellar de n'Hug	216,66	15,38	16,07	24,82	50,89	4,55	116,3
Castell de l'Areny	66,6	33,33	15,38	23,07	38,46	2,44	127,59
Cercs	286,04	15,72	16,53	47,3	63,84	6,61	103,11
Fígols	283,3	11,76	27,27	77,27	104,54	0	138,1
Gironella	179,97	18,68	20,78	37,4	58,18	17,72	95,57
Gisclareny	400	50,00	0	16	16	0	130,77
Gósol	600	20,37	5,8	34,83	40,64	1,4	138,46
Guardiola de Berguedà	190,67	17,78	18,12	34,56	52,68	10,74	105,53
La Nou de Berguedà	253,29	10,00	18,08	42,55	60,63	4,11	106,67
La Pobla de Lillet	439,75	26,03	10,99	48,34	59,33	4,04	94,16
La Quar	200	7,14	17,07	34,14	51,21	15,63	133,33
L'Espunyola	250	24,00	18,29	45,73	64,02	2,26	104,55
Montclar	147,61	19,35	30	44,28	74,28	1,67	105,08
Montmajor	221,56	13,27	16,83	37,29	54,12	7,11	109,95
Olvan	214,56	20,81	18,23	39,11	57,34	4,47	95,9
Puig-reig	224,55	19,31	18,99	42,66	61,66	7,45	94,37
Sagàs	77,7	17,86	38,29	29,78	68,08	3,8	101,39
Saldes	400	11,11	8,37	33,48	41,86	1,78	130,5
Sta. Maria de Merlès	74,35	19,35	34,82	25,89	60,71	4,82	115,49
St. Jaume de Frontanyà	250	0,00	11,1	27,77	38,88	0	107,69
St. Julià de Cerdanyola	220,68	23,44	18,7	41,29	60	0	117,12
Vallcebre	347,61	12,33	12,2	42,44	54,65	1,97	107,69
Vilada	496,55	26,39	9,79	48,64	58,44	0,81	103,59
Viver i Serrateix	166,6	24,44	25,23	42,05	67,28	2,22	107,53
TOTAL COMARCA	176,85	18,62	20,53	36,3	56,84	10,20	97,91
Index Catalunya 2011	107	14	24	25	49	15,9	97,74

Font: elaboració pròpia a partir del Padró

Gràfic 4. Índex d'envelliment per municipi. 2012

Font: elaboració pròpia a partir del Padró

La taula ens permet confirmar l'envelliment generalitzat de la població del Berguedà, amb uns **índex d'envelliment, sobreenvelliment i dependència senil superiors a la mitjana catalana i un índex de dependència juvenil inferior**. Cal destacar també la **menor taxa d'immigració**. Aquest últim factor trenca la tònica general de major proporció de nouvinguts en els entorns rurals.

Com era d'esperar, **la població del Berguedà està més masculinitzada**. Observant la dada pel conjunt de la comarca, la variació respecte Catalunya és petita, però observant per municipis, n'hi ha en que la major proporció d'homes és molt elevada. En aquest cas, tot i que no de forma perfecta, s'observa una certa relació entre la mida del municipi i la major presència d'homes. De fet, només 9 dels 31 municipis tenen més dones que homes. Excepte Bagà, tots els municipis que passen de 1000 habitants tenen més dones. La masculinització és, per tant, un fenomen dels municipis petits (excepte Capolat, Santa Maria de Merlès, Montclar i la Pobla del Lillet)

Pel que fa als nivells d'envelliment, sobreenvelliment i dependència juvenil, no s'observen relacions significatives amb el nombre d'habitants. En alguns municipis, el nombre tant petit d'habitants fa que el càlcul d'aquests índex presenti variacions

elevades quan la població per grups d'edat varia en pocs individus. Malgrat això, sí que es pot afirmar que **l'índex de sobreenvelliment té una major representació en els municipis més petits**. Aquest factor afegeix un punt d'alerta especial pels casos d'aïllament físic i dificultats d'accés als serveis sanitaris. Del total de municipis de la comarca, només 7 (Vallcebre, Saldes, Montmajor, la Quar, la Nou de Berguedà, Fígols i Castellar del Riu) tenen un índex de sobreenvelliment per sota de la mitjana catalana. Cal destacar el cas de Berga, que és el municipi més gran i té un dels majors índex de sobreenvelliment; això es pot deure al fet que algunes persones poden prendre la decisió d'anar a viure a la vora dels serveis, i sobretot els sanitaris, per una qüestió de seguretat.

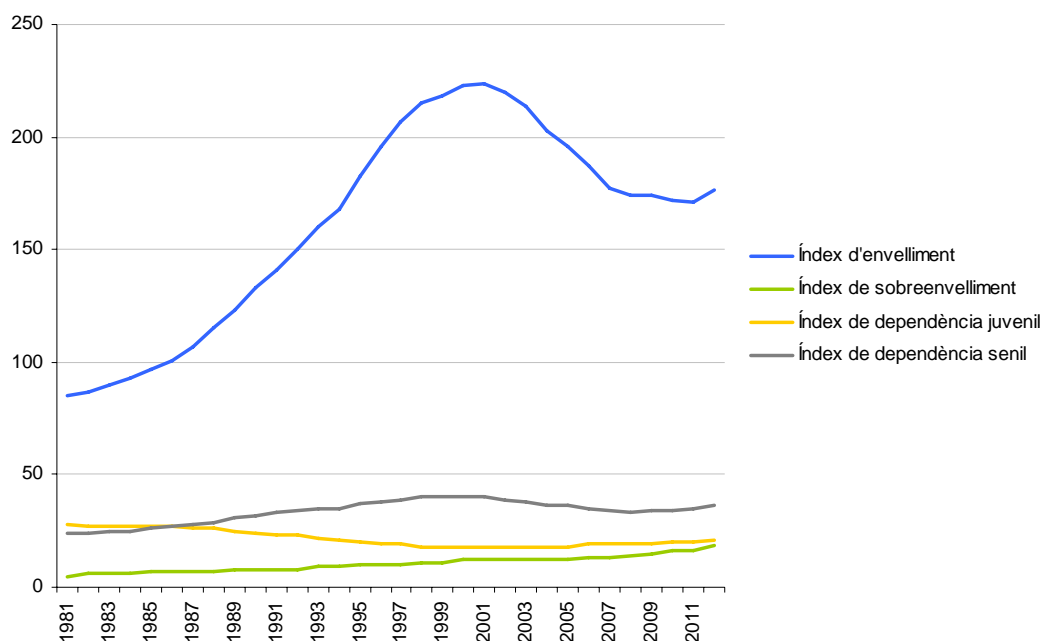
Tenint en compte que el valor de **l'índex de dependència senil de Catalunya és 25, cal destacar que 11 municipis de la comarca tenen aquest valor per sobre de 40** (Casserres, Cercs, la Nou de Berguedà, la Pobla de Lillet, l'Espunyola, Montclar, Puig-reig, Sant Julià de Cerdanyola, Viver i Serrateix, Vilada i Vallcebre). Aquesta dada posa de relleu la proporció de persones majors de 64 anys respecte aquelles que estan en edat activa. A nivell municipal no té sentit extreure conclusions a nivell de pensions, però sí que dóna una idea de la proporció de població activa respecte als majors de 64 anys.

De la taula cal destacar el cas de Gisclareny, o no hi ha ningú empadronat menor de 16 anys i presenta la major taxa de sobreenvelliment de tota la comarca; tampoc hi ha cap persona nouvinguda, com en els casos de Capolat, Fígols, Sant Jaume de Frontanyà i Sant Julià de Cerdanyola.

Observar els índex d'envelliment cobra una importància cabdal per la planificació i definició de les polítiques públiques. El col·lectiu de gent gran presenta un seguit de problemàtiques específiques a les que cal prestar atenció. Aquestes problemàtiques, però, no es presenten de forma aïllada, al tractar-se el Berguedà d'un entorn rural, caldrà **parar atenció a qüestions de mobilitat i aïllament, així com d'accés als recursos sanitaris**. Per altra banda, i en la línia de l'envelliment actiu, **disposar d'una població de gent gran fora del sistema productiu però amb condicions de salut bones, permet articular actuacions que tinguin com a protagonistes a les persones grans i el seu apoderament**. La fi de la participació al mercat de treball per qüestions d'edat no ha de significar la fi de l'aportació de valor social. Com ja hem dit, la línia de treball de l'envelliment actiu és una forma d'apoderament de les persones grans, evita el seu aïllament a través del foment de la seva participació i està cobrant molta importància en el marc de les polítiques europees.

També es pot mostrar l'evolució en el temps d'aquests índex relacionats amb la dependència a la comarca del Berguedà.

Gràfic 5. Evolució temporal dels índex demogràfics de dependència. 1981-2012

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat i el Padró

L'evolució en el temps mostra com la comarca ha patit un **ràpid envelliment** de la seva població, tal i com és característic dels entorns rurals. Aquest envelliment només s'ha corregit a partir de la dècada dels 2000, coincidint amb l'arribada d'un nombre molt major de població nouvinguda en edat activa i amb unes dinàmiques de natalitat diverses a les autòctones. Actualment, amb una davallada de la població nouvinguda, **la població torna a envellir-se**, augmentant la dependència i les problemàtiques associades.

Procedència

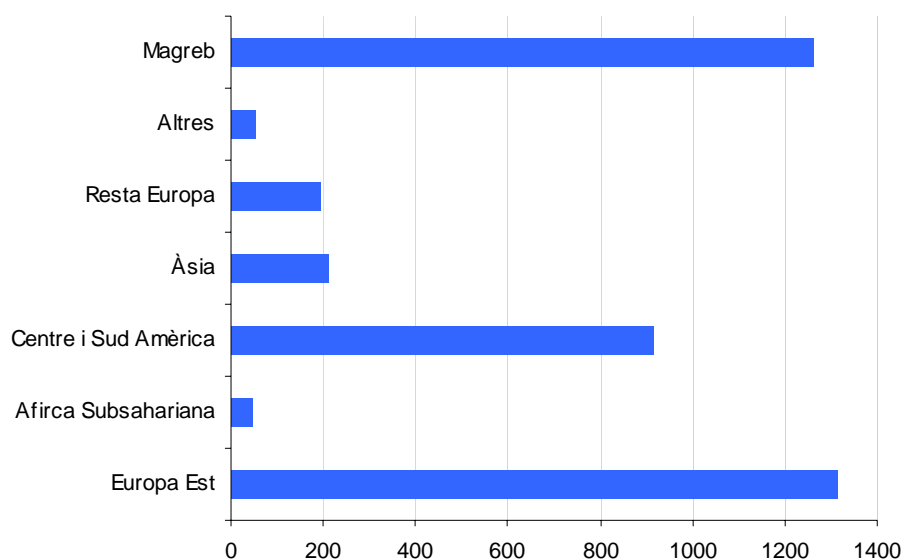
Pel que fa a la població estrangera, es pot observar que al Berguedà **la taxa d'immigració és menor que la del conjunt de Catalunya**. Les problemàtiques d'exclusió relacionades amb la procedència o agreujades per aquesta variable haurien de ser menors; més tenint en compte les millors condicions d'inclusió que presenten els entorns rurals *per se*.

Taula 5. Percentatge estrangers sobre el total de la població, 2012

	Berguedà	Catalunya
Estrangers	10,20%	15,79%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat i el Padró

Gràfic 6. Població estrangera per principals nacionalitats, 2011. Absoluts

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

Com es pot veure, **els col·lectius més nombrosos són aquells procedents del Magreb i de l'Europa de l'Est**. Més endavant es veurà com el col·lectiu magrebí és el que presenta més problemàtiques d'atur, en part, al ser un dels col·lectius de nouvinguts més nombrosos. Aquest també és un dels col·lectius que pateix més estigmatització i rebuig per part de la població autòctona⁶. Cal destacar que la categoria "Europa de l'Est" hi són representats tots aquells estrangers procedents de països que es poden categoritzar sota aquesta etiqueta. Això fa que sigui un grup molt més heterogeni sociològicament que el magrebí, ja que, per exemple, hi ha persones de Romania, Lituània, República Txeca, Moldàvia o Rússia (a la taula següent es detallen les nacionalitats de les persones estrangeres).

De forma més concreta, es presenta un recompte de les nacionalitats a la comarca del Berguedà per sexe.

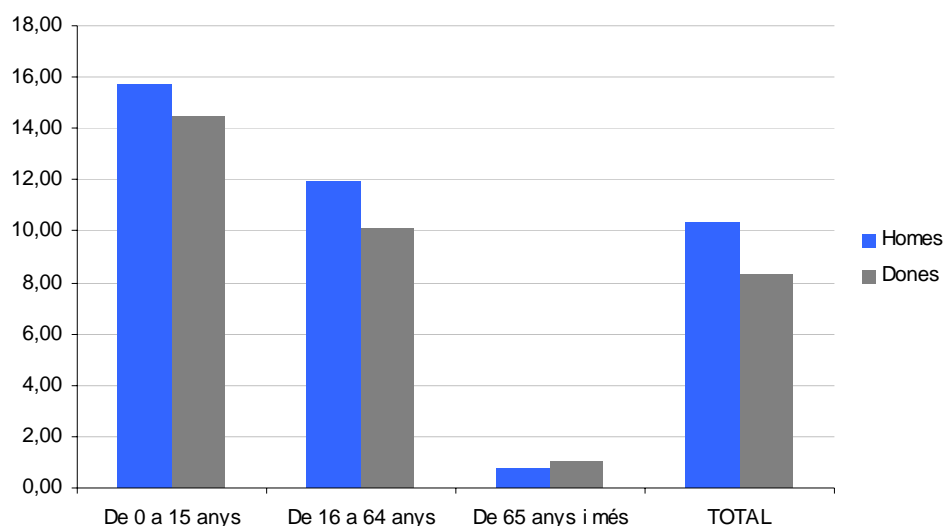
⁶ Els principals atacs dels partits xenòfobs, tant catalans com europeus, van cap aquesta comunitat.

Taula 6. Població per nacionalitat i sexe, 2012

Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
Espanya	18.368	18.800	37.168	Hondures	5	21	26
Marroc	741	544	1.285	França	12	13	25
Romania	465	357	822	Pakistan	20	3	23
Equador	116	109	225	Xile	11	12	23
Polònia	117	69	186	Lituània	10	7	17
Colòmbia	69	84	153	Regne Unit	11	5	16
Geòrgia	56	36	92	Perú	2	11	13
R. Dominicana	31	50	81	Països Baixos	9	3	12
Índia	54	21	75	R. Txeca	8	3	11
Xina	34	40	74	Moldàvia	7	4	11
Bolívia	26	34	60	Sèrbia	6	5	11
Veneçuela	29	29	58	Uruguai	4	6	10
Portugal	31	13	44	Mèxic	3	6	9
Bulgària	35	7	42	Algèria	4	4	8
Alemanya	19	22	41	EUA	4	4	8
Argentina	18	22	40	Guinea	4	3	7
Rússia	11	27	38	Eslovàquia	4	3	7
Itàlia	22	13	35	Bèlgica	4	1	5
Senegal	21	14	35	Jordània	3	2	5
Ucraïna	21	12	33	Costa Rica	3	1	4
Brasil	11	21	32	Grècia	2	2	4
Paraguai	10	21	31	Àustria	1	3	4
Cuba	8	18	26	Altres	28	18	46

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

Gràfic 7. Població estrangera per grans grups d'edat, 2012. % sobre el total.

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

El primer que cal destacar és la major concentració de **població estrangera en els trams més joves**. Com hem dit anteriorment, els patrons de natalitat dels estrangers estan contribuint a fer minvar la dinàmica d'envelliment de la població.

Taula 7. Índex demogràfics població estrangera a la comarca, 2012

	Envelliment	Dependència juvenil	Dependència Senil	Dependència global	Masculinització
Estrangers	6,53	28,31	1,85	30,16	123,89
Comarca	176,85	20,53	36,3	56,84	97,91

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

Com mostra la taula, el comportament demogràfic dels estrangers és força diferent que el comportament demogràfic general de la comarca. Ara bé, representant un 10,20% del total, l'impacte de la població estrangera en les dinàmiques demogràfiques generals de la comarca és minso.

Aquestes dinàmiques demogràfiques, però, posen de relleu altres problemàtiques més presents en aquest col·lectiu. El fet d'haver-hi molta més població en edat activa, l'atur serà una problemàtica molt més present en aquest col·lectiu. Per contra, l'envelliment, la dependència o l'aïllament, no ho seran tant.

Tot seguit es mostra una taula de la població estrangera en cada municipi, classificada en funció del seu país d'origen i sexe.

Taula 8. Població per nacionalitat, per municipi i sexe. 2012

Municipi	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
Avià	Espanya	1.067	1.087	2.154
	Romania	21	24	45
	Marroc	18	17	35
	Colòmbia	3	3	6
	Altres Nacionalitats	11	8	19
	Total Espanyols	1.067	1.087	2.154
	Total Estrangers	53	52	105
	Total Població	1.120	1.139	2.259
Bagà	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	1.158	1.137	2.295
	Colòmbia	10	14	24
	Xile	9	6	15
	Marroc	6	7	13
	Portugal	6	6	12
	Bulgària	5	0	5

Municipi	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Romania	0	4	4
	Altres Nacionalitats	10	18	28
	Total Espanyols	1.158	1.137	2.295
	Total Estrangers	46	55	101
	Total Població	1.204	1.192	2.396
Berga	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	7.007	7.511	14.518
	Marroc	525	385	910
	Romania	222	157	379
	Equador	99	87	186
	Polònia	65	53	118
	Geòrgia	54	36	90
	Colòmbia	28	36	64
	Dominicana, República	23	34	57
	Índia	39	17	56
	Xina	24	27	51
	Veneçuela	27	23	50
	Senegal	19	14	33
	Bolívia	16	17	33
	Rússia	11	20	31
	Ucraïna	19	10	29
	Itàlia	13	9	22
	Paraguai	8	13	21
	Argentina	9	10	19
	Pakistan	17	1	18
	Lituània	9	6	15
	Cuba	6	9	15
	Alemanya	8	6	14
	Brasil	4	8	12
	Txeca, República	8	3	11
	Portugal	7	2	9
	França	4	5	9
	Moldàvia	4	2	6
	Sèrbia	4	2	6
	Regne Unit	4	2	6
Hondures	1	5	6	
Bulgària	4	1	5	
Jordània	3	2	5	
Uruguai	2	3	5	
Estats Units d'Amèrica	2	2	4	

Municipi	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Altres Nacionalitats	18	14	32
	Total Espanyols	7.007	7.511	14.518
	Total Estrangers	1.306	1.021	2.327
	Total Població	8.313	8.532	16.845
Borredà	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	266	224	490
	Romania	38	29	67
	Colòmbia	7	5	12
	Alemanya	2	9	11
	Marroc	4	0	4
	Altres Nacionalitats	4	6	10
	Total Espanyols	266	224	490
	Total Estrangers	55	49	104
	Total Població	321	273	594
Capolat	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	38	51	89
	Altres Nacionalitats	0	1	1
	Total Espanyols	38	51	89
	Total Estrangers	0	1	1
	Total Població	38	52	90
Casserres	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	758	752	1.510
	Romania	11	9	20
	Bulgària	7	3	10
	Guinea	4	3	7
	Marroc	4	1	5
	Equador	3	1	4
	Altres Nacionalitats	9	13	22
	Total Espanyols	758	752	1.510
	Total Estrangers	38	30	68
Total Població	796	782	1.578	
Castell de l'Areny	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	42	30	72
	Altres Nacionalitats	1	0	1
	Total Espanyols	42	30	72
	Total Estrangers	1	0	1
Total Població	43	30	73	
Castellar de n'Hug	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	93	76	169
	Altres Nacionalitats	3	3	6

Municipi	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Total Espanyols	93	76	169
	Total Estrangers	3	3	6
	Total Població	96	79	175
Castellar del Riu	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	95	79	174
	Altres Nacionalitats	0	0	0
	Total Espanyols	95	79	174
	Total Estrangers	0	0	0
	Total Població	95	79	174
Cercs	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	633	627	1.260
	Polònia	7	3	10
	Marroc	6	1	7
	Itàlia	5	2	7
	Altres Nacionalitats	9	13	22
	Total Espanyols	633	627	1.260
	Total Estrangers	27	19	46
	Total Població	660	646	1.306
L'Espunyola	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	129	124	253
	Altres Nacionalitats	2	0	2
	Total Espanyols	129	124	253
	Total Estrangers	2	0	2
	Total Població	131	124	255
Fígols	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	24	20	44
	Altres Nacionalitats	1	1	2
	Total Espanyols	24	20	44
	Total Estrangers	1	1	2
	Total Població	25	21	46
Gironella	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	2.175	2.324	4.499
	Romania	130	95	225
	Marroc	116	89	205
	Bulgària	16	2	18
	Polònia	10	4	14
	Índia	10	2	12
	Xina	6	6	12
	Equador	5	7	12
Brasil	4	6	10	

Municipi	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Dominicana, República	3	6	9
	Pakistan	3	2	5
	Argentina	4	0	4
	Alemanya	3	1	4
	Països Baixos	2	2	4
	Mèxic	1	3	4
	Altres Nacionalitats	12	14	26
	Total Espanyols	2.175	2.324	4.499
	Total Estrangers	325	239	564
	Total Població	2.500	2.563	5.063
Gisclareny	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	16	15	31
	Altres Nacionalitats	0	0	0
	Total Espanyols	16	15	31
	Total Estrangers	0	0	0
	Total Població	16	15	31
Gósol	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	125	90	215
	Regne Unit	1	0	1
	França	1	0	1
	Bèlgica	0	1	1
	Total Espanyols	125	90	215
	Total Estrangers	2	1	3
	Total Població	127	91	218
Guardiola de Berguedà	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	486	436	922
	Marroc	12	9	21
	Hondures	4	8	12
	Portugal	6	1	7
	Bolívia	3	4	7
	Romania	1	4	5
	Sèrbia	1	3	4
	Altres Nacionalitats	11	9	20
	Total Espanyols	486	436	922
	Total Estrangers	38	38	76
Total Població	524	474	998	
Montclar	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	55	60	115
	Altres Nacionalitats	0	0	0
	Total Espanyols	55	60	115

Municipi	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Total Estrangers	0	0	0
	Total Població	55	60	115
Montmajor	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	222	215	437
	Romania	12	8	20
	Marroc	3	2	5
	Altres Nacionalitats	6	5	11
	Total Espanyols	222	215	437
	Total Estrangers	21	15	36
	Total Població	243	230	473
La Nou de Berguedà	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	78	72	150
	Altres Nacionalitats	1	2	3
	Total Espanyols	78	72	150
	Total Estrangers	1	2	3
	Total Població	79	74	153
Olvan	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	438	433	871
	Equador	3	2	5
	Marroc	2	3	5
	Altres Nacionalitats	6	5	11
	Total Espanyols	438	433	871
	Total Estrangers	11	10	21
Total Població	449	443	892	
La Pobla de Lillet	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	596	611	1.207
	Bolívia	5	4	9
	Marroc	3	3	6
	Romania	4	0	4
	Alemanya	2	2	4
	Colòmbia	1	3	4
	Altres Nacionalitats	8	7	15
	Total Espanyols	596	611	1.207
	Total Estrangers	23	19	42
Total Població	619	630	1.249	
Puig-reig	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	1.965	2.062	4.027
	Marroc	40	27	67
	Romania	21	21	42
Colòmbia	17	20	37	

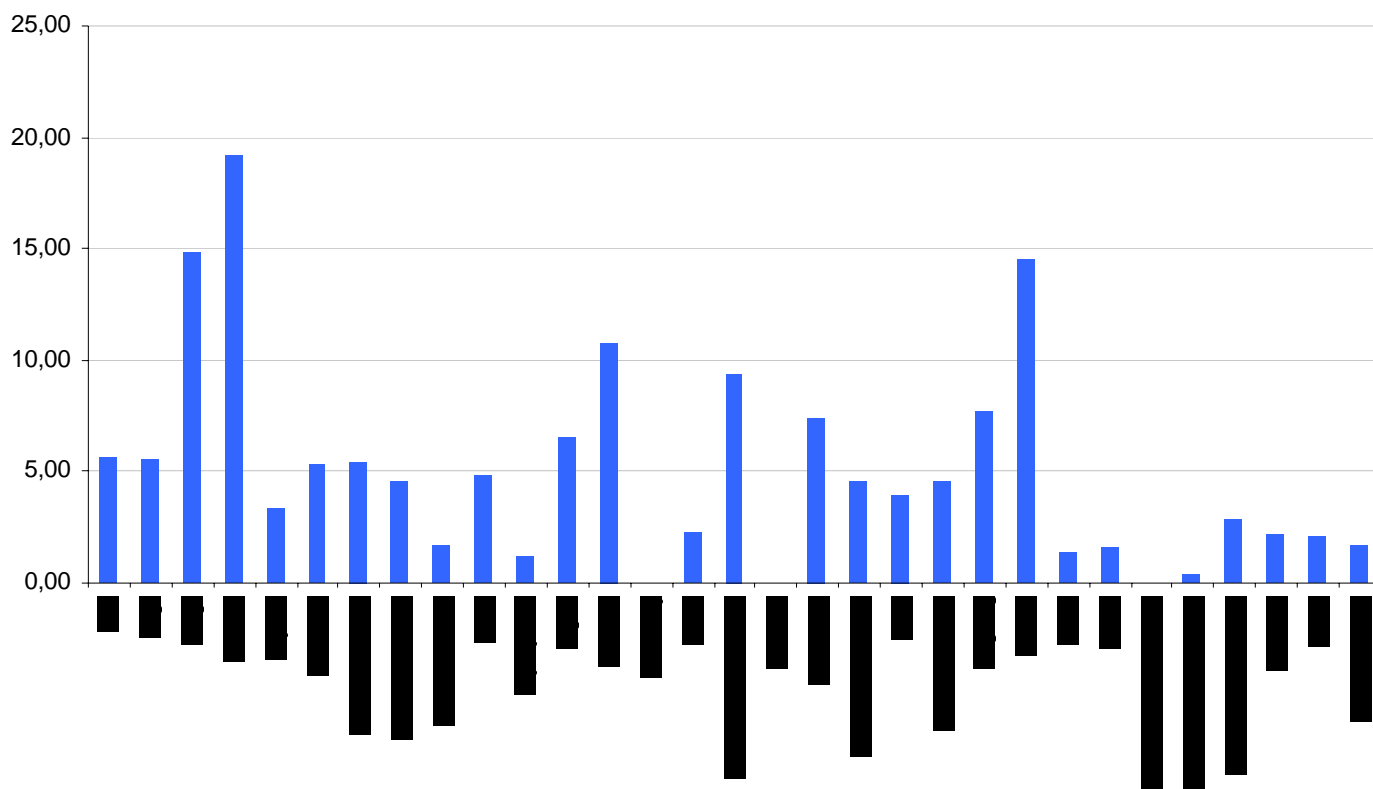
Municipi	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Polònia	27	7	34
	Argentina	4	6	10
	Equador	3	7	10
	Portugal	5	3	8
	Índia	4	2	6
	Dominicana, República	2	3	5
	Veneçuela	2	3	5
	Algèria	1	4	5
	Brasil	1	4	5
	Xina	1	3	4
	Xile	1	3	4
	Bolívia	1	3	4
	Altres Nacionalitats	12	16	28
	Total Espanyols	1.965	2.062	4.027
	Total Estrangers	142	132	274
Total Població	2.107	2.194	4.301	
La Quar	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	34	20	54
	Romania	5	3	8
	Altres Nacionalitats	0	0	0
	Total Espanyols	34	20	54
	Total Estrangers	5	3	8
Total Població	39	23	62	
Sagàs	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	75	67	142
	Altres Nacionalitats	2	0	2
	Total Espanyols	75	67	142
	Total Estrangers	2	0	2
Total Població	77	67	144	
Saldes	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	178	132	310
	Altres Nacionalitats	2	1	3
	Total Espanyols	178	132	310
	Total Estrangers	2	1	3
Total Població	180	133	313	
Sant Jaume de Frontanyà	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	17	11	28
	Altres Nacionalitats	0	0	0
	Total Espanyols	17	11	28
Total Estrangers	0	0	0	

Municipi	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Total Població	17	11	28
Sant Julià de Cerdanyola	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	142	115	257
	Altres Nacionalitats	0	0	0
	Total Espanyols	142	115	257
	Total Estrangers	0	0	0
	Total Població	142	115	257
Santa Maria de Merlès	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	83	86	169
	Altres Nacionalitats	1	3	4
	Total Espanyols	83	86	169
	Total Estrangers	1	3	4
	Total Població	84	89	173
Vallcebre	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	158	112	270
	Altres Nacionalitats	1	3	4
	Total Espanyols	158	112	270
	Total Estrangers	1	3	4
	Total Població	159	115	274
Vilada	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	248	227	475
	Polònia	5	2	7
	Altres Nacionalitats	0	4	4
	Total Espanyols	248	227	475
	Total Estrangers	5	6	11
	Total Població	253	233	486
Viver i Serrateix	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Espanya	92	84	176
	Altres Nacionalitats	1	1	2
	Total Espanyols	92	84	176
	Total Estrangers	1	1	2
	Total Població	93	85	178
Berguedà	Àmbit geogràfic	Homes	Dones	Total
	Total Espanyols	18.368	18.800	37.168
	Total Estrangers	2.110	1703	3.813
	Total Població	20.478	20.503	40.981

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

Per tal de poder apreciar millor les dades d'estrangeria en els municipis de la comarca, es mostrarà una gràfica amb els percentatges de població estrangera en cada municipi.

Gràfic 8. Percentatge de població estrangera per municipi, 2012

Font: elaboració pròpia a partir del Padró

En aquest indicador també cal tenir present el que abans hem anomenat “la maledicció dels nombres petits”. L'exemple d'això és el cas de la Quar, que té una població estrangera de 9 persones, però en percentatge representa quasi un 15%.

Com es pot observar, hi ha una certa relació entre el percentatge d'estrangers i la mida dels municipis. Exceptuant el cas de la Quar, **els municipis més grans són els que tenen major població estrangera**. Ara bé, com s'observa aquesta no és una relació perfecta, ja que el factor determinant per decidir el lloc de residència per molta població estrangera no és la mida del municipi, sinó les oportunitats laborals.

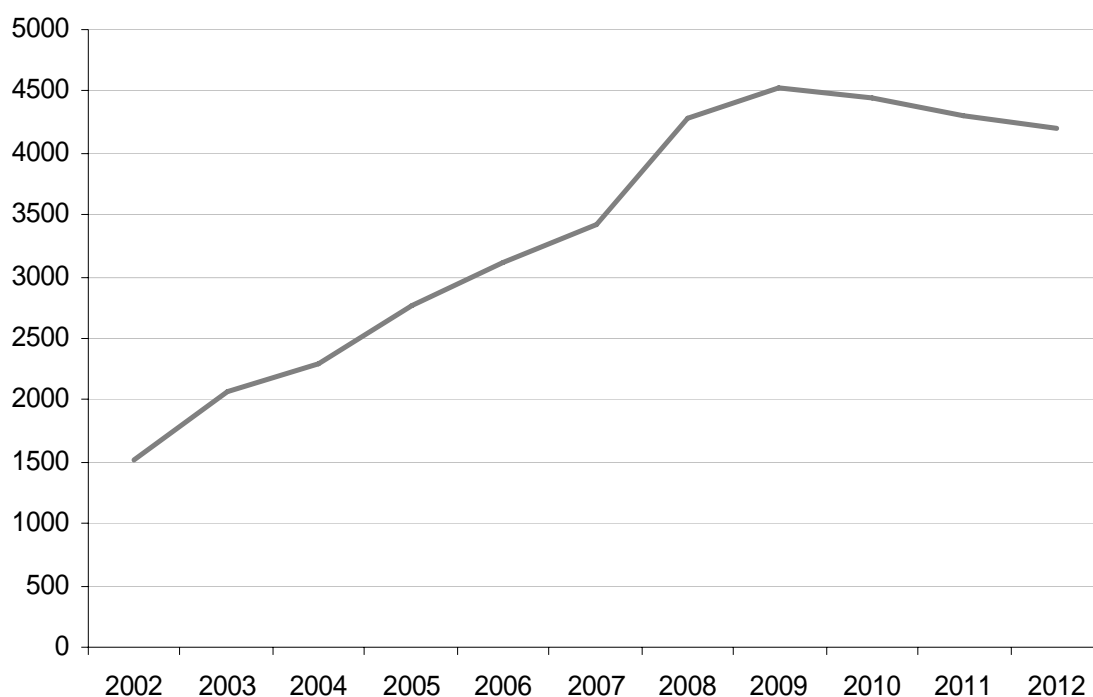
Per norma general, hi ha més oportunitats laborals en els municipis més grans, però no sempre és així. També es donen casos d'indústries concretes en municipis petits que ocupen a població estrangera, fent pujar les taxes d'immigració.

Les taxes d'immigració no representen un problema per si soles, el problema no es troba en la immigració, sinó en la gestió que es fa d'aquesta i, amb especial importància el paper dels actors mediàtics i polítics en la conceptualització de la immigració. Hi ha molta rumorologia al voltant del fet migratori que diverses institucions miren de contradir amb dades objectives. Cal determinar bé quines problemàtiques associades a la immigració són construccions sense fonament i quines són problemàtiques objectives.

Ara bé, el següent gràfic mostra quina ha estat l'evolució de la població estrangera a la comarca. Després d'un ràpid creixement que coincideix amb els anys d'expansió econòmica, la població estrangera ha davallat arrel de la crisi econòmica. Aquesta és una tendència que posa de relleu l'estret vincle entre població estrangera i demanda laboral, en aquest cas, de baixa qualificació. Com es veurà, les ocupacions de menor qualificació són les que han patit un impacte més fort de la crisi.

Aquestes evidències posen en qüestió alguns discursos que vinculen l'arribada de població estrangera amb certs beneficis socials o regularitzacions. L'autèntic efecte crida ha estat l'ocupació i la gran demanda de persones novingudes per treballar a baix cost durant el cicle d'expansió econòmica.

Gràfica 9. Evolució de la població estrangera a la comarca, 2002-2012

Font: Font: elaboració pròpia a partir del Padró

Dades demogràfiques destacades:

- Envel·liment de la població i envel·liment creixent, sobretot en municipis petits
- Davallada de la població jove, que resultarà en un descens de la població activa.
- Decreixement de la població, també de la població estrangera
- Masculinització de la població

Col·lectius d'especial atenció: :

- Persones grans

3.2 Indicadors de serveis socials

Al llarg d'aquest document es mostraran indicadors facilitats pels serveis socials del Consell Comarcal del Berguedà. Es mostraran indicadors dels diferents àmbits en cada apartat corresponent referents als anys 2010, 2011 i 2012. Les dades més desagregades corresponen a l'any 2010, mentre que aquelles més generals, al 2012. Sempre que es presentin les dades, es farà referència a la seva temporalitat. En cada un dels apartats d'aquest document es presentaran dades desagregades dels tipus de problemàtiques detectades per Serveis Socials, referents a l'any 2010. A l'hora de llegir els indicadors cal tenir present que fan referència a casos detectats i no a casos totals.

L'any 2012 els serveis socials van detectar un total de 26.645 problemàtiques a la comarca, lleugerament per sota de l'any anterior. Els equips de serveis socials remarquen que aquesta davallada no és real, i que es deu a un canvi en la manera de registrar dades i a la manca de temps per fer un treball més acurat en la recollida.

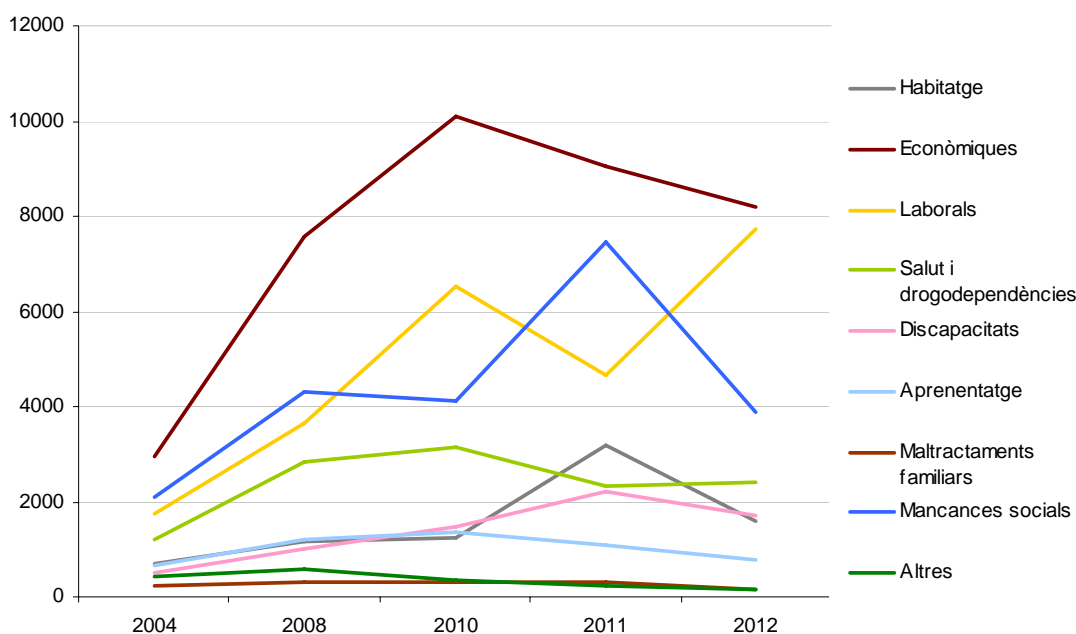
Taula 9. Problemàtiques detectades per serveis socials del Berguedà per tipus. Absoluts, 2010, 2011 i 2012

Problemàtiques	2010	2011	2012
Habitatge	1225	3202	1593
Econòmiques	10099	9058	8205
Laborals	6506	4647	7736
Salut i drogodependències	3159	2347	2398
Discapacitats	1490	2198	1715
Aprenentatge	1340	1085	780
Maltractaments familiars	329	328	165
Mancances socials	4104	7448	3891
Altres	351	240	162
Total problemàtiques	28.608	30.553	26.645

Font: Elaboració pròpia a partir de "Indicadors de necessitats de l'àrea bàsica de serveis socials del Berguedà"

Com es pot veure, el grup més nombrós és el de problemàtiques econòmiques. Si s'observa l'evolució en el temps, en termes absoluts aquest tipus de problemàtica és la que té una incidència més gran.

Gràfica 10. Evolució problemàtiques detectades per serveis socials del Berguedà per tipus. Absoluts, 2004-2012

Font: Elaboració pròpia a partir de "Indicadors de necessitats de l'àrea bàsica de serveis socials del Berguedà"

Cal destacar com les principals problemàtiques són les laborals, econòmiques i les relacionades amb les mancances socials. Ens trobem en una situació de crisi que es caracteritza per una important destrucció de llocs de treball. Com es veurà al llarg del document, les situacions d'atur tenen fortes implicacions a diversos nivells, però la més immediata és a nivell econòmic. Cal recordar que les importants variacions entre 2011 i 2012 en les problemàtiques detectades es pot deure a un canvi en els criteris de registre de les dades. A més, les tres problemàtiques més importants en nombres absoluts tenen unes fronteres difuses que fàcilment poden modificar els càlculs i recollir problemàtiques en una o una altra categoria. A nivell social, aquestes tres problemàtiques estan molt interrelacionades en causes i conseqüències, cosa que dificulta establir en quina categoria classificar-les.

Malgrat els increments percentuals de la taula següent mostren com han augmentat els casos, allò important és observar que, en termes absoluts, les problemàtiques que es relacionen directament amb la crisi i els seus efectes, són les que han tingut un major augment absolut.

Taula 10. Increment percentual 2004-2012 de problemàtiques per tipus

Tipus de problemàtica	Increment 2004-2012
Habitatge	57,12%
Econòmiques	63,90%
Laborals	77,28%
Salut i drogodependències	50,08%
Discapacitats	71,49%
Aprenentatge	16,92%
Maltractaments familiars	-50,30%
Mancances socials	46,31%
Altres	-154,94%
TOTAL	60,64%

Font: Elaboració pròpia a partir de "Indicadors de necessitats de l'àrea bàsica de serveis socials del Berguedà"

L'anàlisi d'aquestes dades permet veure on cal centrar els esforços de l'actuació. La via de la inclusió social a través de la inserció laboral és una bona actuació, però no pot anar tota sola. La inserció laboral no garanteix automàticament la inclusió social i, per tant, calen actuacions més enllà de la simple inserció laboral. Prèvia a la inserció, calen un seguit d'actuacions que permetin realitzar aquest procés amb garanties i, un cop realitzada la inserció, en calen d'altres per garantir la continuïtat i un salari que permeti la subsistència.

Les dades més actualitzades de les actuacions dels Serveis Socials, de 2012, permeten fer-se una idea de la magnitud de les problemàtiques socials a la comarca, tot i que cal recordar que aquestes són dades només referents als casos detectats i no als totals.

Des dels equips de serveis socials també apunten que les problemàtiques no estan ben definides i que moltes vegades el criteri professional o personal fa que es registri una problemàtica o el principal factor de risc deixant de registrar altres factors que provoquen vulnerabilitat.

Taula 11. Nombre d'usuaris/es atesos pels EBAS per sectors d'intervenció. 2012

	Informació Orientació		Ajuda a domicili		Suport convivencial		Allotjament alternatiu		Prevenió inserció		Totals	
	Home	Dona	Home	Dona	Home	Dona	Home	Dona	Home	Dona	Home	Dona
Família	1205	1604	37	84	581	867	11	12	769	932	2603	3499
Infància	465	457	2	2	166	193	4	4	261	275	898	931
Joventut	329	350	2	0	108	114	1	1	169	175	609	640
Dona	0	1217	0	31	0	392	0	21	0	469	0	2157
Gent gran	1243	1690	221	655	390	651	14	34	434	642	2302	3672
Persones amb discapacitat	221	297	80	217	99	120	0	0	126	159	526	793
Reclusos/ ex Reclusos	9	5	0	0	4	2	3	3	7	4	23	14
Minories ètniques	5	7	0	0	5	7	0	0	5	6	15	20
Marginals sense llar/transeünts	14	1	2	0	7	1	1	0	7	1	31	3
Toxicòmans	61	40	4	2	43	22	0	0	63	38	171	102
Malalts psiquiàtrics no institucionalitzats	87	91	8	10	77	74	0	0	89	83	261	258
Malalts terminals	29	40	9	14	26	22	0	0	13	16	77	92
Altres grups en situació de necessitat	50	56	2	0	5	17	1	0	30	51	88	124
Immigrants	336	336	0	0	145	136	2	2	197	172	680	646
Totals	4054	6191	367	1015	1656	2618	37	77	2170	3050	8284	12951

Font: Elaboració pròpia a partir de memòria 2012 de Serveis Socials del Berguedà

De la taula anterior cal destacar que les dones són, amb diferència el col·lectiu més afectat per tots els tipus de problemàtiques. En termes absoluts, **s'han detectat en dones un 36,03% més de problemàtiques que no pas en els homes.**

Destacar **que els serveis socials del Berguedà han atès principalment famílies i gent gran.** És a dir, els col·lectius més atesos pels serveis socials són els més dependents i vulnerables.

Dades destacades de serveis socials:

- Les principals actuacions són informació, prevenció i inserció
- La principal problemàtica de 2012 era de caire econòmic, seguida de les laborals i de manca social.
- El 2012, el 64% de persones ateses pels equips de serveis socials van ser dones.

Principals col·lectius d'especial atenció:

- Dones
- Famílies i gent gran
- Immigrants i persones amb malaltia mental

4. Àmbit econòmic

A continuació es presentaran els indicadors referents a l'àmbit econòmic. Algunes dades referents a aquest àmbit ja s'han presentat i comentat en l'apartat anterior.

Malgrat l'exclusió social és un fenomen multifactorial, l'àmbit econòmic és un dels principals a l'hora de definir les situacions d'exclusió social. A les situacions de manca econòmica no s'hi arriba d'una sola manera: a) podem trobar situacions de pobresa heretada, que són aquelles situacions d'exclusió cronificades que es transmeten de generació en generació en el si d'una família. Són nombrosos els estudis que relacionen les problemàtiques econòmiques en la llar, o una adscripció de classe baixa, amb uns pitjors resultats acadèmics, pitjors problemes de salut i unes ocupacions més precàries. Aquest és una altra de les característiques de l'exclusió, el seu caràcter relacional: patir mancances en un dels àmbits, comporta patir-ne en d'altres. b) les altres situacions de pobresa són les de pobresa sobrevinguda. Aquestes són les situacions que més han crescut amb l'actual crisi econòmica. El gran impacte que ha tingut sobre els llocs de treball, amb el gran augment de l'atur que això ha comportat, ha perjudicat de forma clara les finances de moltes llars, també al Berguedà. Més endavant es comentaran els indicadors laborals que donen fe del creixent atur a la comarca, seguint la tendència general de Catalunya i l'estat espanyol.

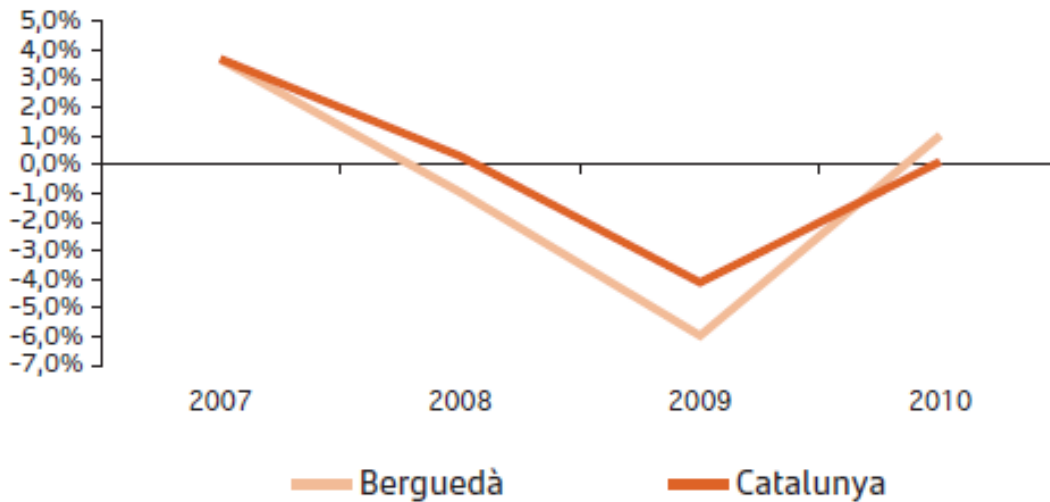
En el present apartat es mostraran indicadors de diversos tipus, ja siguin de caràcter macroeconòmic (part de l'economia que estudia el global de l'economia a partir de grans indicadors agregats com el Producte Interior Brut (PIB), l'Índex de Preus del Consum (IPC), la taxa d'atur) com aquells que mostren les situacions de manca quotidiana, és a dir, a nivell microeconòmic (part de l'economia que estudia la part econòmica que afecta a les llars, individus i empreses, i les seves decisions).

4.1 Indicadors macro

Alguns indicadors d'aquesta naturalesa tenen la problemàtica de que la seva actualitat no és la desitjada. En els moments actuals de canvis ràpids en l'economia, fora bo poder comptar amb dades el màxim d'actualitzades, però aquesta és una de les problemàtiques amb les que ens trobem de forma recurrent.

L'Anuari Estadístic Comarcal de CatalunyaCaixa 2011 ens mostra les dades macroeconòmiques referents al PIB comarcal i comparat amb la mitjana catalana. Això ens permetrà observar la posició de la comarca amb el context de referència, el català.

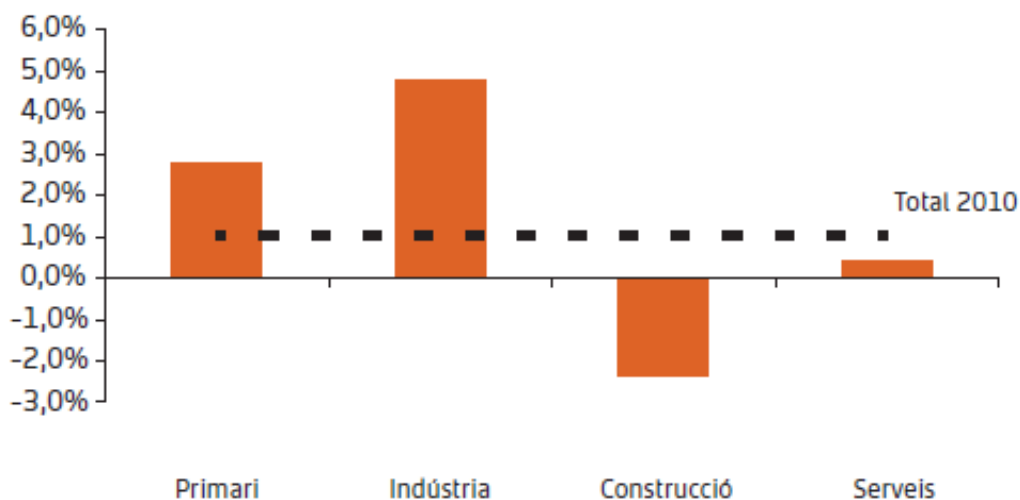
Gràfic 11. Taxa de variació real del PIB en %. 2007-2010

Font: Anuari Econòmic Comarcal 2011. CatalunyaCaixa

En tota la sèrie temporal la comarca del Berguedà presenta una evolució del PIB per sota de la mitjana catalana, excepte en l'últim any, que és superior. Això s'explica pel dinamisme del **sector industrial que va créixer en un 4,8%**, com mostra la gràfica següent. També els sectors primari i de serveis van experimentar creixement durant el 2010, tot i que de forma menor que el sector industrial. Això es pot deure, en part, al fet d'estar calculant la part proporcional del PIB, és a dir, que el decrement de la construcció es reparteix en els altres sectors. També pot ser que ocupació i empreses de la construcció s'hagin refugiat en altres sectors.

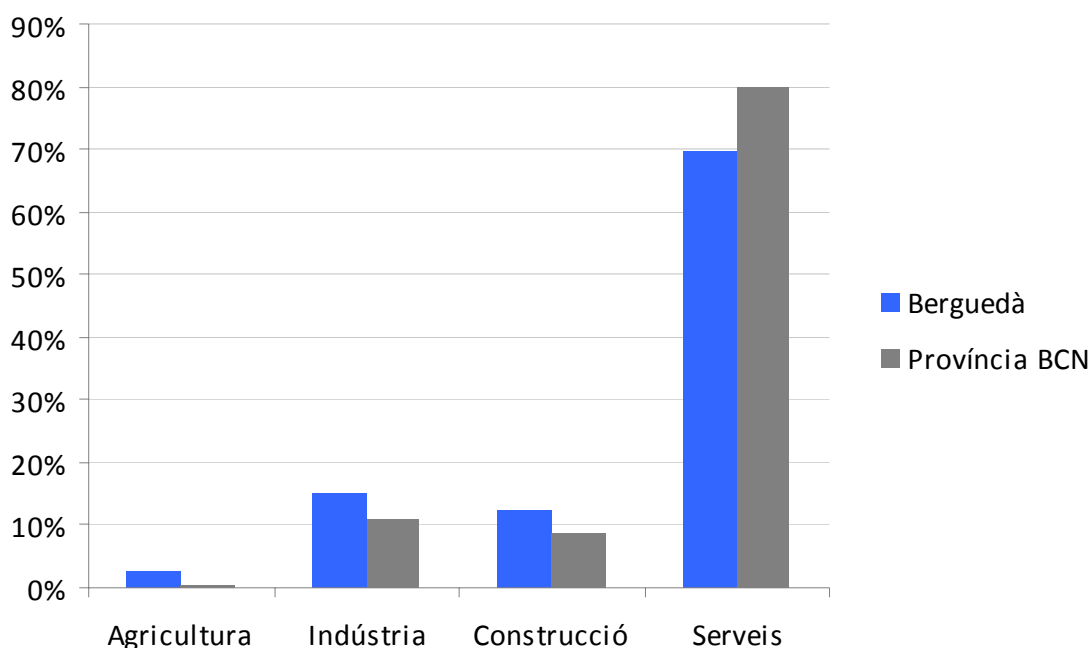
Gràfic 12. Creixement del PIB per sectors en %. 2010

Font: Anuari Econòmic Comarcal 2011. CatalunyaCaixa

A continuació es mostra la comparativa entre la comarca del Berguedà i la província de Barcelona en conjunt pel que fa al nombre d'empreses per cada sector. Aquesta és una dada que ens permet observar la magnitud de cada un dels sectors productius en la comarca i la seva estructura productiva. Ho compararem amb el conjunt de la província perquè aquesta és la dada de referència amb la que treballa el sistema d'informació Hermes de la Diputació de Barcelona i per tenir un territori de referència.

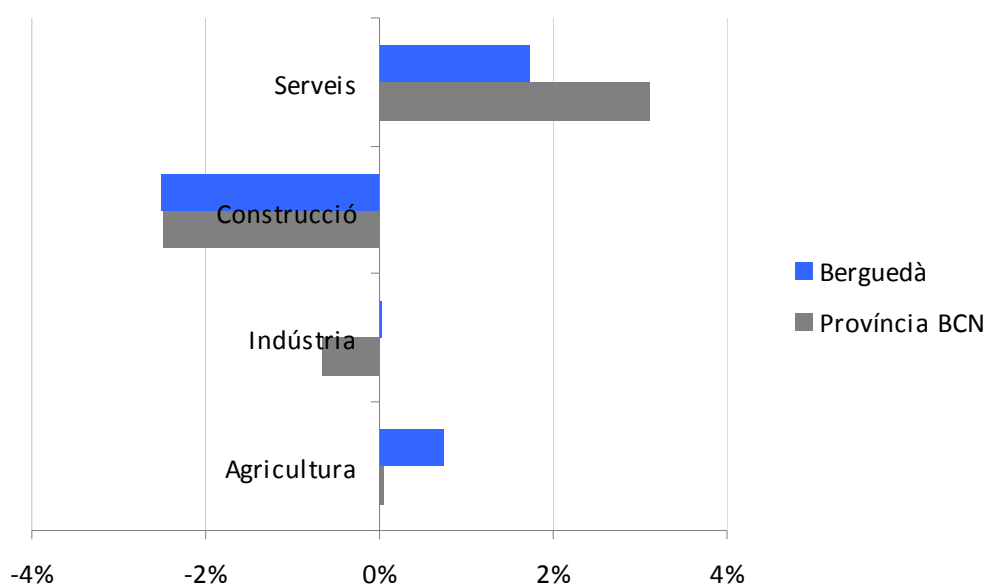
Gràfic 13. Empreses per sector. Berguedà -Província de Barcelona. % sobre el total d'empreses, 3r T 2012

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

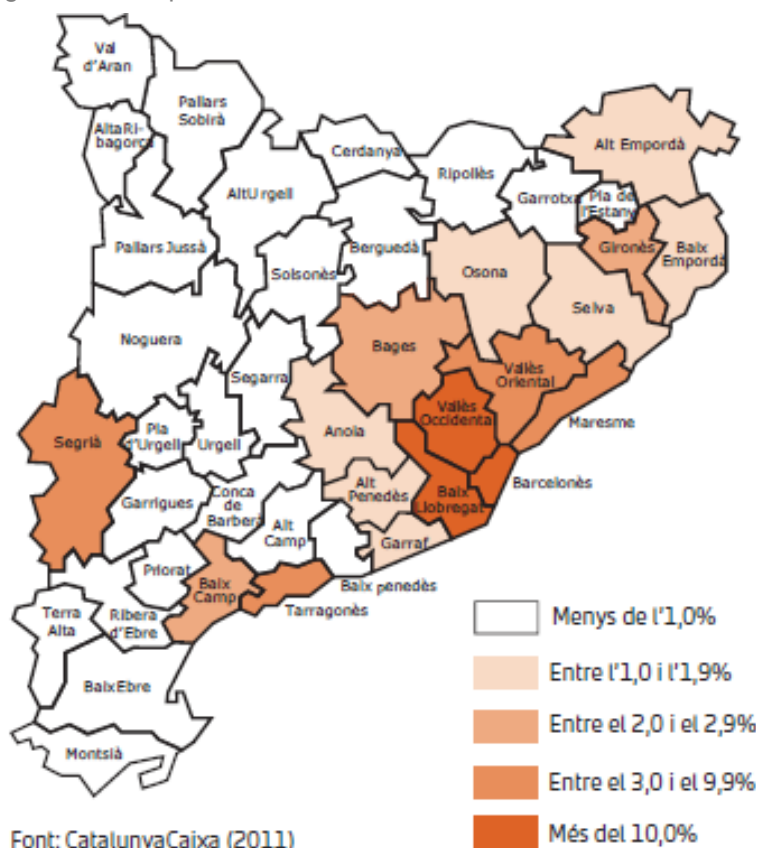
L'estructura productiva del Berguedà, segons el nombre d'empreses, és característica de les comarques rurals dels països desenvolupats. La marcada terciarització de l'economia general també ha arribat a les comarques eminentment rurals. Ara bé, aquestes encara **mantenen un major pes dels sectors primari i industrial**. Això permet afirmar que les comarques rurals, com el Berguedà, disposen d'una **estructura econòmica més diversificada** que en cas de gran impacte econòmic en un sector concret pot trobar una via de sortida en d'altres. En el conjunt de la província, el pes del sector serveis és major i l'economia està menys diversificada (pel que fa al nombre d'empreses). Més endavant, en l'apartat de l'àmbit laboral, es presentaran els mateixos indicadors però referents al nombre de persones ocupades per sector. Veurem que la dinàmica és similar.

Gràfic 14. Evolució del nombre d'empreses per sector. Berguedà-Província de Barcelona. % sobre el total d'empreses. 3r T 2011-3r T 2012.

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

Figura 2. Participació dels territoris al total del PIB Català en %. 2010

Font: CatalunyaCaixa (2011)

La figura 1 ens mostra la realitat de la distribució del PIB a Catalunya. Més enllà de que **la comarca del Berguedà contribueix amb menys d'un 1% al PIB total**, el mapa ens mostra la realitat extremament desigual del territori català. A Catalunya s'hi troba un nucli molt important al voltant de l'àrea de Barcelona (corresponent a l'abast dels trens de rodalies i FGC) i d'altres nuclis al voltant de les capitals de província. En el cas de Girona, aquest nucli és més extens gràcies al fenomen del turisme, però en els casos de Tarragona i Lleida, aquesta àrea de major valor afegit amb prou feines va més enllà de la comarca on està situada la capital i, en el cas del Baix Camp, és gràcies a la petroquímica.

Això posa de relleu que la poca aportació del Berguedà al PIB general no es deu només a factors endògens, sinó també a la política de concentració que es duu a terme al voltant de Barcelona.

Ara bé, aquesta desigualtat en el territori no genera només fenòmens negatius, quan analitzem altres dades, sobretot referents a l'atur i la diversificació del mercat laboral, podem observar com el Berguedà presenta majors elements per la resiliència.

4.2 Indicadors micro

A continuació veurem indicadors de caràcter micro, és a dir, aquells que permeten dimensionar la situació de l'exclusió social en l'àmbit econòmic a un nivell més baix que afecta directament a les persones i les llars.

Més relacionat amb l'exclusió social i la pobresa, trobem l'indicador del llindar de risc de pobresa. Aquest és l'indicador que mesura a partir de quin nivell d'ingressos anuals es considera que una persona o una llar és pobre.

Taula 12. Llindar de pobresa a Catalunya. Euros anuals. Evolució 2004-2011

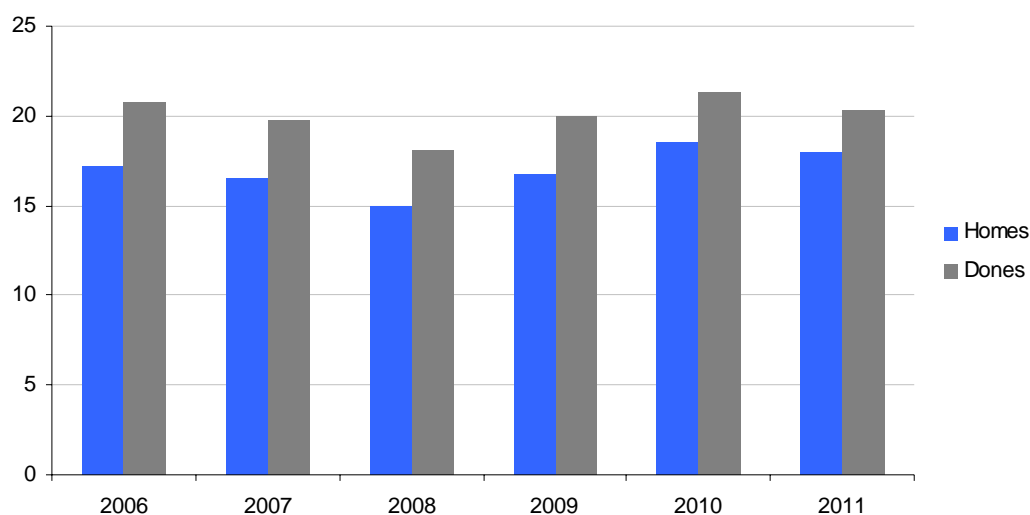
	Llars d'una persona	Llars de dos adults i dos infants
2004	7569	15896
2005	7470	15687
2006	8276	17380
2007	8184	17185
2008	8748	18371
2009	8992	18883
2010	8719	18309
2011	8176	17170

Font: elaboració pròpia a partir d'Idescat

Com es pot veure, aquest llindar ha baixat. Allò rellevant d'aquest indicador, més que la seva magnitud, és la forma com es calcula. El llindar s'ha establert en el 60% del valor de la mediana dels ingressos disponibles anuals equivalent de les persones. Això vol dir que si el llindar baixa, indica una baixada general dels ingressos de les persones. Com que el llindar es calcula en base als ingressos totals de la població catalana, una baixada en aquest llindar indica un **empobriment generalitzat de la població**, o bé, una pitjor redistribució de la riquesa.

Per la seva banda, a nivell català, es pot observar com la crisi també ha tingut el seu efecte en la població sota aquest llindar de pobresa. La gràfica següent mostra l'evolució per sexes de la taxa de pobresa a Catalunya.

Gràfica 15. Taxa de risc de pobresa a Catalunya per sexe, 2007-2011

Font: elaboració pròpia a partir d'Idescat

En la gràfica es pot veure com el percentatge de població sota el llindar de pobresa va davallar durant els anys de bombolla immobiliària, tot i **que hi havia més d'un 20% de dones considerades en risc de ser pobres**. Al 2009, la proporció de població pobra a Catalunya va tornar a pujar.

Cal observar la relació entre l'indicador anterior i aquest; l'any 2011 el llindar de pobresa baixa per un empobriment generalitzat de la població, cosa que fa baixar el nombre de persones que es troben en situació de risc de pobresa. Això significa que les condicions de la població no han millorat, ans al contrari, sinó que ha canviat el llindar a partir del qual es considera que una persona o una llar es troba en risc de pobresa.

Al Berguedà, la Renda Familiar Bruta Disponible és lleugerament menor que la mitjana del conjunt de Catalunya. La diferència, però, no és excessivament significativa.

Taula 13. Renda familiar bruta disponible. Comparativa Berguedà-Catalunya 2009

	RFDB per habitant	
	milers d'euros	índex Catalunya=100
Berguedà	17,2	98,5
Catalunya	17,4	100

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

A continuació mostrem una taula amb els valors aproximats de la renda familiar bruta disponible per llar. Val a dir que el càlcul d'aquesta xifra no representa un nombre econòmic, si no un índex tenint en compte el nombre de llars. La dada en milers d'euros que facilita la Diputació de Barcelona varia en funció del nombre de llars, per això la xifra s'ha calculat de la següent manera: RFBD/nombre de llars. Aquest càlcul només pot ser aproximat, ja que hi entren factors no tinguts en compte com la mida de les llars. Per tant, un valor més elevat pot indicar major riquesa, però també una estructura de llars més nombroses. Per això, també indiquem el percentatge de persones que viuen soles, per poder acurar més la interpretació de les dades.

Taula 14. RFBD per llars i percentatge de llars amb una sola persona per municipi

	RFBD (2011)/ llars(2012)	% de persones soles sobre total de la població	Mitjana de persones per llar habitada
Avià	42,38	9,47%	2,62
Bagà	39,32	14,85%	2,32
Berga	40,96	11,84%	2,47
Borredà	42,62	12,12%	2,53
Capolat	42,05	11,11%	2,63
Casseres	38,4	13,05%	2,37
Castell de l'Areny	16,8	12,32%	2,51
Castellar de n'Hug	69	5,71%	4,12
Castellar del Riu	41,78	12,63%	2,51
Cercs	36,93	15,69%	2,19
L' Espunyola	48,63	8,23%	2,97
Fígols	42,44	23,91%	2,25
Gironella	40,58	10,32%	2,53
Gisclareny	26,62	41,93%	1,57
Guardiola de Berguedà	38,21	16,13%	2,28
Montclar	46,9	7,82%	3,05
Montmajor	46,18	7,61%	2,78
La Nou de Berguedà	42,86	11,11%	2,67
Olvan	44,39	9,64%	2,52
La Pobla de Lillet	38,37	15,85%	2,16
Puig-reig	41,48	10,74%	2,51
La Quar	59,88	1,61%	3,44
Sagàs	54,43	9,02%	3,69
Saldes	38,91	16,29%	2,23
Sant Jaume de Frontanyà	22,14	28,57%	1,78
Sant Julià de Cerdanyola	35,49	21,01%	2,05
Santa Maria de Merlès	56,98	3,46%	1,63
Vallcebre	37,54	16,78%	2,28
Vilada	44,44	10,69%	2,49
Viver i Serrateix	55,9	4,49%	3,48

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Padró i la Diputació de Barcelona

Tal i com es pot observar, **el percentatge de persones soles a les llars té una relació directa i inversa amb la RFBD per llar**. Aquells municipis amb un major nombre de persones soles, tenen una RFBD més baixa i al revés. També s'hi observa una clara influència si s'observa el nombre mitjà de persones per llars habitada, sent

aquells municipis amb unes llars més grans els que tenen una RFBD més alta. Ara bé, observant aquells municipis amb un percentatge de persones soles a la llar similar i una mida de la llar sobre les 2 persones (la majoria), podem destriar quins són aquells municipis que es podrien considerar més rics, això és, amb una renda per llar més elevada.

En aquest sentit, **Sant Jaume de Frontanyà és dels municipis amb una menor renda familiar**, ja que té un percentatge similar de llars unipersonals a Fígols, però la meitat de renda. Si s'observa la mida de les llars, però, es pot veure com les llars de Fígols són més grans. Al mateix temps, la seva renda és similar a la de Gisclareny, però amb un valor significativament menor de persones soles a la llar. **Castell de l'Areny presenta la RFBD més baixa de la comarca.**

Pel que fa als municipis amb un nombre menor de llars unipersonals, la Quar, Castellar de n'Hug i Viver i Serrateix (1,61%, 5,71% i 4,49% respectivament) la diferència en la renda és prou significativa, **sent Castellar de n'Hug el que disposa de major renda familiar bruta**. La relació amb la mida mitjana de les llars habitades i la RFBD és clara en el cas de Castellar de n'Hug, que és el municipi amb major RFBD i **les llars amb més persones**. La Quar disposa d'unes llars més petites que Viver i Serrateix però disposa de més RFBD.

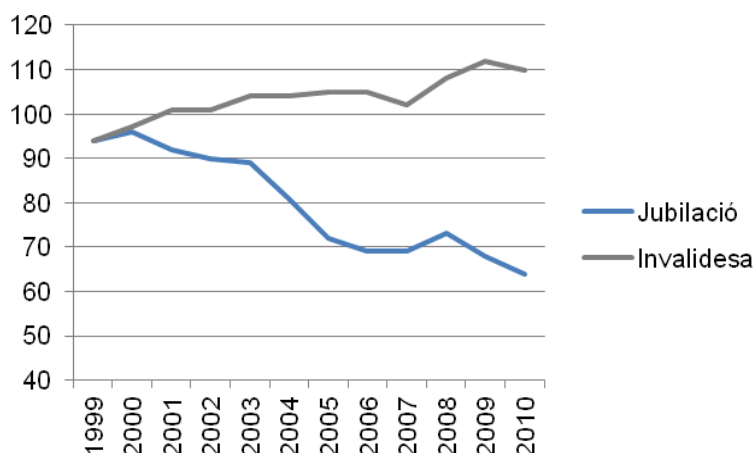
També destaca el cas de **Santa Maria de Merlès, que té una mida de les llars reduïda però una RFBD molt superior als municipis amb una mida de les llars similar.**

Observant els que tenen un valor de renda proper al 42 (la mitjana és 42,42), es pot veure com Fígols té, amb diferència, un nombre major de llars unipersonals, per tant, podríem afirmar que **les llars de Fígols disposen de major renda relativa**. Per la seva banda, **Berga té una RFBD per sota de la mitjana i inferior als municipis que tenen un percentatge de persones soles similar.**

Per acabar, **dels municipis que es troben en una forquilla d'entre el 8% i el 12% de llars unipersonals, Sagàs és el que disposa d'una renda més elevada**, ja que és el segon municipi en mida de les llars. Cal recordar que aquest és un càlcul aproximat que no té perquè concordar necessàriament amb la realitat, ja que la mida de les llars i la seva població activa és un factor molt determinant. Tot i això, es pot observar una certa relació entre la mida de les llars i el nombre de persones amb la RFBD, aquesta relació fa pensar en una certa equiparació de la RFBD per municipis, tot i que ja s'han vist casos que destaquen per la seva RFBD elevada o reduïda.

Aquells casos on hi hauria major riquesa personal són aquells amb major renda i major nombre de persones soles i llars petites. Santa Maria de Merlès seria un municipi amb força renda per habitant, com Fígols. Per altra banda, Castellar de n'Hug o la Quar serien municipis amb una RFBD més elevada atesa la mida de les seves llars i, per tant, llars amb més persones actives. Tot i això, aquests són càlculs orientatius calculats en base a mitjanes i percentatges (poc fiables en casos de municipis petits). Cal doncs, prendre aquestes dades a mode orientatiu i acceptar certs desajustos amb la realitat, ja que tampoc es poden extreure relacions estadísticament gaire significatives.

Gràfic 16. Evolució de pensions no contributives al Berguedà per tipus. Absoluts

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Les **pensions no contributives** són uns ingressos econòmics mensuals que l'estat garanteix a aquelles persones que no tenen recursos suficients per a la seva subsistència i no podem acollir-se – per manca de cotització a la Seguretat Social a les pensions contributives. **Les pensions no contributives per jubilació**, se'n beneficien les persones per raó de la seva edat, que no han cotitzat mai a la Seguretat Social o bé han cotitzat un temps insuficient per tenir dret a una pensió contributiva, i que es troben en estat de necessitat. **Aquest tipus de prestacions han davallat**, cosa que pot indicar un cert rejueniment de la població o que les dones de grups d'edat més joves ja han cotitzat per generar la seva jubilació.

Per altra banda, **les pensions no contributives per invalidesa** estan destinades a persones d'entre divuit i seixanta-cinc anys afectades per una discapacitat permanent, igual o superior al 65%, de caràcter físic, psíquic o sensorial, sense recursos econòmics suficients i que no puguin acollir-se al sistema contributiu de pensions. **Aquest tipus de prestacions sí que han augmentat**, donant fe d'un increment, més marcat a partir de 2007, de persones en edat activa que pateixen una discapacitat i que tenen recursos insuficients. Caldria actualitzar la informació amb dades del 2012, donat que els equips de serveis socials destaquen que en aquests últims anys s'han endurit els criteris per obtenir el certificat de reconeixement de discapacitat, condició necessària per l'obtenció de la PNC.

Per tant, mentre el nombre de persones grans beneficiàries d'una pensió no contributiva ha anat baixant -per un possible augment de la presència femenina al mercat de treball que les ha permès generar un jubilació contributiva- les persones amb algun tipus de discapacitat que tenen dret a acollir-se a aquesta ajuda, ha augmentat. Ja s'ha vist que les problemàtiques relacionades amb discapacitats detectades des dels serveis socials havien augmentat, ara es constata que la discapacitat és un factor d'exclusió important, ja que amb l'augment de les persones discapacitades, augmenta el nombre d'aquest col·lectiu que pateix mancances econòmiques derivades de les dificultats d'accés al mercat laboral

Observant les quantitats destinades a aquestes pensions, es pot veure com la partida corresponent a jubilació quasi no ha variat. En la sèrie temporal el nombre de pensions de jubilació ha baixat en un 31% i l'import total en un 1,36%. Cal tenir present les revisions per actualització de l'IPC des de 1999.

El nombre de les d'invalidesa han augmentat un 14,54% i el seu import total un 44,53%.

Un altre dels indicadors que ens permeten observar situacions de manca econòmica és l'evolució dels **beneficiaris d'aliments**. Aquest és un indicador que ens permet copsar la magnitud de l'exclusió econòmica, ja que aquestes persones presenten manca en un dels aspectes més bàsics, com és l'accés a l'alimentació.

Taula 15. Beneficiaris d'aliments al Berguedà. Evolució 2011-2012. Absoluts i increment percentual

Zones	Abril 2011	Abril 2012	Increment %
EBAS 1 (Guardiola de Berguedà, Sant Julià de Cerdanyola, Vallcebre i Gósol)	36	55	52,78
EBAS 2 (Bagà, La Pobla de Lillet, Castellar de N'Hug i Gisclareny)	66	73	10,61
EBAS 3 (Berga)	379	469	23,75
EBAS 4 (Avià, l'Espunyola, Montmajor i Castellar del Riu)	30	40	33,33
EBAS 5 (Cercs, Vilada, Borredà, La Nou de Berguedà, St. Jaume de Frontanyà, Fígols, Castell de l'Areny)	13	18	38,46
EBAS 6 (Gironella, La Quar, Sagàs, Sta. Maria de Merlès, Olvan)	267	228	-14,61
EBAS 7 (Puig-reig, Casserres, Montclar i Viver i Serrateix)	211	231	9,48
TOTAL	1002	1114	11,18

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Consell Comarcal del Berguedà

Com es pot observar, **els beneficiaris d'aliments han anat en augment en quasi totes les zones de la comarca**. Exceptuant l'EBAS 6, on han baixat, a la resta de poblacions han experimentat un augment de persones que necessiten ajuda per adquirir productes alimentaris de primera necessitat. Aquesta davallada de la zona es deu al no compliment del pla de treball per part dels usuaris.

Malgrat la gràfica mostra un clar augment dels beneficiaris d'aliments, els equips de serveis socials manifesten que el programa no respon a totes les necessitats alimentàries de la població. El motiu principal és la manca de recursos de l'administració i això ha comportat que moltes d'aquestes es cobreixen des de les entitats socials.

Un altre indicador relacionat amb l'anterior és el que senyala la quantitat de llars que necessiten suport per fer front a les despeses derivades del menjador escolar. Aquesta

és una situació que amb els darrers temps ha agafat una importància cabdal per la quantitat d'infants de Catalunya que estan en risc de malnutrició.

Taula 16. Beques de menjador als centres educatius de primària del Berguedà curs 2011-2012 i curs 2012-2013

Beques de menjador per necessitat socioeconòmica	2011-2012	2012-2013 (febrer)
Total de beques de menjador sol·licitades	395	466
Total beques menjador atorgades curs 2011-2012 per necessitat socioeconòmica	280	301
Total d'alumnes que utilitzen el servei de menjador	1.517	1.537
Percentatge d'alumnat que utilitzen el servei de menjador i és beneficiari de beques de necessitat socioeconòmica	18,5%	19,6%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Consell Comarcal del Berguedà

Segons dades de la Creu Roja⁷ un 30% dels 720.000 alumnes estan per sota el llindar la pobresa a Catalunya. Això és una xifra de 216.000 alumnes, mentre que les beques arriben a 61.000, un 8,47% del total dels alumnes. Aquest és un decalatge molt important que indica el nombre d'alumnes catalans que poden patir mancances alimentàries.

Les dades mostren que el nivell de cobertura d'aquesta prestació és del 19,6% del total d'alumnat, és a dir, el doble que pel conjunt de Catalunya, però la meitat del nivell de cobertura òptim.

Si s'observen les dades facilitades pel Consell Comarcal es pot veure com en el curs 2011-2012 hi van haver 395 sol·licituds i 280 beques concedides, és a dir que 115 alumnes que van demanar la beca no l'han obtingut per puntuació insuficient en els criteris que valoren la necessitat socioeconòmica de les famílies, per manca de documentació o per incompliment de termini

Aquest any de forma excepcional s'ha pogut cobrir i complementar més demandes degut a les ajudes de la **Marató de la pobresa de Televisió de Catalunya** que gestionen les entitats socials del territori.

Del total de beques atorgades a principi del curs 2011-2012 (dins de termini), el 74% les van rebre alumnes autòctons, mentre que el 26% restant van ser atorgades a alumnes d'origen estranger. Pel què fa a les beques concedides a l'inici de curs 2012-2013 (dins de termini) , el 64,38% d'alumnes becats han estat autòctons i la resta , un 35,62% son alumnes d'origen estranger.

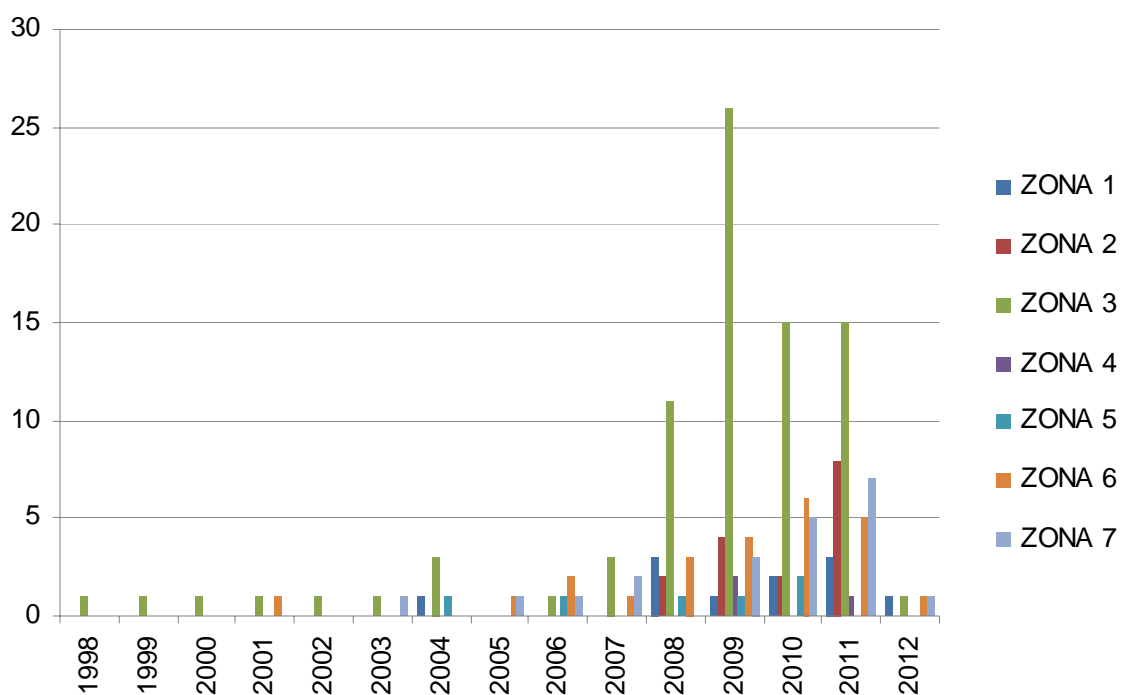
⁷ <http://www.catalunyapress.cat/cat/noticies/2013/01/-creu-vermella-llanca-una-campanya-per-pagar-beques-menjador-a-aquest-28-de-nens-catalans-pobres-75475.php> (visita: 31/1/2013)

La població estrangera de 0 a 15 anys representa un 15% respecte el total de la població del mateix grup. Per tant, podem confirmar que **la procedència és un eix de desigualtat**, ja que els infants d'origen estranger pateixen més situacions de necessitat social i econòmica.

Un altre dels indicadors que posen de relleu les mancances econòmiques, és el nombre de perceptors de la **Renda Mínima d'Inserció**. A octubre de 2012 a la comarca es van obrir 4 expedients. Aquesta prestació econòmica ha de permetre ajudar a les persones que no disposen dels mitjans econòmics suficients per atendre les necessitats essencials de la vida en la nostra societat, mentre es preparen per a la inserció o reinserció social i laboral

Les dades també mostren el perfil dels perceptors d'aquest ajut, així com també mostren de forma molt clara l'impacte de la crisi econòmica.

Gràfica 17. Total d'expedients RMI per zona. Evolució 1998-2012

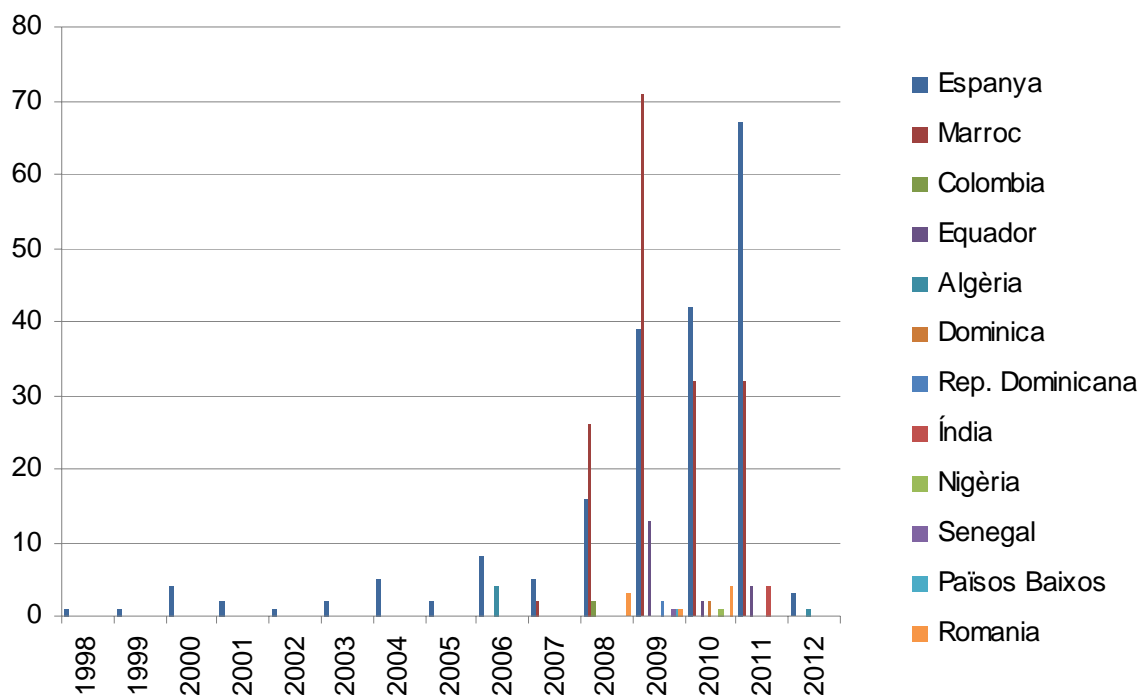

Font: elaboració pròpia a partir de dades de Serveis Socials del Consell Comarcal del Berguedà

Una dada que permet afirmar que és en els entorns urbans on es donen majors situacions d'exclusió o que en els entorns rurals es donen millors condicions per la inclusió, és que el municipi de **Berga acumulava al 2012 el 62,54% de totes les RMI, mentre que representa un 40,96% del total de la població de la comarca.**

L'anterior gràfica mostra de forma clara com a partir del 2008, els expedients del RMI es disparen, sobretot a la Zona 3, que és on hi ha la ciutat de Berga, amb major proporció de població.

Gràfic 18. Beneficiaris del RMI per nacionalitat. Evolució 1998-2012

Font: elaboració pròpia a partir de dades de Serveis Socials del Consell Comarcal del Berguedà

La població espanyola és la que acumula més beneficiaris de la RMI, amb força diferència sobre les altres nacionalitats. Només destaca la nacionalitat marroquina l'any 2009.

Cal tenir present que la població procedent del Magreb formen un dels principals col·lectius d'estrangers a la comarca. Això explicaria la seva gran representació en prestacions del RMI. Ara bé, l'altre col·lectiu és el de l'Europa de l'Est, amb una presència molt similar als magrebins. Cal destacar com en els recomptes de beneficiaris del RMI, la població de l'Europa de l'est estan molt poc representats.

Per acabar mostrarem les dades referents al sexe de les persones a qui se'ls hi obren expedients del RMI. Es pot veure com les dones són les que més representades estan, tot i que a l'inici de la crisi, l'atur va impactar directament en el col·lectiu masculí. Tot i veure's també clarament l'efecte de la crisi sobre el nombre total d'expedients, val a dir que al 2012, els expedients oberts a homes van decaure dràsticament, mentre que els oberts a dones, augmenten.

Una realitat destacable de la RMI són les **persones que reuneixen els criteris per rebre aquesta renda però que estan pendents de cobrament**. Aquesta és una realitat dramàtica, ja que hi ha molts casos en que l'espera s'allarga fins a un any. Aquest és un any en que els ingressos de les llars són zero. L'any 2012 hi havia 198 expedients vigents i 98 pendents de cobrar la nòmina. Al març de 2013, els expedients vigents són 167 i els pendents 30.

A més, la recent reestructuració parcial d'aquest ajut ha endurit els criteris d'accés i n'ha rebaixat la prestació. Moltes persones s'han vist privades d'aquesta ajuda i, d'altres, han vist reduïts els ingressos de la llar, que són de 427 euros mensuals⁸. A més, al passar a ser una **prestació vinculada als pressuposts i no un dret subjectiu**, les persones que la necessiten poden veure's privades d'aquesta prestació per una qüestió de restriccions pressupostàries. Per tant, les seves condicions de vida queden directament vinculades a l'estat dels pressupostos de la Generalitat i les seves prioritats de despesa.

4.3 Indicadors dels serveis socials. Ajudes econòmiques d'urgència social

A banda de la RMI, els Serveis Socials del Consell Comarcal del Berguedà han donat **ajudes econòmiques d'urgència social**, les mesures anticrisi. Aquestes són ajudes que, com hem dit, són ajudes urgents per casos extrems de mancança. A continuació presentem una taula amb les tipologies d'ajudes, els nombre de beneficiaris per sexe i la quantia econòmica que representen.

Taula 17. Ajudes econòmiques d'urgència social. Mesures anticrisi, 2012

Tipologia de prestació	Nombre d'usuaris/es beneficiaris		Total	Import €
	Homes	Dones		
Manutenció (alimentació i vestit)	109	124	233	22.764
Habitatge (lloguer/hipoteca/allotjament alternatiu)	19	23	42	5.354
Subministres (fas/llum/aigua)	253	235	488	23.940
Farmàcia (bolquers, alimentació nadons, farmàcia)	13	18	31	1.092
Material escolar	59	51	110	8.024
Altres	9	10	19	1.464
Òptica	1	0	1	60
Transport	6	5	11	776
Electrodomèstics	1	2	3	75
Banc d'aliments	362	416	778	0
Kits aliments Creu Roja	252	363	615	0
Tributs municipals	6	3	9	363
TOTAL	1.090	1.250	2.340	63.916

⁸ Es poden consultar les modificacions a la RMI a la Secció Segona de la Llei 07/2011 de 27 de juliol de mesures fiscals i financeres:

http://www20.gencat.cat/docs/economia/70_Pressupostos/arxius/2011lle72011mesuresfiscalsifinanceres.pdf

Font: elaboració pròpia a partir de dades de Serveis Socials del Consell Comarcal del Berguedà

Tal i com es pot observar, el tipus d'ajudes que tenen un major nombre de beneficiaris i beneficiàries són les relacionades amb l'alimentació i el pagament dels subministres. També s'observa que hi ha més dones beneficiàries d'ajudes d'alimentació. Caldria veure si és perquè són elles les que fan la demanda de la llar.

En relació a l'any anterior, es pot observar com les demandes i recursos dedicats als ajuts d'urgència ha augmentat en la majoria de casos.

Taula 18. Ajudes econòmiques d'urgència social. Mesures anticrisi, evolució 2011-2012

Tipologia de prestació	Total 2012	Import€ 2012	Total 2011	Import€ 2011	Increment % usuaris 2011-2012	Increment % Import 2011-2012
Manutenció (alimentació i vestit)	233	22.764	195	8.437	19	169
Habitatge (lloguer/hipoteca/allotjament alternatiu)	42	5.354	65	11.853	-35	-54
Subministres (fas/lum/aigua)	488	23.940	109	10.808	347	121
Farmàcia (bolquers, alimentació nadons, farmàcia)	31	1.092	4	2.616	675	-58
Material escolar	110	8.024	82	4.364	34	83
Altres	19	1.464			X	X
Òptica	1	60			X	X
Transport	11	776	8	1.205	37	-35
Electrodomèstics	3	75			X	X
Banc d'aliments	778	0	347	0	124	0,00
Kits aliments Creu Roja	615	0			X	X
Tributs municipals	9	363	4	99	125	266
TOTAL	2.340	63.916	823*	40.283*	184,33	58,66

Font: elaboració pròpia a partir de dades de Serveis Socials del Consell Comarcal del Berguedà

Entre 2011 i 2012, els criteris de recollida de dades han variat, per tant no tots els camps són comparables. A les dades de 2011 hi ha buits referents a categories que l'any 2011 no existien en la classificació i, de la mateixa manera, a la taula manquen dades que al 2012 ja no es recollien sota el mateix criteri. Per això l'asterisc dels resultats totals, ja que no corresponen al sumatori de les caselles.

Malgrat algun cas com el del transport i el de les mesures relacionades amb l'habitatge, la resta han augmentat tant en usuaris com en import. Una de les prestacions que no ha augmentat és la d'habitatge i segons serveis socials això respon a una limitació econòmica de l'administració, ja que si es cobreixen els impagaments d'habitatge s'hi ha de destinar tot el pressupost i es va pactar destinar els recursos a **pagaments de subministraments**, tal com es pot comprovar amb l'augment de pressupost destinat a aquests conceptes.

Destacar el cas de les **ajudes a l'alimentació**, que l'augment percentual de les persones que han rebut l'ajut ha estat molt inferior a l'augment de l'import destinat a aquesta partida. Això posa de relleu un empitjorament de les condicions de vida de les persones que estan en pitjors situacions, ja que, quasi les mateixes persones, necessiten molt més suport que no pas l'any anterior.

El que cal destacar, relacionat amb la qüestió dels desnonaments, és el nombre relativament baix –en beneficiaris i import- de les ajudes al pagament del lloguer o la hipoteca. Això posa de relleu i reforça el discurs de que el lloguer i la hipoteca passa sempre a la primera prioritat de despesa de les llars. En casos de desnonaments, doncs, l'impagament de les quotes hipotecàries o el lloguer és l'últim estadi de dificultats econòmiques. Abans que deixar de pagar el lloguer, les persones deixen de comprar menjar o altres elements de necessitat primàries, tal i com es veu en les dades de les ajudes d'urgència.

Al 2012, a la comarca hi va haver 1626 persones que van tenir dificultats per fer front a la compra d'aliments. Destacar també que l'any 2012 hi va haver 5 homes i 12 dones usuàries del menjador social. Cal destacar que al Berguedà només compta amb un servei de menjador social.

Taula 19. Problemàtiques econòmiques detectades per serveis socials per tipus. 2010

	Tipus de problemàtica	Nombre	
Econòmiques	Ingressos insuficients	4.711	Totals
	Sense ingressos	730	
	Deutes	1.634	
	Administració deficient	3.024	
	Altres	0	

Font: Indicadors de necessitats de l'àrea bàsica de serveis socials del Berguedà

Com podem veure en la taula anterior, el 2010 els serveis socials de la comarca van detectar i atendre un total de 10.099 problemàtiques relacionades amb l'àmbit econòmic. En relació als ingressos insuficients, el nombre de casos correspon a un 11,43% del total de la població de la comarca i els casos de sense ingressos, a un 1,77%. L'any 2010, doncs, les xifres de casos de persones i llars amb dificultats econòmiques no és gens menyspreable, Caldria disposar de dades actualitzades per observar els efectes de la prolongació de la crisi en el temps.

Principals problemàtiques de l'àmbit econòmic:

- Poca participació comarcal a la generació del PIB
- RFBD per sota la mitjana catalana
- Augment d'un 11% de les persones beneficiàries d'aliments en un any
- Degradació de les situacions socials de les persones més desfavorides
- Els infants nous pateixen més necessitats econòmiques que els autòctons
- Augment molt important dels expedients de RMI en els últims 5 anys, davallada brusca al 2012 per l'enduriment de criteris

Col·lectius de risc:

- Infants en situació de vulnerabilitat per la situació econòmica desfavorable de les seves famílies
- Persones dependents de prestacions
- Perceptors de la RMI, sobretot els pendents de nòmina
- Dones (per ser el col·lectiu més afectat per la pobresa)

Oportunitats i forteses:

- Estructura econòmica més diversificada que en el conjunt de Catalunya
- Creixement del sector agrícola

5. Àmbit laboral

A continuació es presentaran els indicadors comarcals referents a l'àmbit laboral. La majoria dels indicadors que es presenten aquí estan actualitzats al 3r trimestre de l'any 2012, per tant, la fiabilitat de les anàlisis i actuacions que se'n desprenguin podran comptar amb una major legitimitat.

Com ja s'ha afirmat anteriorment, l'actual situació de crisi econòmica ha tingut un impacte molt significatiu en els nivells d'atur. En aquest apartat observarem quina és la situació del Berguedà respecte el conjunt de Catalunya i com aquest augment generalitzat de l'atur ha impactat en col·lectius concrets.

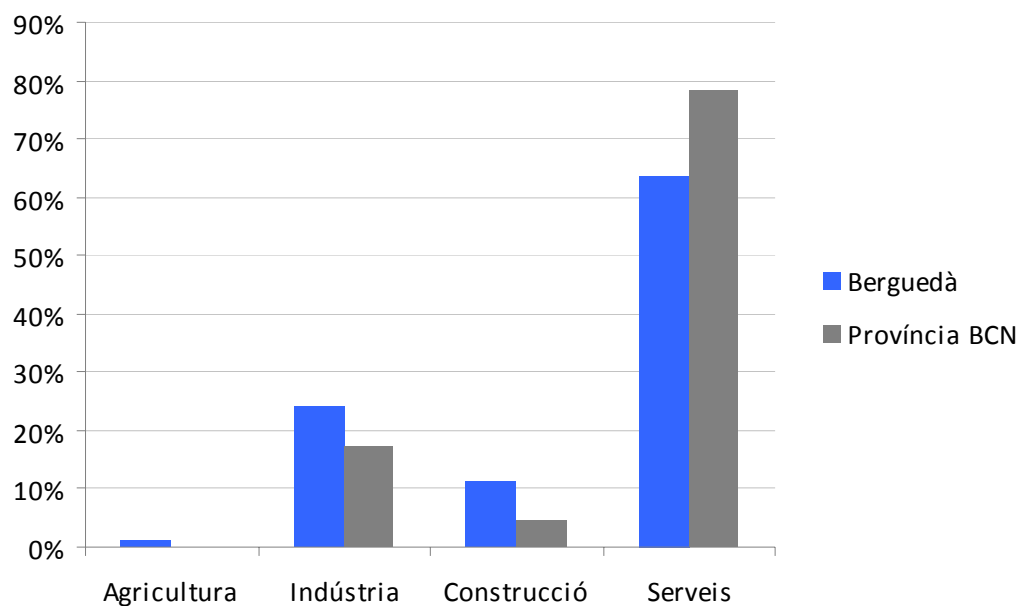
Cal recordar que els diversos àmbits d'exclusió social que estem presentant amb xifres aquí, tenen un comportament divers en funció dels eixos transversals que els creuen. Aquests eixos són l'edat, el gènere i l'origen o ètnia. No és el mateix una situació d'atur per un home autòcton de 35 anys que per una dona estrangera de 55. Les possibilitats de reinserció laboral, el tipus d'ocupació a la que es pot accedir o les càrregues familiars que han de suportar un i altre, són aspectes que cal tenir en compte a l'hora d'analitzar l'exclusió i articular polítiques inclusives. Per això, sempre que és possible, presentem les dades desagregades per aquests col·lectius.

5.1 Estructura del mercat laboral

Mostrarem indicadors laborals de caràcter descriptiu que mostren quina és l'estructura del mercat laboral de la comarca del Berguedà. Aquestes dades tenen una finalitat descriptiva i de complementar les dades que s'han presentat anteriorment al respecte de l'estructura productiva de la comarca.

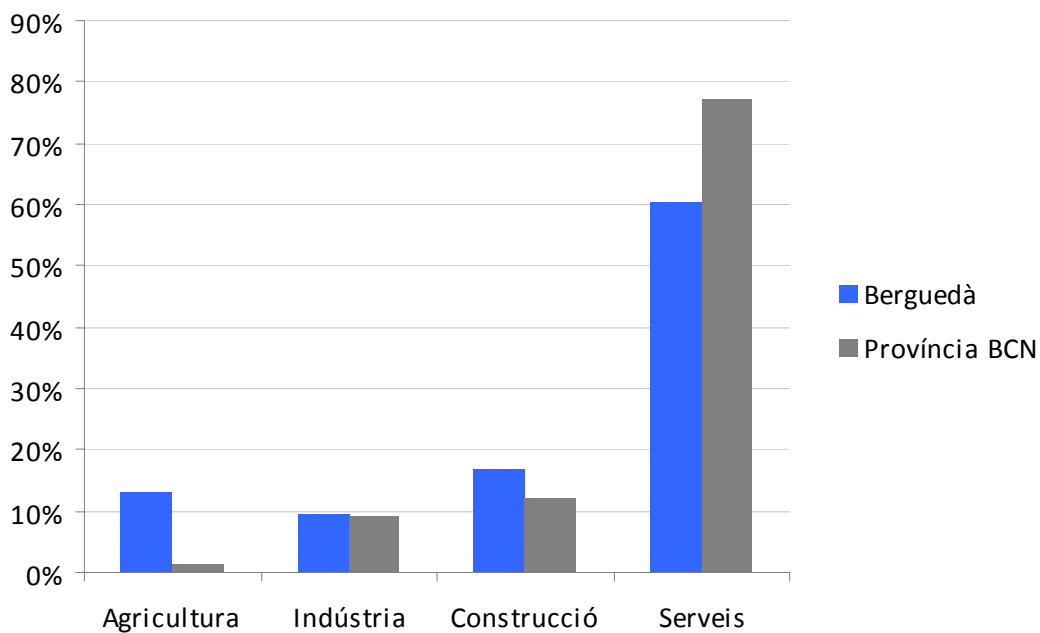
Ja hem dit que **l'estructura productiva del Berguedà presenta una major diversificació**, com també ho fa el mercat laboral.

Gràfic 19. Assalariats per sector. Berguedà- Província de Barcelona. % sobre el total d'assalariats. 3r T2012.

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

Gràfic 20. Autònoms per sector. Berguedà- Província de Barcelona. % sobre el total d'autònoms. 3r T2012.

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

En relació als gràfics presentats, el primer que cal comentar és, efectivament, la **major diversificació del mercat de treball**. Mentre que el conjunt de la província està molt més focalitzat en el sector serveis, el Berguedà té la seva força de treball més repartida entre els diversos sectors. Crida l'atenció que, després de 4 anys de crisi econòmica i d'esclat de la bombolla immobiliària, el sector de la construcció disposi d'una porció de mà d'obra significativament major respecte al conjunt de la província.

Una altra de les consideracions que cal extreure és que, excepte en el sector dels serveis, la proporció d'autònoms és sempre superior a la comarca del Berguedà respecte la província de Barcelona. Especialment significatiu és el cas de l'agricultura, però entra dintre de la normalitat al comparar una comarca rural amb un territori urbà.

En l'informe (2012) "Impulsa Berguedà. Projectes per la reactivació econòmica del Berguedà" elaborat pel Consell Comarcal s'afirma que la comarca disposa d'una poca cultura emprenedora, tot i que aquesta opció laboral va agafant força en els últims temps.

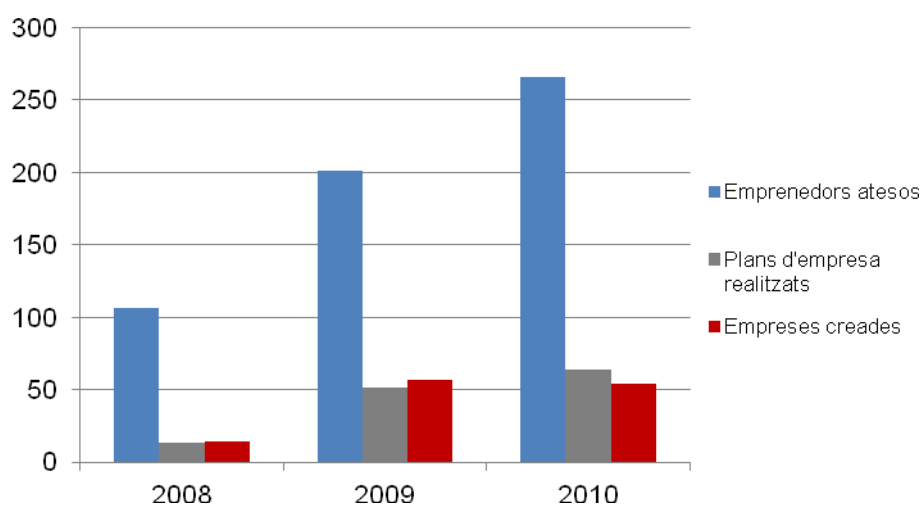
Però si agafem les dades anteriors, es pot observar que, del total d'assalariats i autònoms, al Berguedà els afiliats al règim d'**autònoms representen el 33,39%**, mentre que en el conjunt de la província, aquests representen un 17,12%. Per tant i segons aquestes dades, **no es pot afirmar que a la comarca hi hagi una manca de cultura emprenedora**.

Segurament la naturalesa i pes del sector primari propiciïn que la figura d'autònom sigui la que més s'hi escau. Cal veure, també, les xifres de creació d'empreses en els últims temps per poder rebatre o confirmar l'afirmació d'aquesta manca de cultura emprenedora.

5.2 Emprenedoria

Observant les dades disponibles respecte a la creació d'empreses, es pot veure com la tendència des de 2008 és clarament creixent. La crisi econòmica ha empès a moltes persones a crear el seu propi lloc de treball. Aquestes dades reflecteixen que, ja sigui per necessitat o per aposta laboral, les persones del Berguedà sí que emprenen o, almenys, tenen interès per aquesta forma laboral.

Gràfic 21. Emprenedors atesos, plans d'empresa creats i empreses creades al Berguedà. Absoluts.

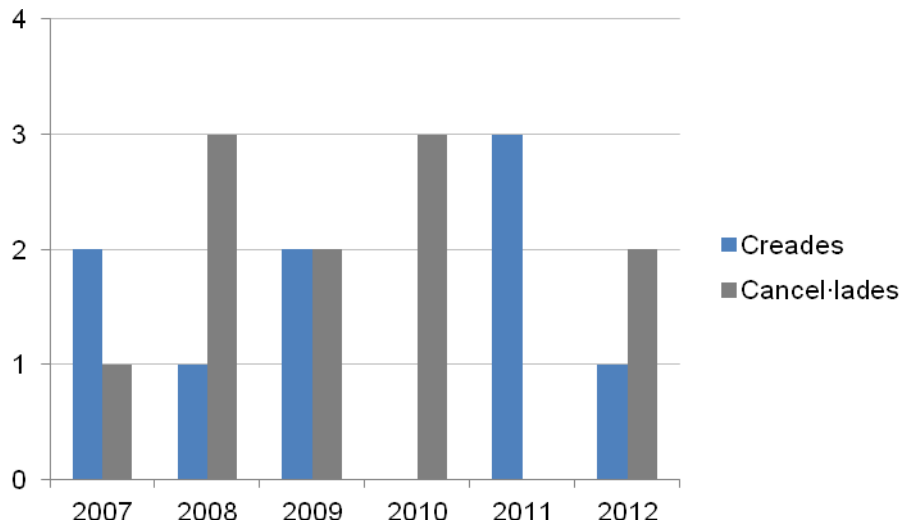
Font: elaboració pròpia a partir de "Pla de dinamització de l'economia cooperativa al Berguedà"

Com es deia anteriorment, les dades permeten mostrar desacord amb l'afirmació de que a la comarca no hi ha cultura emprenedora, entre 2008 i 2010 es van crear 125 empreses.

Ara bé, cal tenir present que **per moltes persones l'emprenedoria és només una alternativa a quedar-se a l'atur**. Per això és interessant observar els índex de destrucció d'empreses, ja que molts cops, les empreses creades de forma reactiva a una situació d'atur tenen una curta durada.

Observant les dades específiques de les empreses cooperatives, facilitades pel Registre de Cooperatives, podem veure com entre el 2007 i 2012 **el saldo ha estat negatiu**. S'han creat 9 cooperatives a la comarca i se n'han cancel·lat 11.

Gràfic 22. Cooperatives creades i cancel·lades entre 2007 i 2012 al Berguedà. Absoluts

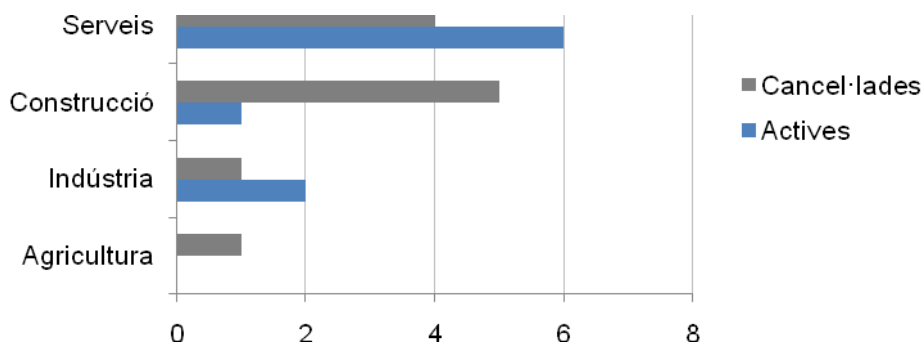

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Registre de Cooperatives

Malgrat el saldo hagi estat negatiu, cap de les cooperatives cancel·lades en el període analitzat ha estat constituïda després de 2007, és a dir, que **les cooperatives que han estat creades a partir de 2007 encara estan en funcionament.**

Pel que fa als sectors on les cooperatives han sorgit o han estat cancel·lades, les dades mostren com **el sector de la construcció ha estat el més afectat per la destrucció d'empreses cooperatives.**

Gràfic 23. Cooperatives actives i cancel·lades per sector entre 2007 i 2012 al Berguedà. Absoluts

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Registre de Cooperatives

Destacar que en el sector de l'agricultura, segons les dades del registre de cooperatives, no hi ha hagut cap iniciativa emprendedora en els darrers 5 anys en forma de cooperativa.

Cal tenir present que **l'autocupació és una fórmula laboral que molts cops implica un augment de la jornada laboral i una menor retribució**, fruit de l'autoexplotació. Molts emprenedors, de manera comprensible, emprenen en els sectors on s'han ocupat sempre, és a dir, sectors que destrueixen ocupació i empenyen a les persones a l'atur o l'emprenedoria. Per tant, molts emprenedors creen empreses en sectors que estan patint una desacceleració.

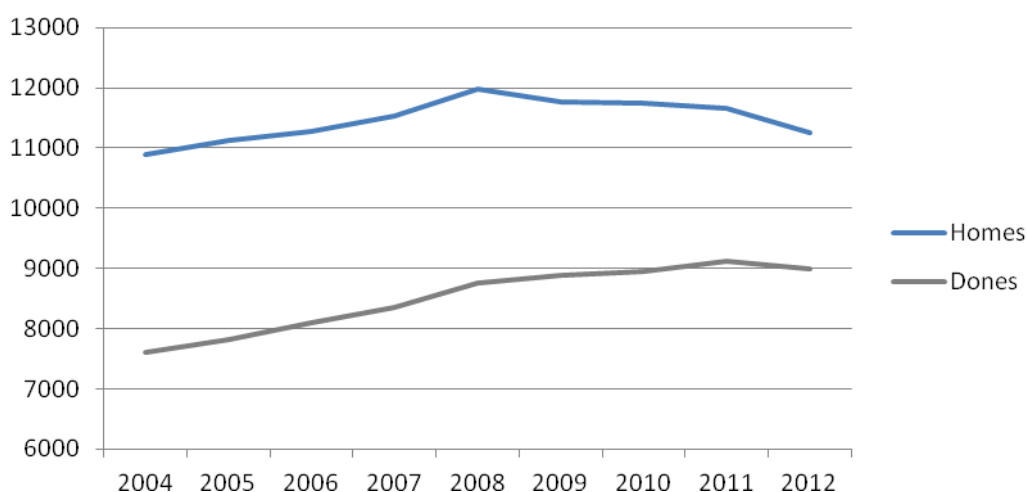
L'emprenedoria, doncs, té una doble cara. Per un costat és una bona alternativa a l'atur, però per l'altre implica una davallada de retribució i, excepte en casos d'emprenedoria cooperativa d'afiliació al règim general, de drets derivats del treball.

5.3 Activitat

La taxa d'activitat de la comarca del Berguedà és, segons dades de l'Hermes de 2012 i sense disposar de les dades del municipi de Gósol, del 49,43%. Aquesta és una xifra **lleugerament inferior a la del conjunt de la província, que és de 52,27% i del 61,80% al conjunt de Catalunya**. Això indica que hi ha menys població en edat activa, concretament menys de la meitat de la població del Berguedà és activa i, d'aquests, aproximadament un 17% està a l'atur.

Observant l'evolució de la població activa per sexe, es pot veure com la crisi ha impactat també en aquest indicador.

Gràfic 24. Evolució de l'activitat per sexe al Berguedà. Absoluts

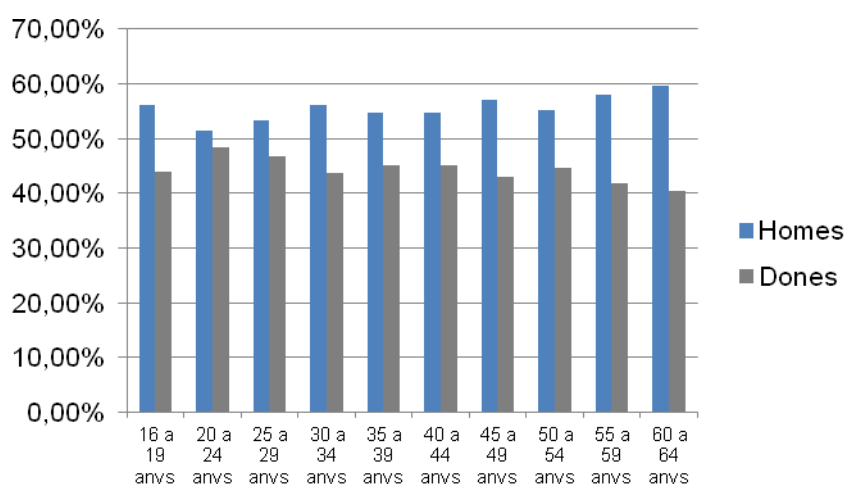
Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

A partir de 2008, la taxa d'activitat dels homes decreix, mentre que la de les dones creix ininterrompudament, amb tendència a l'equiparació, tot i que **encara s'està lluny de tenir unes taxes d'activitat equilibrades per motius de gènere**.

Això es deu a que l'atur impacta sobretot als homes, fent que moltes dones es vegin obligades a entrar al mercat de treball per aportar un salari a la llar. Al final de la sèrie, l'atur impacta per igual a tots dos sexes i fa que, mentre que la taxa dels homes encara davalla més, la de les dones comenci també a decreïxer.

Observant la distribució de la població activa per sexe i edat referent a 2012, es pot veure el comportament en funció de diferents grups d'edat i sexe.

Gràfic 25. Població activa per sexe i edat al Berguedà, 2012. Percentatge sobre el total

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

Observant la distribució per **sexe es pot confirmar el caràcter masculí de la població activa al Berguedà**. En el primer tram d'edat la distribució marcadament masculina correspon amb les dades generals de major abandonament escolar dels nois sobre les noies. Cal destacar, també, com a mesura que augmenta l'edat, la proporció de població activa és cada cop més favorable als homes. Aquesta és una distribució gens estranya tenint en compte **el model de *male bread winner***, és a dir, el model laboral on el pare de família treballa i la dona és qui es queda a casa a càrrec de les tasques reproductives.

També es veu com en la població més jove, aquest model familiar és menys freqüent, amb una proporció més equiparada entre homes i dones en la població activa.

Comparant-ho amb la distribució per sexe d'àmbits geogràfics superiors, es pot veure com **la població activa del Berguedà està més masculinitzada respecte el conjunt de la província i, encara més, respecte el total de Catalunya**.

Taula 20. Població activa per sexe al Berguedà, Província de BCN i Catalunya, 2012.

	Homes	Dones
Berguedà	55,56%	44,44%
Província de Barcelona	53,63%	46,37%
Catalunya	52,93%	47,07%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona i Idescat

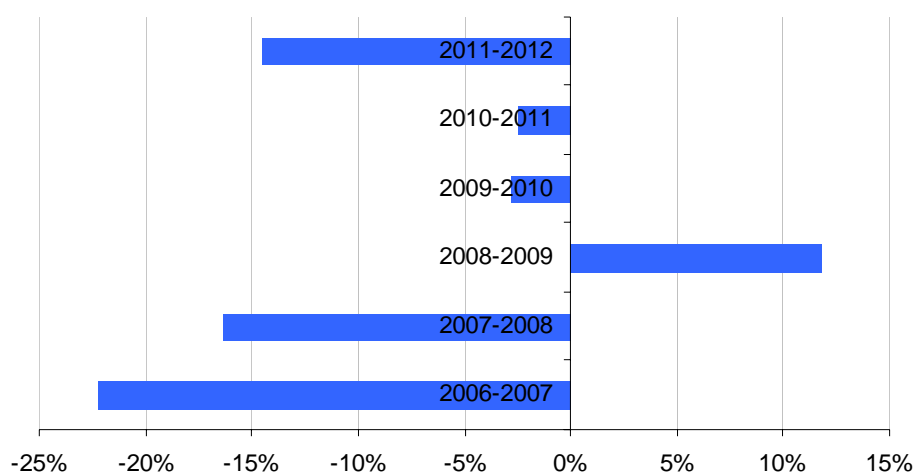
5.4 Contractació

Malgrat aquest sigui un moment en que la contractació és molt difícil i el fet de disposar d'una feina es valori, de forma general, per sobre del tipus d'aquesta, cal observar com s'està produint la contractació.

Actualment estem assistint a una **baixada molt significativa del poder adquisitiu dels treballadors** atesa la pujada del cost de la vida i la inflació i la baixada efectiva dels salaris. Això produeix la generalització del fenomen dels **poor workers**. Aquests són un col·lectiu de persones que, malgrat tenir una feina, estan per sota del llindar de pobresa.

Amb les dades disponibles no es pot quantificar aquesta realitat, però la precarietat laboral és un fenomen que hi va estretament relacionat. És per això que cobra sentit observar en quines condicions es produeix la contractació laboral a la comarca.

Gràfic 26. Evolució de la contractació al Berguedà. Variació interanual en %

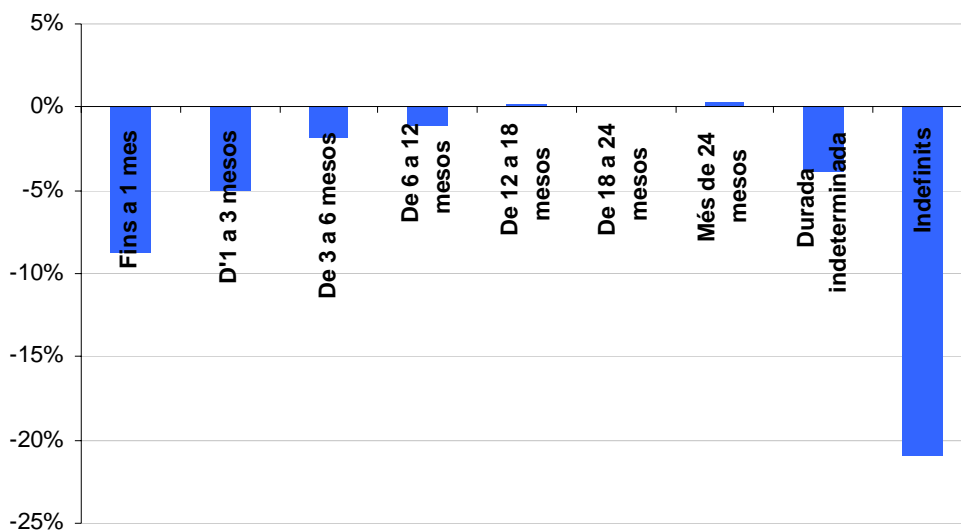
Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

En tot el període analitzat, la contractació al Berguedà ha estat negativa, a excepció de l'interval 2008-2009, on el saldo va ser positiu en un 11,83%.

Aquelles situacions laborals desitjables, de forma general i sense atendre a particularitats, són les que es produeixen de forma indefinida i a jornada completa. Això respon a la necessitat de tenir estabilitat laboral i una recursos suficients per tal d'afrontar projectes vitals a llarg termini i disposar de certa estabilitat vital i sense ruptures en la trajectòria.

Al llarg del període analitzat (2006-2012) **la major desacceleració en la contractació és la dels contractes indefinits**, amb una reducció per sobre el 20% tal i com es veu en el gràfic següent. De forma concreta, en els primers anys, és a dir, quan la crisi encara no havia esclatat, és quan els contractes indefinits van patir una major desacceleració.

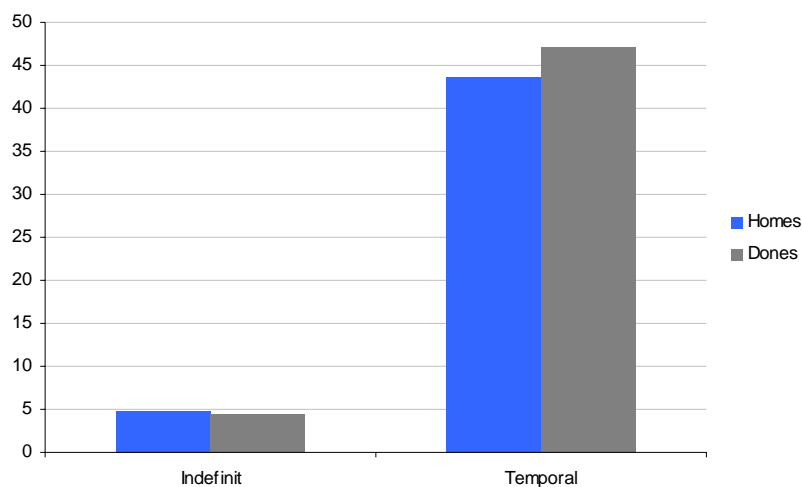
Gràfic 27. Evolució dels contractes per durada 2006-2012 al Berguedà. % sobre el total

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

La incidència de la contractació temporal tampoc és igual en funció de les variables transversals que creuen els àmbits d'exclusió. A continuació es presenten les dades disponibles referents als tipus de contracte (temporal o indefinit) en funció de les variables de sexe i edat, per tal de veure com la temporalitat es reparteix entre els diferents col·lectius.

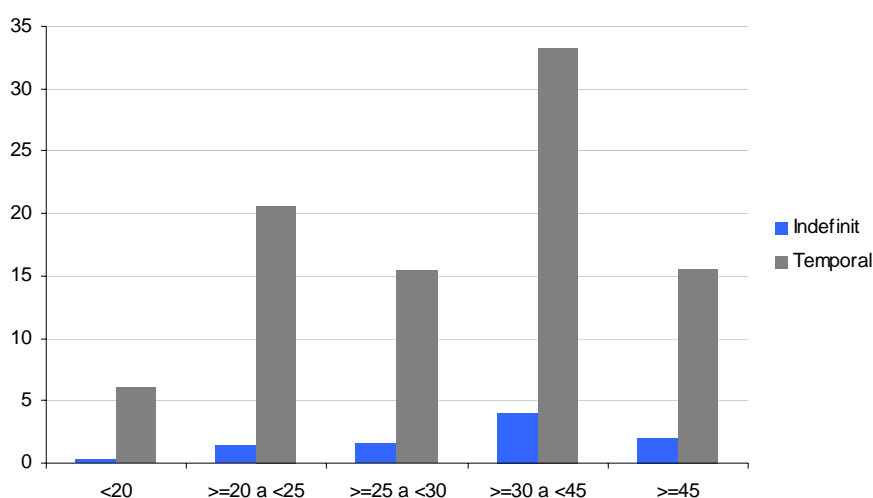
Gràfic 28. Tipus de contracte per sexe. % sobre total de contractes. Berguedà 2011

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

Tal i com es pot veure en la gràfica, **les dones presenten un índex de temporalitat major que no pas els homes**. Aquesta és una tendència general que evidencia les desigualtats de gènere en el mercat de treball. Les dones accedeixen a una proporció menor d'ocupacions de qualitat. A més, les que hi accedeixen reben unes retribucions menors. Tot i que no es disposi de dades referents a les retribucions salarials desiguals al Berguedà, aquesta és una realitat contrastada a Catalunya.

Gràfic 29. Tipus de contracte per edat. % sobre total de contractes. Berguedà 2011

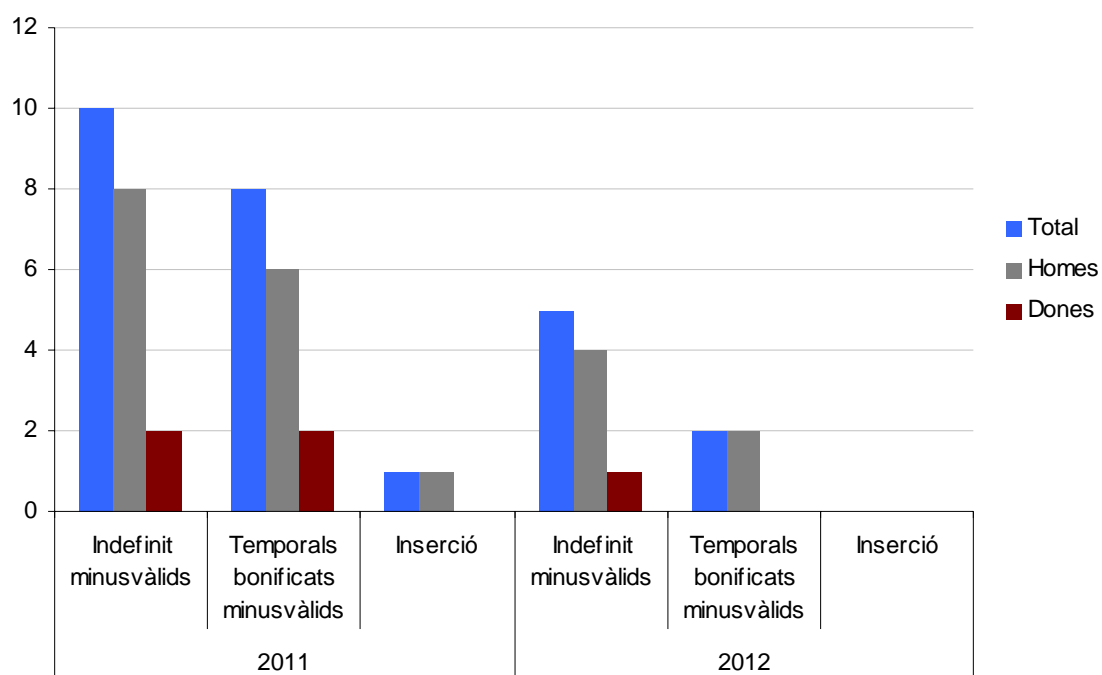

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

Les dades no permeten observar tendències en la contractació temporal per qüestió d'edat. Segurament es deu a les turbulències del mercat de treball i a la precarització generalitzada de les condicions de treball arrel de la crisi econòmica, o més ben dit, el canvi d'època. Ara bé, on sí que s'observa una tendència és en la contractació indefinida. A mesura que augmenta l'edat dels treballadors i treballadores, el percentatge de contractes indefinits també augmenta, fins arribar a la generació major de 45 anys.

Pel que fa a la contractació relativa al mercat de treball de persones amb discapacitat, podem veure com aquesta tipologia contractual no és gaire present en el mercat laboral del Berguedà. A més, **les dades referents a 2011 i 2012 mostren poques incorporacions en aquest tipus de contractació**, de 19 al 2011 a 7 al 2012.

Gràfica 30. Contractes de persones amb discapacitat. Absoluts 2011 i 2012 per sexe i tipus

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

A banda de la significativa davallada en el nombre de contractes, es pot veure com **les dones se'n beneficien molt menys** que els homes, tot i haver més dones discapacitades que no pas homes (com es veurà en l'apartat de l'àmbit social i sanitari).

Aquesta tendència observada està en estreta relació amb la constatació de que en l'actual mercat de treball els segments de població altament valorats són cada cop més reduïts. Entre els 30 i els 45 és quan un treballador troba major recompensa en la

venda de la seva força de treball, ja sigui en forma de salari o de condicions laborals. Són moltes les situacions de persones majors de 50 anys que no troben feina atès a que el mercat de treball ja no els considera “empleables”.

Aquesta és una realitat difícil per als segments del mercat laboral situats als extrems generacionals. Les persones joves, de forma general, no poden accedir a ocupacions estables que els permetin emancipar-se i començar un projecte de vida autònom. Tampoc poden acumular una experiència i formació en el lloc de treball suficient com per accedir a posicions laborals més elevades i de més responsabilitat. En cas de poder treballar, els joves tenen una rotació laboral molt elevada que els situa sempre en els graons més baixos de la categoria laboral, amb el que això suposa en termes salarials o de construcció d'una carrera laboral i professional. L'altre problemàtica que pateix la **població jove és l'atur que a Catalunya superava, a finals de 2012, el 52%**.

Per la seva banda, les persones majors de 45 anys tenen el seu principal inconvenient en l'atur. Però també en els alts índex de temporalitat que tenen implicacions negatives en la seva base de cotització per a la jubilació, si això suposa una davallada dels ingressos percebuts o períodes d'atur intercalats en la seva rotació laboral. Veurem, ara, el comportament de l'atur a la comarca del Berguedà.

5.5 Atur

El factor de risc més rellevant dintre de l'àmbit laboral és l'atur. De forma directa, la conseqüència de l'atur és la pèrdua de poder adquisitiu que, en funció de les finances de la llar i el seu nivell d'endeutament, pot comportar greus dificultats. Els casos de desnonaments sempre van precedits d'una situació d'atur.

Aquesta pèrdua de poder adquisitiu cobra especial rellevància quan la prestació s'acaba. En el millor dels casos, les prestacions tenen una durada de 2 anys, però com es veurà més endavant, són nombroses les situacions d'atur que s'allarguen més de 24 mesos al Berguedà.

En un nivell més personal i psicològic, les situacions d'atur tenen un fort impacte sobre els estats emocionals de les persones. Aquesta no és una situació nova, ja l'any 1931, Laszarsfeld, entre altres, van dur a terme un estudi clàssic i que ha servit de referent en el camp de la sociologia del treball. Aquest estudi, que porta per títol “Els aturats de Marienthal”, va concloure que les situacions d'atur generen unes dinàmiques de desestructuració de la quotidianitat i del temps de vida, les situacions de depressió i pèrdua d'autoestima són molt més freqüents i el consum cultural baixa dràsticament. Malgrat l'antiguitat d'aquest estudi, les seves conclusions són plenament vigents, com també s'observa en la pel·lícula “Los lunes al sol” de Fernando León de Aranoa (2002).

A banda de les conseqüències de caràcter individual, les situacions d'atur generalitzat tenen un impacte directe en el funcionament global de l'economia. La pèrdua de poder adquisitiu comporta una baixada del consum i, per tant, del dinamisme de l'economia.

Això genera una desacceleració en la producció i més atur. Aquest és el cercle en el que estem immersos actualment.

Segons la dada més actual del Departament d'Ocupació de desembre de 2011, **la taxa d'atur al Berguedà era del 17,9% i al conjunt de Catalunya del 17,7%.**

Segons dades de l'Enquesta de població Activa, publicades per Idescat a Catalunya la taxa d'atur a desembre de 2012, era del 23,94 % de la població activa. Si fem una aproximació a la **taxa d'atur del Berguedà al desembre del 2012 és de 17,05 %, 3481 persones a l'atur.**

Taula 21. Nombre absoluts d'aturats per municipi. Sexe i Edat. Desembre 2012

	Avià		Bagà		Berga		Borredà		Capolat		Casserres		Castell de l'Areny		Castellar de n'Hug		Castellar del Riu		Cercs		Espunyola, l'	
	Home	Dona	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D
Menors de 20	1	2	3	0	14	17					2	0							3	0		
De 20 a 24	0	5	2	6	58	35	2	0			3	2			1	0			4	4	2	1
De 25 a 29	7	8	11	6	77	76	3	2	0	1	5	7			1	0	1	0	4	5	2	0
De 30 a 34	4	12	14	11	108	84	3	0			7	8	0	1	1	1			6	5	4	1
De 35 a 39	6	14	8	8	130	98	2	2			2	5			1	0			4	5	1	1
De 40 a 44	7	12	14	13	106	98	0	2	0	1	2	6	0	1	1	0			7	3	1	0
De 45 a 49	13	8	10	3	112	95	3	4			4	2	1	1					6	8	0	1
De 50 a 54	5	13	9	13	101	111	6	2			9	10	1	1	0	2	0	1	9	10	2	1
De 55 a 59	10	8	18	28	84	111	2	1			9	9			0	2	1	1	12	6	0	2
De 60 a 64	4	4	5	6	56	62	0	1			8	7							5	5	2	0
Total	57	86	94	94	846	787	21	14	0	2	51	56	2	4	5	5	2	2	60	51	14	7

	Fígols		Gironella		Gisclareny		Gósol		Guardiola de Berguedà		Montclar		Montmajor		Nou de Berguedà, la		Olvan		Pobla de Lillet, la		Puig-reig	
	Home	Dona	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D
Menors de 20			4	3					2	1									1	0	4	1
De 20 a 24			16	8					7	1			1	0	1	1	3	1	4	3	7	5
De 25 a 29			22	18	0	1	2	1	5	9			1	2			6	5	6	1	27	17
De 30 a 34			27	30			0	1	7	5			0	1			3	5	6	5	29	14
De 35 a 39	0	1	28	28					8	2	1	1	0	5	1	1	1	4	5	0	15	14
De 40 a 44			14	22	1	0	1	0	7	4	0	1	1	4	2	0	7	5	5	2	20	19
De 45 a 49			20	23			1	0	7	8			1	1	0	1	5	7	6	6	18	21
De 50 a 54	1	0	17	27					5	11					1	1	3	7	9	7	28	28
De 55 a 59			27	35					6	7			0	2	2	0	4	6	7	15	22	38
De 60 a 64			26	20					3	1			0	3	0	2	3	3	3	3	18	13
Total	1	1	201	214	1	1	4	2	57	49	1	2	4	18	7	6	35	43	52	42	188	170

	Quar, la		Sagàs		Saldes		Sant Jaume de Frontanyà		Sant Julià de Cerdanyola		Santa Maria de Merlès		Vallcebre		Vilada		Viver i Serrateix	
	Home	Dona	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D
Menors de 20															1	0		
De 20 a 24	0	1	0	1							1	0	2	0	1	1		
De 25 a 29											0	1	0	1	4	0	1	3
De 30 a 34									1	0	3	2	1	0	1	0		
De 35 a 39					1	0			1	1	0	1	1	0	1	5	0	1
De 40 a 44					2	0			2	0	0	1	0	1	3	2		
De 45 a 49	1	0	1	0	2	1			1	2	0	0	1	2	5	1	0	1
De 50 a 54					1	1			2	0			0	0	6	7	1	2
De 55 a 59	0	1	0	1	2	0			2	0			0	1	6	4	0	1
De 60 a 64	1	0	1	0	1	1	1	0	1	0			2	3	3	0		
Total	2	2	3	2	9	3	1	0	11	3	4	5	7	8	31	20	2	8

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

Tot seguit es mostra una taula on es presenta la taxa d'atur per cada municipi. Cal tenir present que la població activa és una estimació i l'atur és registrat. Per tant, pot ser que hi hagi algun desajust en el càlcul fruit de l'estimació de la població activa. Les dades corresponen a 2012.

Taula 22. Població activa, aturada i taxa d'atur per municipi. 2012.

Municipi	Aturats	P. Activa	Taxa d'atur
Avià	133	1.127	11,80%
Bagà	197	1.209	16,29%
Berga	1.587	8.424	18,84%
Borredà	32	278	11,51%
Capolat	2	43	4,65%
Casserres	102	777	13,13%
Castellar del Riu	6	89	6,74%
Castellar de n'Hug	9	93	9,68%
Castell de l'Areny	5	43	11,63%
L'Espunyola	21	118	17,80%
Fígols	2	20	10,00%
Gironella	431	2.451	17,58%
Gisclareny	2	22	9,09%
Gósol	6	152	3,94%
Guardiola de Berguedà	99	503	19,68%
Montclar	2	52	3,85%
Montmajor	24	233	10,30%
La Nou de Berguedà	11	74	14,86%
Olvan	79	448	17,63%
La Pobla de Lillet	91	606	15,02%
Puig-reig	353	2.070	17,05%
La Quar	3	33	9,09%
Sagàs	5	65	7,69%
Saldes	8	168	4,76%
Sant Jaume de Frontanyà	2	17	11,76%
Sant Julià de Cerdanyola	14	129	10,85%
Santa Maria de Merlès	5	83	6,02%
Cercs	111	624	17,79%
Vallcebre	16	137	11,68%
Vilada	50	237	21,10%
Viver i Serrateix	8	85	9,41%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona i el Consell Comarcal del Berguedà

A continuació es presentaran un seguit d'indicadors que permeten observar amb més detall quines són les característiques de l'atur al Berguedà i quina és la situació de la comarca respecte al conjunt de Catalunya.

Podrem veure quins són els col·lectius més afectats per l'atur i, per tant, quins haurien de ser els col·lectius a rebre una atenció especial de les polítiques de caire assistencial i de curt termini. Per sortir del cercle de l'atur-desacceleració-atur descrit anteriorment caldrien polítiques de caire estructural no focalitzades, en la línia de les noves lògiques d'acció política que proposa el paradigma de la inclusió social.

Taula 23. Taxes d'atur per sexe i edat. Berguedà 2012

Edat	Homes	Dones	Total
De 16 a 19 anys	20,71%	18,18%	19,60%
De 20 a 24 anys	16,76%	11,38%	14,16%
De 25 a 29 anys	15,89%	16,06%	15,97%
De 30 a 34 anys	14,86%	15,72%	15,24%
De 35 a 39 anys	14,88%	16,36%	15,55%
De 40 a 44 anys	14,46%	16,98%	15,60%
De 45 a 49 anys	13,78%	16,53%	14,96%
De 50 a 54 anys	14,17%	20,73%	17,10%
De 55 a 59 anys	17,84%	32,07%	23,81%
De 60 a 64 anys	25,67%	35,54%	29,66%
TOTAL	15,73%	18,93%	17,15%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

La taula anterior mostra les taxes d'atur calculades en base a les dades de la població activa estimada que facilita la Diputació de Barcelona. La taxa total que surt del càlcul "aturats/població activa*100" no coincideix amb el càlcul que brinda el Departament de d'Ocupació perquè l'organisme de la Generalitat ho calcula en base a la població afiliada a la SS, mentre que les dades de la Diputació corresponen a una estimació de la població activa. La dada més fiable és la del Departament, però aquests no faciliten les dades desagregades per edat i sexe a nivell comarcal.

Tot i les possibles desviacions fruit del càlcul de la taxa, podem afirmar que la taxa d'atur del Berguedà (17,15%) era al 2012 significativament inferior que la del conjunt de Catalunya, segons dades de l'Idescat, del 22,6%.

De la taula anterior cal comentar la **major taxa d'atur general de les dones**. La població activa femenina en els trams més alts d'edat és molt menor que la població activa masculina. En termes absoluts hi ha menys dones aturades, però en relació a la menor població activa, la taxa és molt elevada. **Les taxes d'atur de les dones majors de 55 són molt elevades, quasi el doble de la mitjana de l'atur comarcal.**

Taula 24. Atur absolut a desembre de 2012 i variació entre 2009 i 2012 per sexe i edat. Berguedà.

Edat	Absoluts Homes desembre 2012	Absoluts Dones desembre 2012	%Variació Homes 2009-2012	%Variació Dones 2009-2012
De 16 a 19 anys	35	24	-7.89%	26.32%
De 20 a 24 anys	116	74	-18.88%	7.25%
De 25 a 29 anys	184	163	1.66%	30.40%
De 30 a 34 anys	225	185	17.19%	16.35%
De 35 a 39 anys	218	198	22.47%	38.46%
De 40 a 44 anys	203	197	31.82%	44.85%
De 45 a 49 anys	217	196	29.94%	26.45%
De 50 a 54 anys	215	254	51.41%	29.59%
De 55 a 59 anys	215	279	82.20%	17.72%
De 60 a 64 anys	143	134	62.50%	18.58%
TOTAL	1.771	1.704	26.41%	26.04%

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

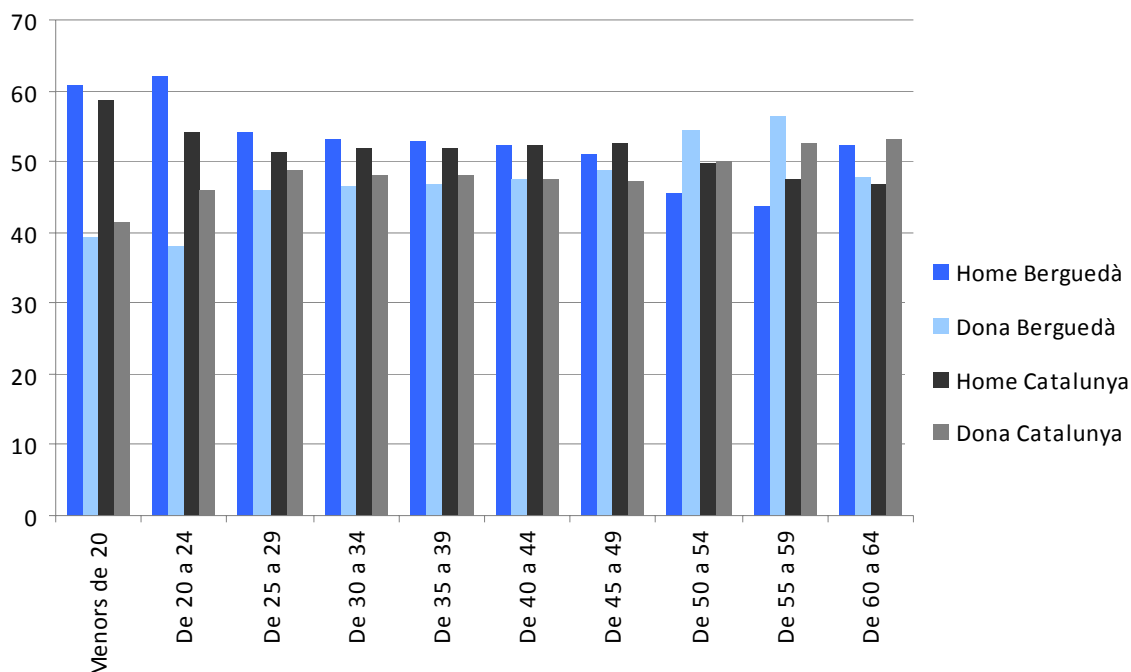
Les dades recollides a la taula mostren com l'evolució de l'atur entre el 2009, moment que esclata la crisi i 2012, han estat creixents excepte en el cas dels homes de 16 a 19 anys i els de 20 a 24. Per la resta de categories, l'atur registrat ha crescut.

Per ordre, les categories en les que l'atur ha tingut un increment major són: homes de 55 a 59 anys, homes de 60 a 64 anys, homes de 50 a 54 anys i dones de 40 a 44 anys. La major incidència de l'atur des de l'inici de la crisi al Berguedà ha estat en el grup d'homes majors de 50 anys.

Més endavant es constatarà la **major incidència de l'atur en els homes, una característica d'aquesta crisi que trenca les dinàmiques històriques**, com també es veurà com el mercat de treball s'ha tornat molt més selectiu al tenir una oferta de mà d'obra molt major competint per uns llocs de treball cada cop més limitats.

Aquesta major selectivitat del mercat va en contra de les persones majors de 45 anys i les menys formades, tot i que, com es veurà, al Berguedà, la prolongació de la crisi ha provocat que les característiques de les persones aturades es vagin equiparant, fent menys útils les tradicionals variables explicatives de protecció contra l'atur.

Gràfic 31. Atur per sexe i edat. Comparativa Berguedà-Catalunya. % sobre el total, novembre 2012.

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

Observant el gènere de l'atur podem concloure que la dinàmica de la comarca del Berguedà no és significativament diferent a la tendència general de Catalunya. L'atur femení és menor al masculí. Cal recordar que aquesta és una tendència nova en les sèries històriques de comportament de l'atur per motius de gènere. L'atur sempre havia estat femení. Aquesta crisi ha aportat aquest element de novetat en la relació tradicional entre gènere i atur.

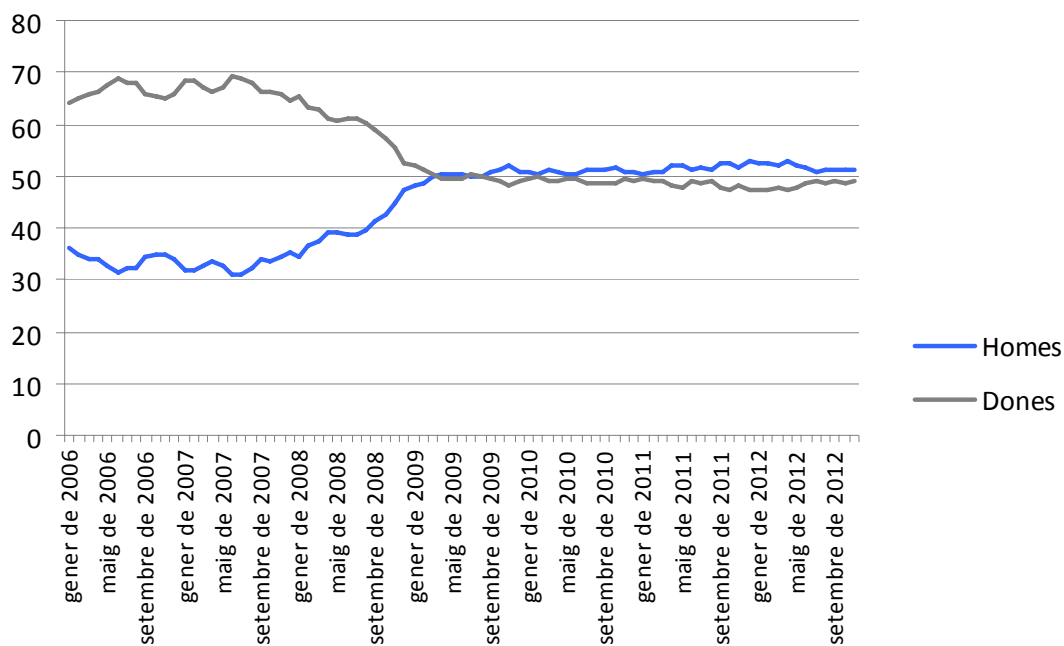
Cal tenir present que la gràfica presenta el percentatge sobre el total. En els grups d'edat més joves, **l'afectació de l'atur en els homes de forma tant clara indica que són més els joves que abandonen els estudis** i es posen a buscar feina, entrant així als recomptes de població activa. **Les joves, al tenir unes trajectòries escolars més llargues**, tarden més a entrar en el recompte de població activa i són menys les que es troben en situació d'atur.

Posant en relació edat i gènere es pot identificar una tendència similar en els dos territoris però amb un comportament més marcat al Berguedà. En els trams d'edat més joves, són els nois els que presenten uns nivells d'atur superior; aquesta desigualtat

per gènere es va igualant fins que a partir dels 50 anys és l'atur femení el que supera al masculí. L'estructura patriarcal, més present en les generacions més grans, fa que moltes dones no hagin entrat al mercat de treball regulat, ocupant-se en tasques domèstiques de forma irregular o dedicant-se només a tasques reproductives de la pròpia llar. També genera que **moltes dones abandonin el mercat de treball per tenir cura de persones dependents**.

La tendència similar dels dos territoris es trenca en l'últim tram d'edat, **de 60 a 64 anys. Les dones del Berguedà d'aquest tram d'edat presenten uns nivells d'atur menors que el conjunt de Catalunya i menors que l'atur dels homes d'aquest grup d'edat**. Això es pot deure a una menor proporció de dones actives en aquest tram d'edat al Berguedà, ja que potser mai han entrat en els recomptes de població activa.

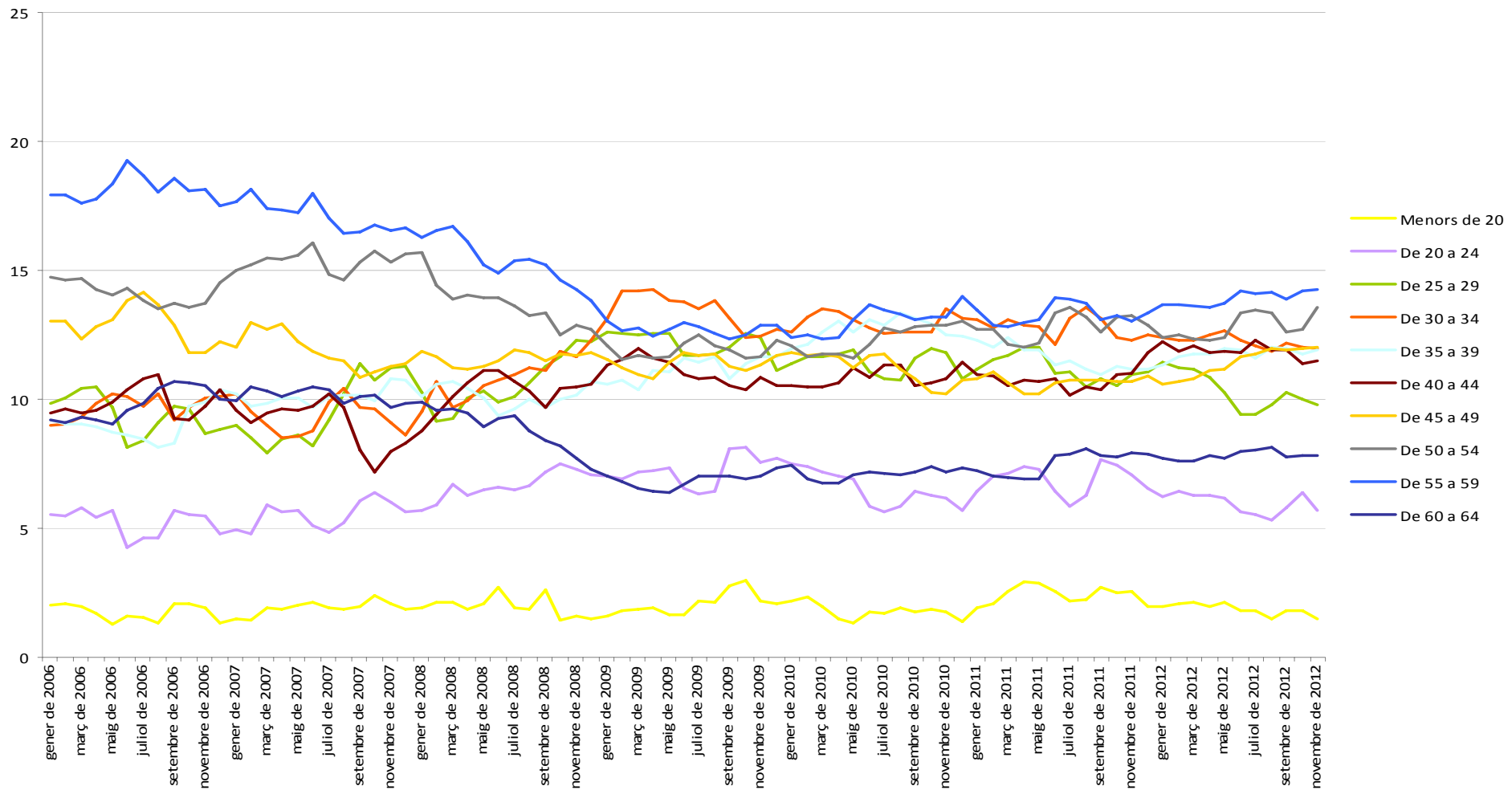
Gràfic 32. Evolució de l'atur al Berguedà per gènere. % sobre total d'aturats

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

En la sèrie temporal del comportament de l'atur per motiu de gènere es pot observar allò que s'ha dit anteriorment, la **masculinització de l'atur**. Abans de 2009, en el moment en que la crisi esclata, l'atur era bàsicament femení, arribant, en certs períodes a representar el doble que el masculí. La incidència de l'esclat de la bombolla immobiliària sobre l'ocupació masculina ha generat que l'atur s'iguali per motius de gènere.

Gràfic 33. Evolució de l'atur al Berguedà per edat. % sobre total d'aturats

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

Observant l'evolució de l'atur per edat també s'observa una tendència similar a l'observada en el cas del gènere. Abans de la crisi econòmica l'atur era força desigual per motius d'edat, fins que **a partir de 2009 s'equipara (a l'alça) en els grups amb un major nombre de població activa.**

Cal tenir present que les dades presentades representen el percentatge sobre el total d'aturats, no la taxa d'atur sobre el total de població activa per cada grup d'edat. Per tant, aquells grups més nombrosos en termes absoluts són també els que apareixen més representats. Les dades que calculen les taxes d'atur en funció de diverses variables a nivell comarcal no tenen l'actualitat necessària.

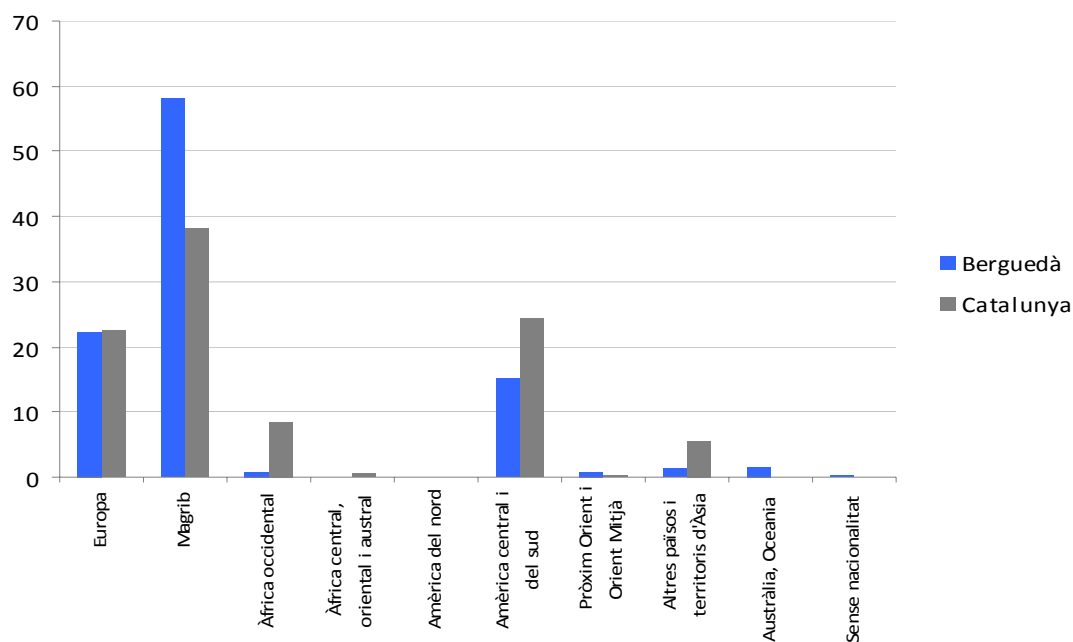
Taula 25. Percentatge d'aturats estrangers i autòctons. Atur registrat a desembre de 2012

	Berguedà	Catalunya
Autòctons	75,24%	79,01%
Estrangers	24,76%	20,99%

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

Com es pot veure, la incidència de l'atur en el col·lectiu de persones estrangeres és major a la comarca del Berguedà que no pas en el conjunt de Catalunya.

Gràfic 34. Atur estrangers per procedència. Comparativa Berguedà-Catalunya. % sobre el total, novembre 2012.

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

Les dinàmiques d'assentament de la població nouvinguda tenen un fort component relacional (Camprubí, 2011) i per tant seria aventurat intentar trobar factors explicatius a la marcada desigualtat entre orígens dels aturats en un i altre territori sense una investigació major al respecte. La població nouvinguda s'assenta allà on hi ha oportunitats laborals, però ho fan fortament influenciats per la informació que circula per les seves xarxes i per les persones que integren aquesta que ja s'han assentat prèviament en un lloc determinat.

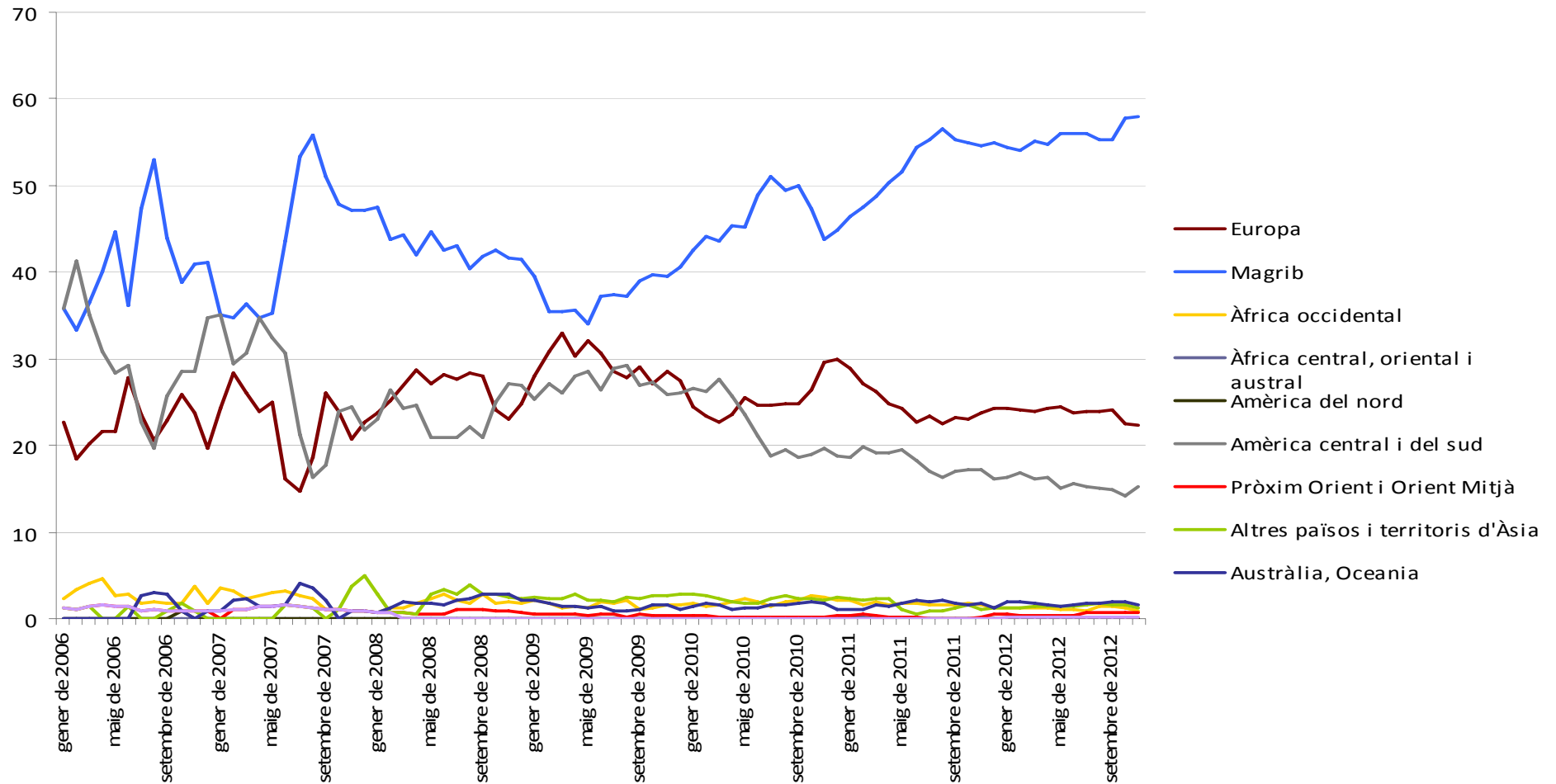
De la mateixa manera, les oportunitats laborals de la població nouvinguda també responen a aquestes dinàmiques relacionals i caldria observar si hi ha correlacions significatives entre nacionalitats i sectors productius i, un cop establertes, observar com a impactat l'atur en aquests sectors concrets.

Allò remarcable és que tant al Berguedà com Catalunya, la proporció d'aturats europeus és similar, superant lleugerament el 20% (22,26% al Berguedà, concretament). **Sobre el total d'aturats estrangers del Berguedà, doncs, un 77,74% són persones nouvingudes de fora d'Europa.** Aquesta marcada correlació estadística indica que les persones nouvingudes –les considerades popularment com a “immigrants”-, i especialment les magrebines, són **especialment vulnerables a la destrucció d'ocupació** i tenen majors dificultats per tornar a trobar feina.

Si s'observa la sèrie temporal de com es comporta l'atur en funció de l'origen de procedència dels aturats es pot veure de forma clara com el col·lectiu magrebí presenta una tendència creixent al llarg de la sèrie temporal, mentre que els altres col·lectius baixen la seva proporció d'aturats sobre el total, ja que el càlcul és el percentatge sobre el total dels aturats.

També s'observa com en el mercat laboral del Berguedà, la gran majoria de treballadors i treballadores estrangers són procedents del Magrib, la resta d'Europa i de l'Amèrica central i del sud.

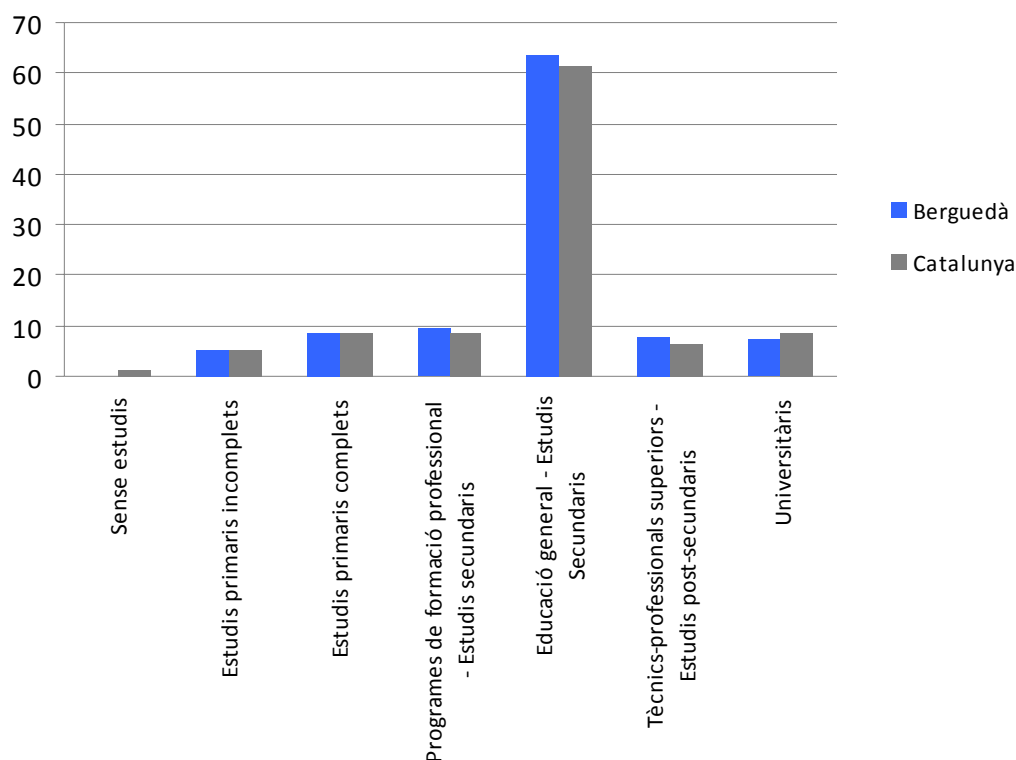
Gràfic 35. Evolució de l'atur estranger al Berguedà per procedència. % sobre total d'aturats

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

Una de les variables que impacten de forma directa sobre els nivells d'atur, és el nivell formatiu. De forma prèvia a la crisi econòmica, i en certa mesura encara ara, uns nivells formatius elevats garantien protecció contra l'atur i una estada en la desocupació menor.

Gràfic 36. Atur per nivell formatiu. Comparativa Berguedà-Catalunya. % sobre el total, novembre 2012.

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

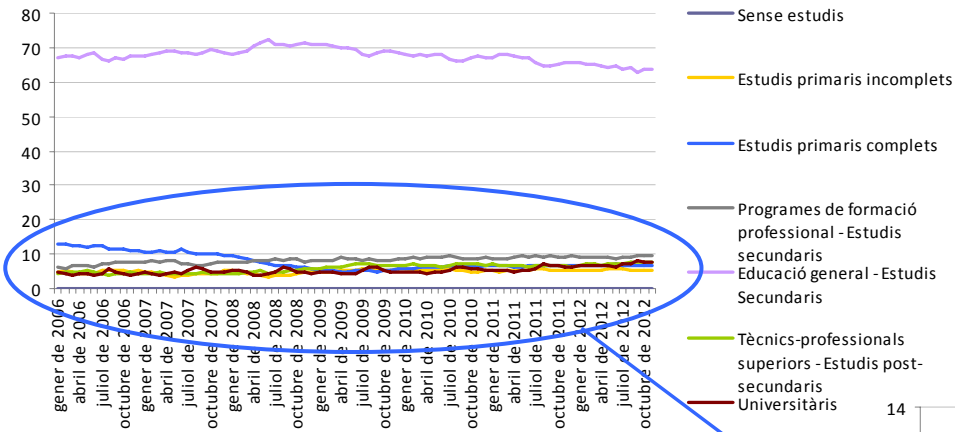
Els nivells formatius dels aturats també presenten dinàmiques similars entre els dos territoris analitzats. Com ja hem dit anteriorment, cal observar si en el Berguedà els nivells d'estudis de la població són equiparables als del conjunt de Catalunya.

La majoria de la població aturada del Berguedà, com la de Catalunya, té estudis secundaris. Això és el nivell corresponent a la ESO. Ja hem dit anteriorment que el mercat de treball s'havia tornat molt selectiu, també per motius de formació.

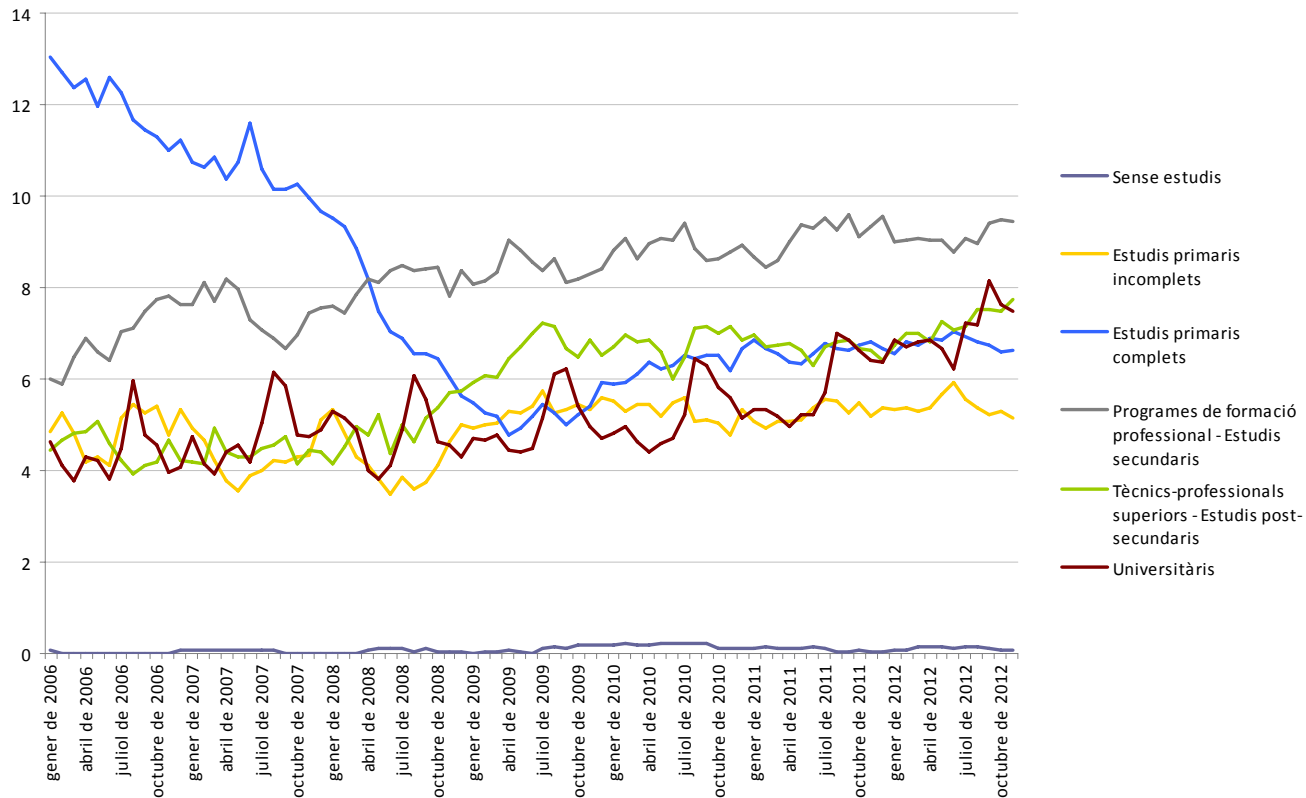
En un moment de forta competència pels llocs de treball, els ocupadors poden escollir entre un nombre molt més elevat d'aspirants ja que els llocs de treball disponibles són molt menors. **Això fa que quedin exclosos treballadors en trams d'edat poc valorats com també persones amb baixa formació o formació generalista.**

Actualment no hi ha dades al respecte, però són diversos els tècnics municipals d'inserció que relaten com les empreses contracten treballadors amb altes qualificacions per ocupacions que no la requereixen. Això fa que **aquelles persones que justament acrediten l'ESO no siguin demandats en el mercat de treball.**

Gràfic 37. Evolució de l'atur al Berguedà per nivell formatiu. % sobre total d'aturats

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

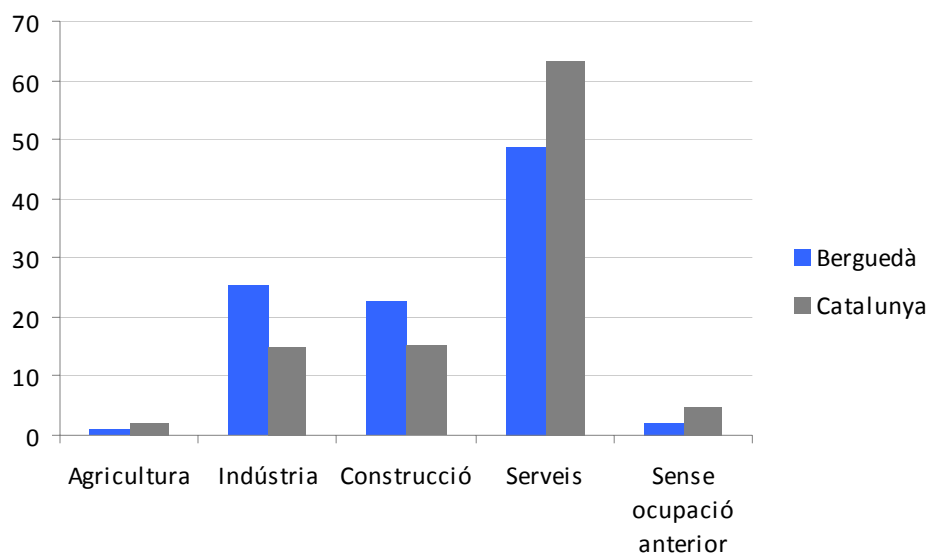
Novament, els nivells d'atur en funció del nivell d'estudis es van igualant a mesura que la crisi es va consolidant. El que estem observant al llarg d'aquest document, és que al Berguedà, la crisi ha comportat una major igualtat en l'atur.

La bombolla immobiliària va crear molts llocs de treball poc qualificats, com evidencia la tendència decreixent de l'atur per al grup dels estudis primaris. Paradoxalment, les persones amb una FP no han deixat d'augmentar la seva representació al grup d'aturats, com de fet la resta de grups.

La parella de gràfics presentats posa de relleu que la tendència general per a tots els nivells de formació al Berguedà ha estat la d'augmentar la seva participació en el grup d'aturats, excepte per les persones sense estudis i amb estudis primaris. Això significa que durant la bombolla immobiliària, **el mercat de treball del Berguedà s'ha precartitzat, ha primat les ocupacions poc qualificades i no ha estat capaç de generar oportunitats per les persones més qualificades**. En definitiva, el mercat de treball del Berguedà ha empitjorat, sobretot quan les ocupacions de menor valor afegit són les que han patit més la crisi econòmica.

No es tenen dades que puguin posar-ho en relació, però les dades referents a l'atur de la població magrebina, la destrucció d'empreses de la construcció i la seva davallada en l'aportació al PIB comarcal podrien explicar aquestes dinàmiques. **Una excessiva dependència del sector de la construcció.**

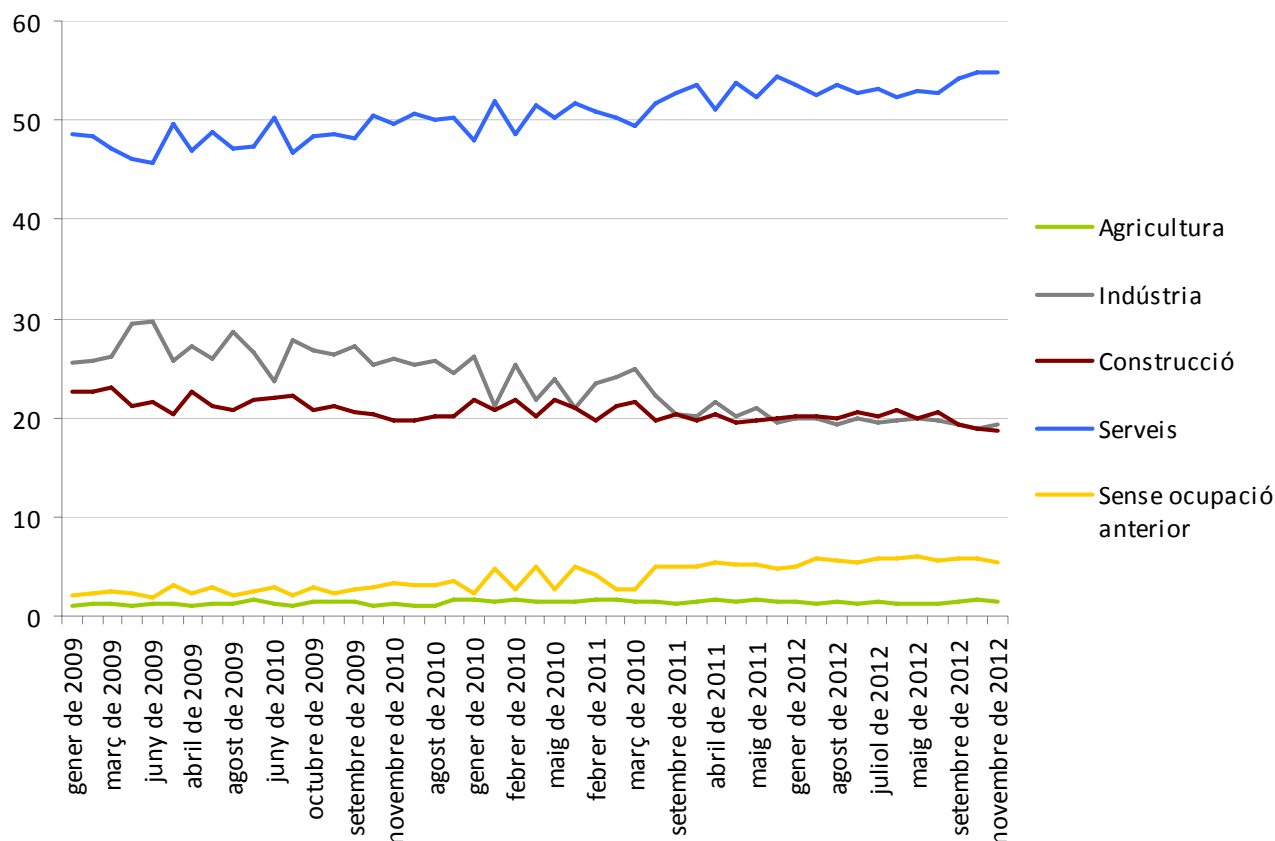
Gràfic 38. Atur per sector. Comparativa Berguedà-Catalunya. % sobre el total, novembre 2012.

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

Observant com es distribueix l'atur per sectors, veiem com el pes superior de la indústria i la construcció en l'estructura productiva de la comarca, també es tradueix en un major atur en aquests sectors.

Gràfic 39. Evolució de l'atur al Berguedà per sectors. % sobre total d'aturats

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

Al llarg de la sèrie temporal, es veu com els sectors de **la indústria i la construcció han aconseguit una certa recuperació**, mentre que en la resta de sectors, l'atur ha crescut.

Taula 26. Evolució de l'atur al Berguedà per sectors. Gener 2009-novembre 2012

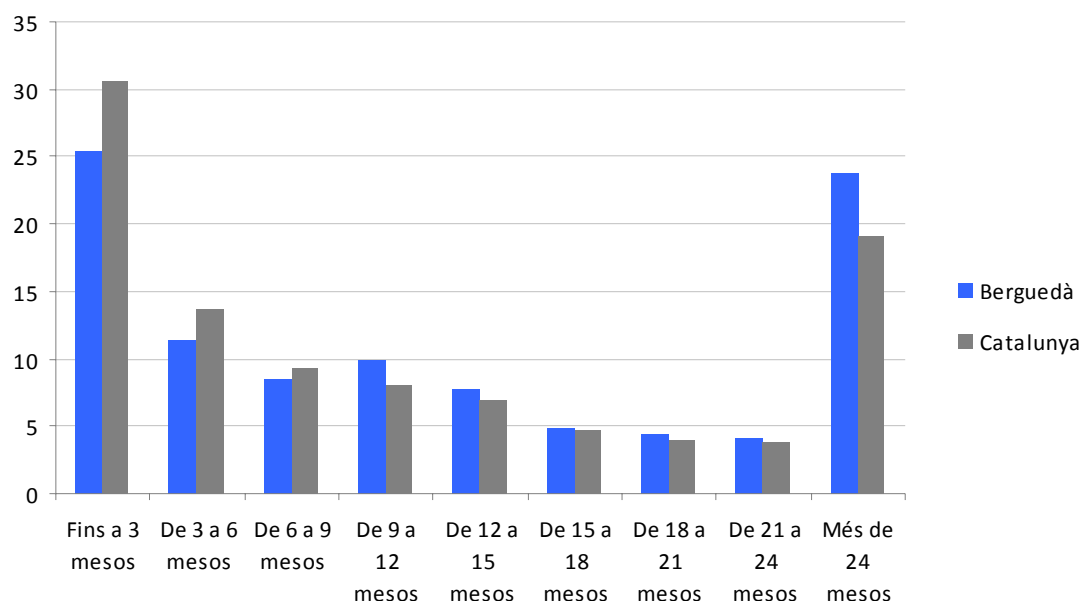
Sector	Variació
Agricultura	0,46%
Indústria	-6,19%
Construcció	-3,95%
Serveis	6,26%
Sense ocupació anterior	3,42%

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

L'agricultura es presenta com el sector més estable. Tot i augmentar l'atur en aquest sector, la seva evolució negativa és la menys marcada de totes.

Ja per acabar amb les dades que pretenen radiografiar l'atur, presentarem les dades referents a l'atur de llarga durada. Observar aquest indicador té dues implicacions principals: per un costat permet observar el dinamisme del mercat de treball, és a dir, quan costa a la gent que està a l'atur trobar una altra feina. Per altra banda, permet observar aquelles situacions en que l'atur es cronifica, l'atur de llarga durada. L'atur de llarga durada és aquell que supera l'any de durada, però com veurem la problemàtica real es quan l'atur supera els 24 mesos. La prestació s'acaba i les possibilitats de trobar una altra feina es redueixen moltíssim.

Gràfic 40. Atur per durada. Comparativa Berguedà-Catalunya. % sobre el total, novembre 2012.

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

La primera consideració és que en els gràfics s'observa una dinàmica documentada i característica de l'estat espanyol. **A mesura que s'allarguen les situacions d'atur, i per tant, s'acaba la prestació, les persones es tornen més actives en la seva cerca de feina.** Les prestacions d'atur tenen una durada màxima de 24 mesos, per tant, poc abans d'esgotar la prestació, els aturats es mobilitzen més per trobar una altra ocupació.

En termes de dinamisme del mercat laboral, **les dades del Berguedà presenten una realitat dicotòmica.** En les situacions d'atur de fins a 9 mesos són menors al Berguedà, el que podria significar un major dinamisme del mercat laboral, ja que els aturats troben una nova ocupació en un temps menor que en el conjunt de Catalunya. Això es pot deure, en part, al caràcter rural de la comarca on les dinàmiques relacionals funcionen millor que en els contextos urbans a l'hora de trobar feina (Camprubí, 2011).

Per altra banda, però, les situacions **d'atur superiors a 24 mesos són majors que en el conjunt de Catalunya.** Com ho és l'atur de llarga durada (superior a 12 mesos).

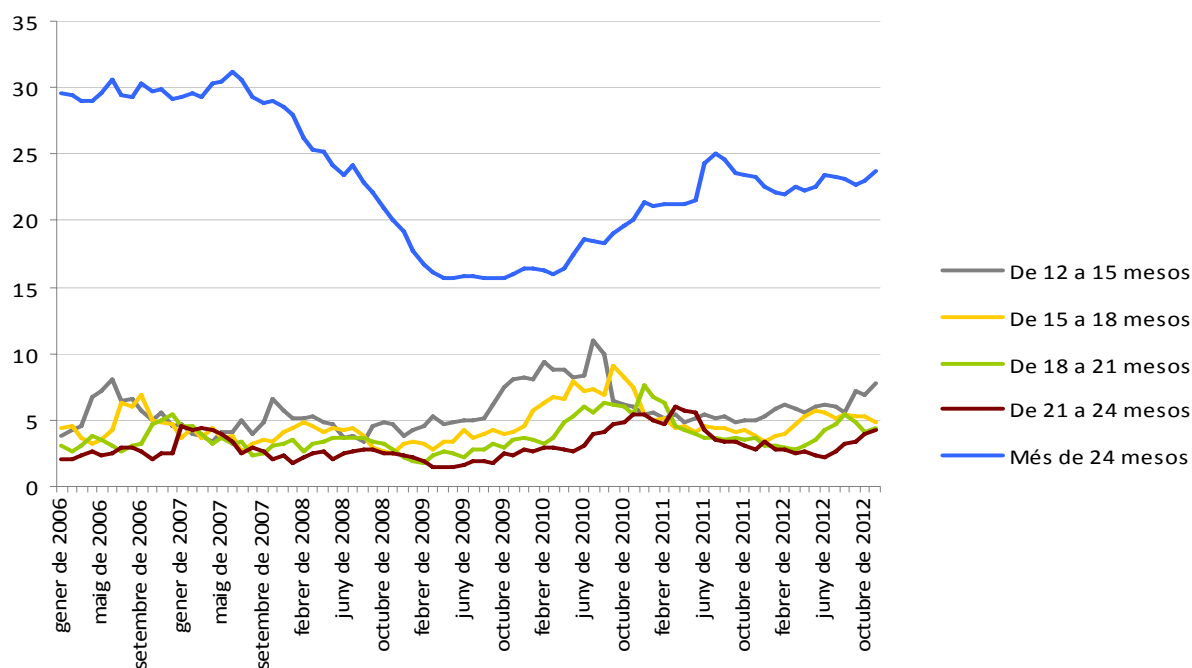
Això hauria de significar un menor dinamisme del mercat de treball, ja que els aturats de llarga durada del Berguedà tenen majors dificultats per trobar una nova ocupació.

L'atur de llarga durada és especialment preocupant, ja que com s'ha dit anteriorment, les situacions d'atur prolongades tenen efectes negatius sobre la psicologia i autoestima de les persones aturades.

Són especialment preocupants les situacions d'atur que van més enllà dels 24 mesos, ja que totes aquestes persones (433 en termes absoluts al novembre de 2012) no tenen dret a prestació d'atur.

Les situacions de llars amb els dos membres desocupats han augmentat a Catalunya de forma dràstica des de l'inici de la crisi, passant de 151.200 llars el primer trimestre de 2009 a 245.400 al tercer trimestre de 2012.

Gràfic 41. Evolució de l'atur de llarga durada al Berguedà per durada. % sobre total d'aturats

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Empresa i Ocupació

En l'evolució temporal es pot observar l'efecte de la crisi econòmica, sobretot en les situacions d'atur de més de 24 mesos, aquelles que es cronifiquen. En les altres situacions s'observa la tendència de l'anterior gràfica. Les persones que estan en cada categoria van passant a les següents, però aquestes són cada cop menys nombroses en relació a les que superen els 24 mesos per l'efecte *fi de la prestació*.

Allò problemàtic són les persones que no poden tornar a entrar al mercat laboral després dels 24 mesos, ja sigui per la pèrdua d'ingressos, per la pèrdua d'autoestima o bé per la dificultat creixent de trobar una nova ocupació.

Ara bé, observant l'evolució de les dades de prestacions per desocupació entre el desembre de 2009 i el desembre de 2012, es pot veure com aquelles prestacions corresponents a la renda activa d'inserció⁹ han disminuït. També han anat a la baixa les prestacions de subsidi d'atur, no així les prestacions contributives, que han augmentat.

Taula 27. Beneficiaris de prestació per desocupació per tipus i municipi. Absoluts i evolució 2009-2012.

Municipi	Nivell contributiu 2012	Nivell contributiu 2009	Variació % 2009-2012	Nivell assistencial (subsidi) 2012	Nivell assistencial (subsidi) 2009	Variació % 2009-2012	Renda activa 2012	Renda activa 2009	Variació% 2009-2012
Avià	68	58	14,71	40	39	2,50	1	4	-300,00
Bagà	69	60	13,04	56	64	-14,29	1	1	0,00
Berga	699	472	32,47	486	451	7,20	16	78	-387,50
Borredà	18	10	44,44	11	10	9,09	0	2	-200,00
Capolat	0	1	-100,00	2	0	100,00	0	0	0,00
Casserres	46	43	6,52	30	28	6,67	2	0	100,00
Castellar del Riu	0	1	-100,00	2	2	0,00	0	0	0,00
Castellar de n'Hug	5	3	40,00	3	1	66,67	0	0	0,00
Castell de l'Areny	3	0	100,00	0	2	-200,00	0	1	-100,00
Espunyola	3	5	-66,67	1	4	-300,00	0	3	-300,00
Fígols	0	1	-100,00	0	1	-100,00	0	0	0,00
Gironella	165	119	27,88	124	135	-8,87	2	13	-550,00
Gisclareny	2	0	100,00	0	0	0,00	0	0	0,00
Guardiola de Berguedà	27	34	-25,93	23	32	-39,13	3	5	-66,67
Montclar	0	0	0,00	3	2	33,33	0	0	0,00
Montmajor	8	11	-37,50	5	4	20,00	0	0	0,00
Nou de Berguedà	4	7	-75,00	3	4	-33,33	0	0	0,00
Olvan	23	22	4,35	24	28	-16,67	1	2	-100,00
Pobla de Lillet	28	37	-32,14	20	39	-95,00	0	0	0,00
Puig-reig	150	137	8,67	92	97	-5,43	2	8	-300,00
Quar	1	0	100,00	0	0	0,00	1	0	100,00
Sagàs	1	2	-100,00	2	1	50,00	0	0	0,00
Saldes	11	0	100,00	9	6	33,33	0	2	-200,00
Sant Jaume de	0	2	-200,00	0	0	0,00	0	0	0,00

⁹ La renda activa d'inserció està destinada a col·lectius amb ingressos inferiors al 75% de l'SMI, amb especial dificultat per trobar feina i en situació de necessitat econòmica. El programa inclou mesures per ajudar-los a incorporar-se al mercat laboral. S'hi poden adherir Aturats de llarga durada més grans de 45 anys, Emigrants retornats més grans de 45 anys, Víctimes de violència de gènere o víctimes de violència domèstica i Persones amb discapacitat.

Municipi	Nivell contributiu 2012	Nivell contributiu 2009	Variació % 2009-2012	Nivell assistencial (subsidi) 2012	Nivell assistencial (subsidi) 2009	Variació % 2009-2012	Renda activa 2012	Renda activa 2009	Variació% 2009-2012
Frontanyà									
Santa Maria de Merlès	2	2	0,00	1	1	0,00	0	0	0,00
Cercs	45	33	26,67	17	28	-64,71	2	1	50,00
Vallcebre	4	5	-25,00	6	7	-16,67	0	0	0,00
Vilada	22	12	45,45	16	28	-75,00	1	1	0,00
Viver i Serrateix	1	0	100,00	1	4	-300,00	0	0	0,00
Sant Julià de Cerdanyola	1	10	-900,00	1	2	-100,00	0	0	0,00
TOTAL	1.406	1.087	22,69	978	1020	-4,29	32	121	-278,13

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Diputació de Barcelona

L'anàlisi de la taula anterior també queda desdibuixat per les magnituds petites dels valors si s'observen els percentatges de variació. La davallada global de les prestacions de la **Renda Activa d'Inserció es pot deure a les modificacions introduïdes que en redueix la durada i n'endureix les condicions** per a les persones que hi accedeixen per primera vegada¹⁰.

En els municipis més petits on hi ha grans variacions de les prestacions de nivell contributiu, si es miren els valors absoluts, es pot veure com les variacions són de pocs individus. En el marc de municipis petits, la proporció d'aturats és elevada encara que siguin poques persones, però cal tenir present que és en aquests entorns rurals, de major proximitat, on les dinàmiques informals es poden produir en major mesura. Aquestes dinàmiques de suport veïnal es poden materialitzar en ocupacions de forma informal, en suports laborals informals que aporten un complement econòmic a les prestacions o, fins i tot, podrien significar un salari.

Cal destacar que en cap dels municipis on els perceptors de prestacions contributives han baixat en el període estudiat, aquests passen de 40 persones. Els municipis on hi ha una població més significativa i han baixat els perceptors de prestacions contributives són la Pobla de Lillet i Guardiola de Berguedà, els casos són de 5 i 7 persones respectivament. En els municipis més grans, els perceptors de pensions contributives han augmentat.

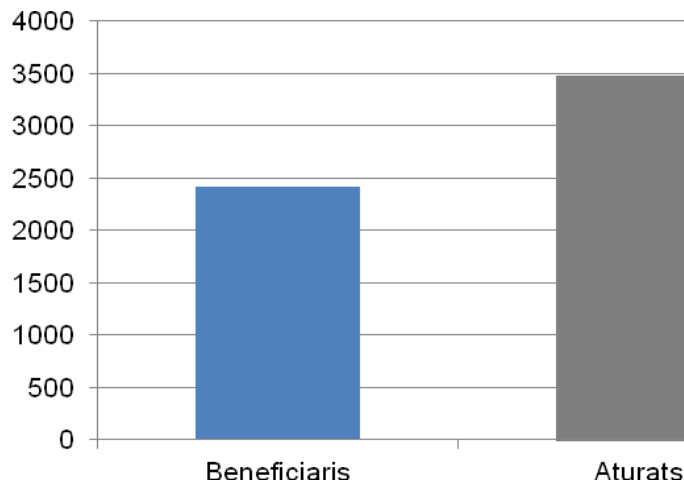
Pel que fa a les prestacions assistencials, les modificacions es poden deure a canvis en les condicions personals que hi donen dret¹¹, a una inserció laboral o al fet d'haver cotitzat un temps suficient per tenir dret a una prestació contributiva.

¹⁰ Es poden consultar les modificacions de la RAI al "Real Decreto-ley 20/2012, de 13 de julio, de medidas para garantizar la estabilidad presupuestaria y de fomento de la competitividad" a: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/rdl20-2012.html

¹¹ <http://bit.ly/10dQRUC>

El total de persones que són beneficiaries d'algun tipus de prestació per desocupació és, a desembre de 2012, de 2416. Segons dades de la Diputació de Barcelona, el mateix període l'atur registrat és de 3475 persones. Per tant **hi ha 1059 persones aturades que no reben cap prestació d'atur, un 30,47% dels aturats.**

Gràfic 42. Diferencial entre aturats i beneficiaris de prestació per desocupació, 2012

Font: elaboració pròpia a partir de dades de Diputació de Barcelona

Pel que fa als serveis per la inserció laboral, al Berguedà hi ha el servei d'ocupació del Berguedà i el programa Ocupa't.

Tot seguit es mostren les xifres d'alguns serveis d'ocupació de la comarca:

Taula 27. Dades del servei Ocupa't. Memòria 2012

Servei Ocupa't			
Usuaris	504	242 persones	47% Homes
		noves	53% Dones
		262 seguiment inscrits anteriorment	
124 Clubs de la feina			
		54 del servei Ocupa't	
		70 municipis amb SLO	
	28 sessions de recerca de feina		
	74 assessoraments individuals		
	233 empreses usen el servei Ocupa't		
	22 noves empreses el 2012		
	62 ofertes gestionades		
	33 cobertes des del servei Ocupa't		
	35 persones inserides		
16 alumnes curs "Hostaleria i atenció al públic"			
12 han fet pràctiques a empreses			
3 llocs de treball oferts			

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la memòria 2012 del servei Ocupa't de Berga

Taula 28. Dades dels serveis d'ocupació del Berguedà. 2012

Serveis d'Ocupació del Berguedà	
674 persones ateses (44 de l'Oficina Tècnica Laboral)	
52 participants als cursos de formació ocupacional	
20	Monitor de lleure
13	Retoc digital i escaneig d'imatge
19	Muntador ajustador

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Consorci d'Iniciatives Cercs-Berguedà

Caldria saber quins dels alumnes d'un i altre servei han usat ambdós recursos. Entre els dos, han atès un total de 1178 persones, menys de la meitat del total d'aturats a la comarca.

De les ofertes gestionades per Ocupa't que no han acabat en una inserció, 4 han estat cancel·lades per l'empresa, 3 no es podien gestionar des del servei pel perfil especialitzat que demandaven, 18 han estat cobertes directament per l'empresa i 4 continuaven obertes a l'acabar el 2012.

En un procés de gran destrucció d'ocupació, assolir insercions laborals ja és un resultat favorable, sobretot perquè darrera d'una inserció individual, molts cops, hi ha l'estabilització de la situació social de tota una unitat familiar, a banda dels beneficis a nivell psicològic que implica la inserció laboral i que ja han estat comentats anteriorment.

5.6 Indicadors de serveis socials. Problemàtiques laborals

Per observar amb més detall la incidència de les problemàtiques laborals en la comarca, mostrarem les dades facilitades pels serveis socials del Consell Comarcal referents a les problemàtiques detectades en l'àmbit laboral a data de 2010. Cal tenir present que aquestes dades mostren només els casos detectats i no els totals.

Taula 29. Problemàtiques laborals detectades per serveis socials per tipus. 2010

	Tipus de problemàtica	Nombre	
Laborals	Prestació d'atur	761	Totals
	Atur amb subsidi	1.479	
	Atur sense subsidi	291	
	Treball esporàdic	943	
	Temporers	25	
	Treball submergit	950	
	Activitats marginals	252	
	Cerca primera feina	378	
	Inadaptació laboral	359	
	Manca formació/orientació laboral	995	
	Altres	73	

Font: Indicadors de necessitats de l'àrea bàsica de serveis socials del Berguedà

Ja s'ha vist l'**evolució creixent de l'atur fins 2012**, per tant, caldria esperar que les valoracions de serveis socials referents a aquest any, segueixin aquesta tendència. En aquestes xifres, hi són també representades persones que ja eren presents en la taula de dificultats econòmiques, doncs les persones que estan a l'atur sense subsidi, presenten també problemàtica econòmica.

Un 14% dels casos detectats des dels serveis socials al 2010 fan referència a persones que treballen en **economia submergida** i un percentatge similar fan treballs esporàdics. Això comporta uns nivells de **precarietat i inseguretats** laborals força elevats.

Principals problemàtiques de l'àmbit laboral:

- Diferència en taxes d'activitat per sexes. Més homes, tot i que la tendència és a l'equiparació
- Evolució general de la contractació negativa des de 2006
- Des de 2006, caiguda de més d'un 20% de la contractació indefinida
- Contractació temporal afecta sobretot a les dones
- La contractació indefinida augmenta amb l'edat, però decreix en col·lectius de majors de 45 anys
- Poca presència de contractes protegits i davallada significativa entre 2011 i 2012. Les dones estan infrarepresentades en aquests contractes.
- Major afectació de l'atur (taxa) en les dones en la majoria de grups d'edat, sobretot a partir de 55 anys. Els homes joves i els més grans són els més afectats per l'atur.
- L'increment de l'atur des de 2009 s'ha produït de forma més acusada en els grups d'homes majors de 50 anys.
- En termes absoluts, l'afectació de l'atur sobre el col·lectiu d'homes (1.771) és superior a la de les dones (1.704)
- Les dades d'atur indiquen un major abandonament prematur del sistema educatiu dels nois respecte les noies.
- L'atur d'estrangers és més acusat que al conjunt de Catalunya. El col·lectiu de magrebins és el més afectat per l'atur.
- El mercat de treball del Berguedà és un mercat poc qualificat, excessivament dependent del mercat de treball durant la bombolla
- Elevat atur de llarga durada en relació amb el conjunt de Catalunya.
- 1059 persones sense prestació d'atur a 2012

Col·lectius de risc:

- Persones aturades majors de 50 anys
- Persones aturades de llarga durada
- Persones aturades sense cap prestació d'atur
- Homes joves aturats amb baixa formació
- Persones de la zona del magreb aturades

Oportunitats i Fortaleses:

- La diversificació de l'economia comporta major diversificació del mercat laboral
- Augment de l'emprenedoria, pes important de treballadors en règim d'autònoms

6. Àmbit residencial

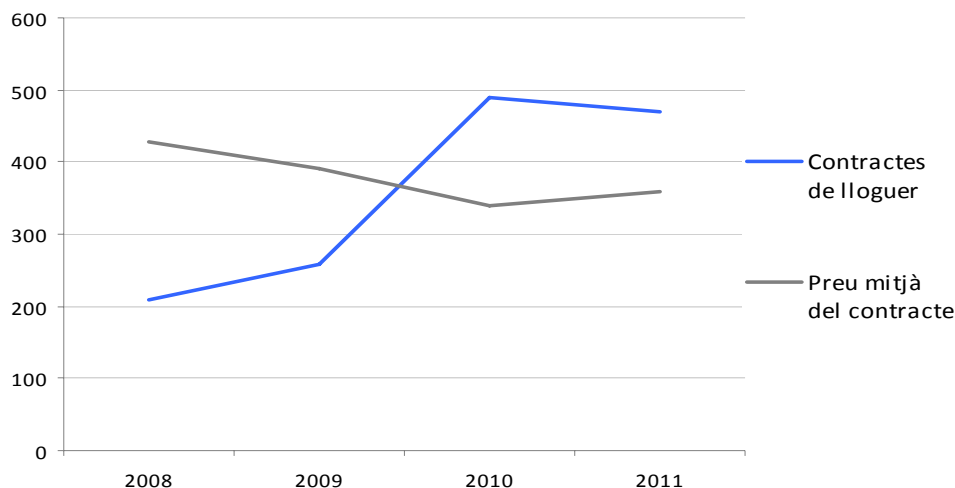
A continuació es mostren indicadors que fan referència a l'àmbit residencial. Aquest és un dels àmbits que, juntament amb els dos anteriors, mostra una pitjor evolució des de l'inici de la crisi. El caràcter relacional de l'exclusió social fa que les mancances en un àmbit tinguin impactes en els altres.

L'actual crisi econòmica es caracteritza per la massiva destrucció de llocs de treball. Per tant, l'atur és una de les principals ruptures actuals. La seqüència majoritària, doncs, és: 1r perdre la feina, 2n patir dificultats econòmiques derivades de l'atur, 3r patir dificultats residencials (on la màxima expressió és el desnonament) per no poder fer front als pagaments/millores/reparacions i 4rt patir dificultats en altres àmbits, ja sigui el relacional o el social i sanitari derivades de situacions d'indigència, ruptures relacionals derivades de l'estrès, no fer millores a la llar que repercuteixen en la salut, pagament de factures de calefacció, llum; en l'àmbit educatiu per mala escolarització dels infants, entre altres.

6.1 Mercat de lloguer i ajudes

En el conjunt de Catalunya, el preu de l'habitatge ha anat baixant després de l'esclat de la bombolla immobiliària. El problema principal és que les persones que havien contret hipoteques no es veuen beneficiades d'aquesta davallada. En diversos espais s'ha tractat i qüestionat el model de propietat de l'habitatge imperant a l'estat espanyol. Aquest model existeix, per una part, a l'elevat cost dels lloguers en relació als salaris, per a una concepció social que relaciona l'habitatge a un símbol d'estatus, però també degut a un estat del benestar reduït. Un dels indicadors de que un dels factors que frena el lloguer és el seu preu en relació als salaris, el trobem quan comparem el nombre de lloguers i el seu cost.

Gràfic 43. Evolució del mercat de lloguer al Berguedà. Preus i nombre de contractes

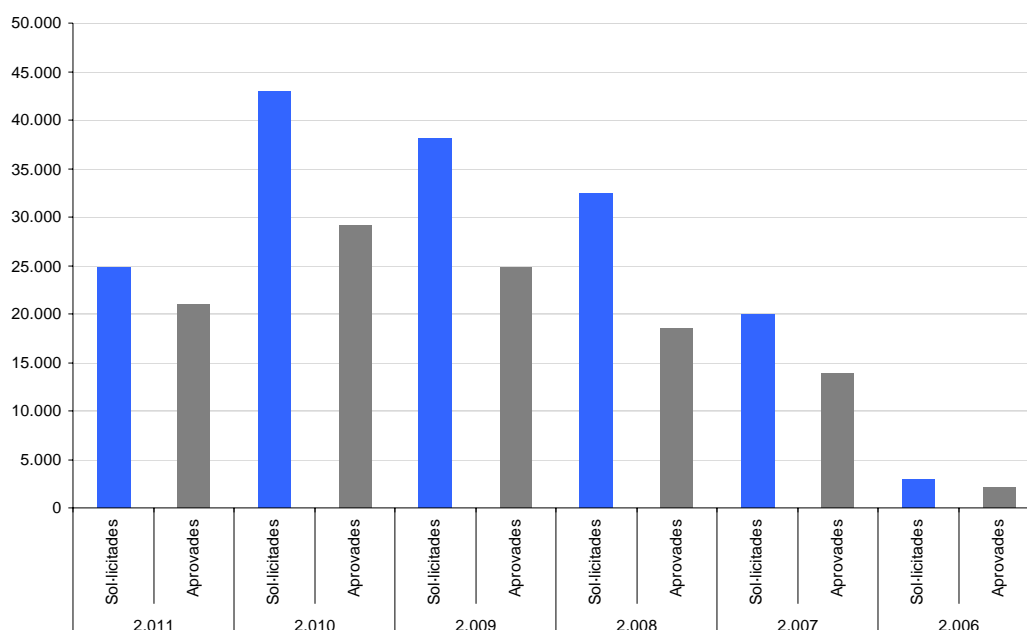
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Territori i Sostenibilitat

El gràfic ens mostra una **relació directa inversa entre el cost mitjà del lloguer i el nombre de contractes**. En un càlcul de costos, moltes persones opten per l'opció de compra, ja que els mensualitats de les hipoteques equivalen o són menors que les mensualitats del lloguer. Ara bé, en cas de no poder fer front als pagaments, les conseqüències personals i familiars d'un i altre model són molt diferents. Pel conjunt de Catalunya, el preu mitjà del lloguer el 2011 era de 598,43 euros, uns **240 euros mensuals superiors al del Berguedà** (357,94 euros l'any 2011).

Segons dades del Departament de Territori i Sostenibilitat, **el lloguer amb mediació social va passar de 3 a 19 entre 2010 i 2011**. Això delata una major demanda de lloguer social de la població del Berguedà, al no poder fer front al pagament dels preus dels lloguers per un empitjorament de les condicions de vida.

L'efecte de les dificultats per fer front al pagament dels lloguers es reflecteix en les ajudes demanades i concedides per fer front al pagament dels lloguers.

Gràfica 44. Evolució dels prestacions permanents per al pagament del lloguer. Catalunya

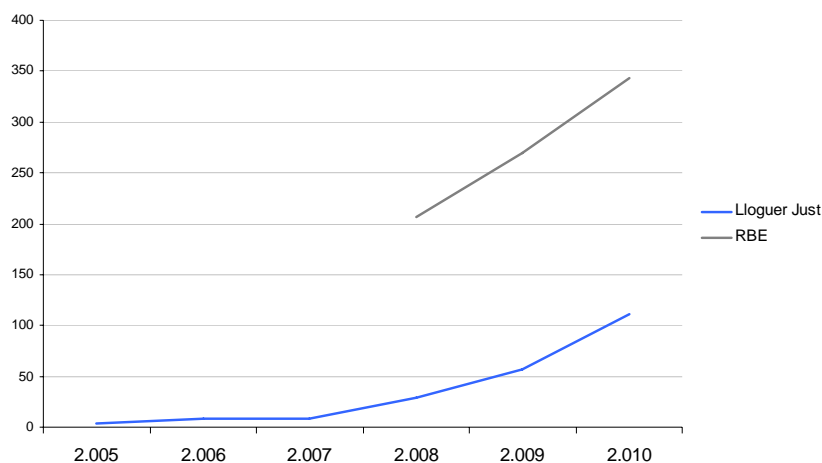
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Territori i Sostenibilitat

Com es pot veure, l'efecte de la crisi també es nota en les demandes d'ajudes per al pagament de lloguer. Caldria observar si a partir de l'any 2011, els criteris d'adjudicació d'ajudes van variar, ja que la davallada de sol·licituds i ajudes atorgades no es pot explicar per una millora de la situació econòmica general.

En el cas concret del Berguedà, l'evolució de les ajudes al lloguer també tenen una marcada relació amb els efectes de la crisi. Les dades només arriben fins a 2010,

però ja es pot observar la tendència creixent. Les dades són relatives al Lloguer Just¹² i la Renda Bàsica d'Emancipació¹³.

Gràfica 45. Evolució del nombre d'ajuts de Lloguer Just i RBE

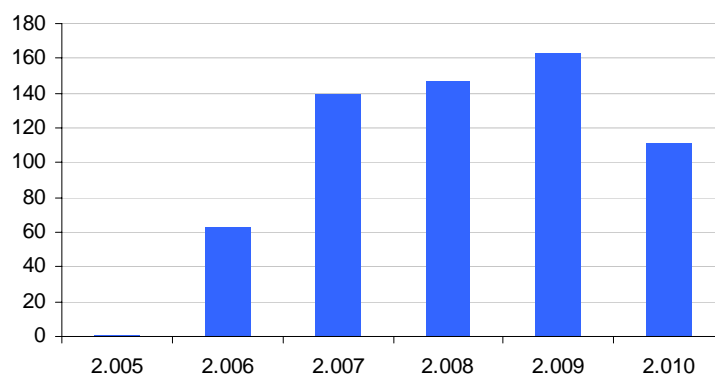

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Territori i Sostenibilitat

L'evolució dels ajuts és clarament a l'alça. El total de diners destinats a l'ajut al pagament de lloguers a la comarca l'any 2010 va ser de 886.392,74 euros.

Els efectes de la crisi també han tingut impacte en el nombre d'ajudes a la rehabilitació d'habitatges. La desacceleració de la construcció i la davallada d'ingressos familiars pot haver afectat significativament a les ajudes demanades per rehabilitar habitatges.

Gràfic 46. Ajuts a la rehabilitació d'habitatges. Evolució

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Territori i Sostenibilitat

¹² Ajuts adreçats a unitats de convivència amb ingressos per sota de 2,5 vegades l'IPREM, de manera que el cost del lloguer no superi el 30% dels ingressos. Des de l'any 2010, són prestacions permanents.

¹³ Ajuts adreçats a persones entre 22 i 30 anys amb ingressos no superiors a 22.000 bruts anuals. Els ajuts són de 210,00 euros al mes i, si cal, un aval i un préstec per a la fiança.

A més cal recordar que el 2012 al Berguedà es va ajudar d'urgència a 42 persones per fer front a les despeses de la llar (lloguer/hipoteca) i a 488 al pagament dels subministres.

6.2 Llars buides

Una altra de les realitats actuals vinculades amb el sector de l'habitatge i que presenten poca lògica fora de la del mercat, és el **parc d'habitatges buits**. L'esclat de la bombolla immobiliària ha generat que moltes cases s'hagin quedat sense vendre o, fins i tot, a mig construir. També al Berguedà hi ha un parc important de cases buides. Les dades, però, no ens permeten destriar quines són de nova construcció i quines no ho són.

Taula 30. Llars buides per municipi del Berguedà, 2012

Municipi	Llars buides	% de llars buides sobre el total de llars
Avià	162	15,77%
Bagà	441	30,92%
Berga	1308	16,23%
Borredà	116	33,72%
Capolat	6	15,38%
Casserres	200	22,77%
Castell de l'Areny	8	10,52%
Castellar de n'Hug	90	69,23%
Castellar del Riu	14	17,07%
Cercs	264	31,42%
L'Espunyola	14	13,46%
Fígols	11	35,48%
Gironella	757	27,01%
Gisclareny	8	29,62%
Guardiola de Berguedà	246	35,91%
Montclar	9	18,75%
Montmajor	42	20%
La Nou de Berguedà	18	24,32%
Olvan	110	24,77%
La Pobla de Lillet	263	32,30%
Puig-reig	721	29,64%
La Quar	9	33,33%
Sagàs	13	23,63%
Saldes	84	38,18%
Sant Jaume de Frontanyà	7	33,33%
Sant Julià de Cerdanyola	54	30,85%
Santa Maria de Merlès	18	26,86%
Vallcebre	40	25,47%

Municipi	Llars buides	% de llars buides sobre el total de llars
Vilada	84	30,99%
Viver i Serrateix	14	21,21%
Comarca	5131	21,81%

Font: elaboració pròpia a partir del Padró

El municipi que disposa de menys llars buides és Castell de l'Areny, amb un 10,5% de les seves cases sense habitar. A l'altra banda, trobem **Castellar de n'Hug amb quasi un 70% de les seves cases buides.**

Cal conèixer quantes d'aquestes llars buides són segones residències. Fer un càlcul comparatiu amb tot el territori català resulta complicat. No hi ha dades fiables sobre quants habitatges buits hi ha actualment a Catalunya. El Departament de Territori i Sostenibilitat xifra en 79.331 els habitatges de nova construcció sense vendre a Catalunya. La mateixa font del Departament de Territori i Sostenibilitat (*Estudi sobre els estocs d'habitatges a Catalunya*, de febrer de 2013) xifra en **440 els habitatges nous sense vendre al Berguedà**. Això suposa una ràtio de 10,5 habitatges nous sense vendre per cada 1000 habitants a Catalunya i de **10,67 habitatges nous sense vendre al Berguedà per cada 1000 habitants**. Com es pot veure, la ràtio del Berguedà és lleugerament superior. De totes les comarques de Catalunya (41), n'hi ha 9 que tinguin una ràtio inferior a la del Berguedà, per tant, podem afirmar que la comarca es troba en la part baixa del nombre de pisos nous sense vendre.

Com es pot veure, la xifra d'habitatges nous queda lluny del **21,81% d'habitatges buits al Berguedà**. Això té relació amb el caràcter rural de la comarca i el despoblament que pateixen les zones rurals, ja que molts municipis han perdut una part important de la població, quedant moltes cases buides. Malauradament no podem fer una comparativa amb entitats superiors, al no haver-hi dades actuals i fiables sobre el total de llars buides. Segons dades del Cens de 2001, les llars buides a Catalunya representaven el 13,67% del total. Després de la bombolla, caldria pensar que actualment aquest percentatge és major, però no hi ha dades que permetin calcular aquesta xifra actualment. De tota manera, el percentatge del Berguedà queda força lluny d'aquest 13,67%.

6.3 Indicadors dels serveis socials. Habitatge

Les dades de serveis socials del Consell Comarcal ens permeten fer-nos una idea de la magnitud de les problemàtiques residencials. Caldria poder creuar les dades dels àmbits laboral i econòmic per poder observar com les problemàtiques d'aquests àmbits es relacionen.

Taula 31. Problemàtiques residencials detectades per serveis socials per tipus. 2010

	Tipologia de problemàtica	Nombre	
Habitatge	Manca d'habitatge	171	Totals
	Manca de serveis/subministraments	305	
	Habitatge deficient	517	
	Amuntegaments	116	
	Barraquisme	17	
	Desnonament	98	
	Altres	1	1.225

Font: Indicadors de necessitats de l'àrea bàsica de serveis socials del Berguedà

El primer que cal considerar per aquest indicadors és que les problemàtiques de llar afecten a totes les persones que hi viuen. També passa el mateix amb els indicadors de problemàtiques econòmiques, ja que tota la llar se'n ressent.

Cal destacar que al 2010 ja hi havia hagut 98 desnonaments a la comarca detectats per serveis socials, 305 llars que no podien fer front al pagament de serveis i en mancaven, 116 casos d'amuntegament (menys de 10m² per persona) i 17 casos de barraquisme. Respecte als **desnonaments**, segons dades facilitades pels jutjats de primera instància de Berga, destacar que al 2012 es van dur a terme **116 execucions hipotecàries i 70 demandes de desnonaments**. Aquest és, doncs, un fenomen que lluny de minvar, va en augment.

Actualment per moltes persones de classes mitges i baixes, l'habitatge de propietat adquireix el paper d'única herència i, sobretot, de garantia de futur per fer front al pagament d'unes cures a les persones grans dependents que escapen a les possibilitats econòmiques de moltes llars. Per tant, el model de propietat ha servit, també, per complementar els serveis de l'estat del benestar. En moltes famílies, la casa de propietat es veu com una garantia de que en el futur podran pagar els serveis de cura que necessiten les persones grans, via vendre la casa i aprofitar aquests ingressos per pagar els serveis de cura.

Aquesta crisi, però, ens ha mostrat les contradiccions i problemàtiques d'aquest model de propietat, sobretot quan la gestió de les hipoteques i els crèdits ha estat, com a mínim, qüestionable.

Els casos de manca en l'àmbit residencial afecten de forma clara al desenvolupament de les persones i les seves possibilitats d'inclusió social. El cas més extrem és la indigència, però fins i tot tenir una casa, com mostren les dades, no és garantia d'estar exempt de risc en aquest àmbit.

Les dificultats residencials tenen impacte en la salut, ja que si la llar no està convenientment condicionada (**517 casos d'habitatges deficients**) pot desencadenar en malalties cròniques derivades de la humitat, el fred o la manca de salubritat, o bé pot agreujar-ne de ja existents. Al mateix temps, persones amb mobilitat reduïda poden veure's afectades d'aïllament social o serioses dificultats de desenvolupament en la seva vida quotidiana si les llars no s'adapten a les seves necessitats.

El mateix consell comarcal dona dades d'altres indicadors relacionats amb l'àmbit residencial. **Al 2010 hi havia 19 casos d'indigència i 135 d'aïllament físic.**

6.4 Transport públic

El Berguedà és una comarca que concentra la majoria de la població a la riba del Llobregat, tots els pobles, principalment els que no estan sobre l'eix, tenen greus mancances de comunicació. Això pot generar situacions d'urgència derivades de l'aïllament físic en masies o nuclis disseminats si els habitants són persones grans amb problemes de mobilitat i/o salut.

En aquest sentit, es rellevant mostrar aquí algunes de les conclusions de l'estudi "Transport Públic de Viatgers i Gent Gran al Berguedà (2005)". En ell es detallen les problemàtiques existents en la qüestió de la mobilitat, el transport i l'aïllament en una comarca rural com és el Berguedà. Procedim a citar les conclusions de l'estudi referents al transport:

- la cobertura del servei de transport públic es centra sobre la carretera C-16. Així, els municipis per on passa aquesta via tenen un servei amb certes garanties, mentre que la resta no poden dir el mateix.
- hi ha nou municipis de la comarca sense cap tipus de servei. Són: Castell de l'Areny, Castellar del Riu, Fígols, Gisclareny, Montclar, la Quar, St. Jaume de Frontanyà, St. Julià de Cerdanyola, Viver i Serrateix.
- forta presència del transport escolar: molts municipis tan sols tenen servei amb el transport escolar, d'altres un servei diari mínim de transport públic junt amb el transport escolar. Per tant, hi ha dificultats de transport públic per als no escolars, és a dir, tots els usuaris que tenen més de 16 anys. En aquí hi trobem: Avià, Borredà, Capolat, Casserres, Castellar de n'Hug, l'Espunyola, Gósol, Montmajor, Olvan poble, la Pobla de Lillet, Sagàs, Saldes, Sta. Maria de Merlès, Vallcebre i Vilada.
- algunes línies de transport escolar accepten no escolars en cas que l'autocar no vagi ple. Tanmateix, això no satisfà totes les necessitats ni expectatives dels usuaris de transport públic, ja que és un servei variable en funció de les places que quedin lliures. Per tant, no és massa fiable.
- això provoca que el transport sigui descompensat entre les diferents zones de la comarca i èpoques de l'any, irregular i poc adaptat a les necessitats de la gent i, sobretot, dels pobles més aïllats.
- la demanda de transport públic és molt baixa. Aquest aspecte també s'ha de valorar. Hi ha molts serveis que es mantenen a través de subvencions perquè sinó serien deficitaris (els pocs usuaris no cobreixen les despeses).
- 10 de les 12 línies que hi ha al Berguedà venen subvencionades per una entitat pública. Aquest fet suposa una destacable despesa de diners en uns serveis que gairebé no són utilitzats perquè no s'adapten a la realitat berguedana.
- des de l'òptica de la gent gran, moure's al Berguedà és car:
 1. perquè la tarifa mitjana del transport públic en autocar és de 2,85 €, que si bé no és alta tampoc acaba de ser baixa del tot.
 2. perquè no es disposa de cap tipus de descompte per a la gent gran. Tan sols n'hi ha per a les famílies nombroses.
 3. perquè, el taxi és el servei més utilitzat per a la gent gran ja que per les seves característiques, de transport individualitzat, s'ajusta molt bé a les seves demandes. El taxi, però, és un servei amb uns preus molt més elevats que el transport públic en autocar.

Tot i que la situació del transport a la comarca continua sent deficitària, des de l'estudi elaborat el 2005 s'han implantat algunes mesures per reduir les dificultats de mobilitat de la població. A finals del 2009 es posa en funcionament el transport a la demanda a l'Àlt Berguedà i està previst que s'organitzi al Baix Berguedà el 2013 per aquells municipis que no disposen de cap línia de transport. Està pendent que el Berguedà entri a la integració tarifària, això significaria un gran estalvi pels usuaris de transport públic. Actualment s'està desenvolupant una mesura intermitja: es tracta d'uns descomptes en els vals de 10 viatges. Cal afegir també que Berga disposa d'un bus interurbà des del 2008..

Principals problemàtiques de l'àmbit residencial

- Augment de les problemàtiques per fer front al pagament de l'habitatge (lloguer/hipoteca)
- Restricció de les ajudes públiques
- Augment de demandes de subvencions per al pagament del lloguer de persones joves (RBE) i persones amb baixos ingressos (Lloguer just)
- Més d'un 21% de llars buides a la comarca. En municipis petits, es donen més casos (caldría saber quines llars són segones residències)
- 440 pisos nous sense vendre. Ràtio per 1000 habitants una mica per sobre de la catalana.
- Al 2012, 116 execucions hipotecàries i 70 demandes de desnonaments
- Desigualtat territorial d'accés als serveis i als llocs de treball, per la deficient xarxa de transport públic

Col·lectius de risc

- Persones amb problemàtiques per fer front al pagament de l'habitatge
- Persones joves per problemàtica laboral relacionada
- Persones que viuen en municipis petits, sobretot persones grans i/o amb problemes de mobilitat

Oportunitats i Fortaleses:

- El preu del lloguer és significativament menor que la mitjana catalana

7. Àmbit relacional

Aquest és un àmbit de l'exclusió social que no comporta una mancança material directa, però cobra una importància molt gran en l'actual situació de retirada de l'estat del benestar.

El nou model d'estat del benestar al que anem, eminentment liberal, deixarà de donar molts dels serveis anteriors i abandona alguna de les seves atribucions històriques en mans de la solidaritat, la caritat i el suport familiar. Això té importants implicacions en termes de justícia social i redistribució: quan és l'estat del benestar qui presta els serveis (o els presten entitats del 3r sector que gestionen serveis públics), aquests es paguen amb els diners sortits d'uns impostos que, en teoria, paguen més els rics. Aquest sistema implica una redistribució vertical de la riquesa, ja que en la majoria de serveis de l'estat del benestar els beneficiaris en són persones de pocs recursos.

El canvi cap a la solidaritat, la caritat i el suport familiar modifica aquesta redistribució vertical per una d'horitzontal, on són persones properes (familiars, amics, veïns) els que presten aquests serveis i transfereixen recursos. Les xarxes relacionals, formades per família i amics, tenen una composició social força homogènia, per tant la redistribució de la riquesa i la prestació de serveis es fa en els mateixos estrats socials, de forma horitzontal. Les persones que més tenen ja no participen de la mateixa manera en la justícia social i són les persones de pocs recursos que han d'ajudar-se entre ells.

Disposar de xarxes relacionals, doncs, és de suma importància en l'actual context. El problema principals està en que disposar de xarxes és un fet arbitrari, no tothom en té ni totes les xarxes poden donar suport als seus membres de la mateixa manera. Les prestacions per part de l'estat del benestar (actives o passives) responen a uns drets que tots tenim com a ciutadania i que es poden reclamar. El suport a través de xarxes ja no respon a una situació de drets, sinó de caritat i solidaritat, per tant, arbitrària i lligada als recursos dels integrants de la xarxa.

Les persones sense xarxa relacional tenen mancances importants a nivell afectiu i de companyia, però també queden en una situació de risc en cas de necessitar algun servei i no poder-lo pagar al mercat.

Les xarxes no només transfereixen recursos en forma d'avis/es que acullen fills/es i néts i netes els mantenen amb la seva pensió; o en la forma de fills adults amb atur de llarga durada que viuen a casa dels pares i mares. També transfereixen informació relativa a oportunitats laborals, habitatge en millors condicions o oportunitats formatives. Al seu torn les xarxes també brinden serveis en forma de cura de fills o persones dependents per poder conciliar la vida personal i laboral, entre altres.

Per més informació relativa les dinàmiques inclusives de les xarxes relacionals i, concretament, en els entorns rurals, aconsellem llegir a Camprubí, 2011.

Una de les actuacions que duu a terme el Consell Comarcal és la que s'anomena "**Minuts Menuts**". Es basa en recursos de guarda puntual per a infants de fins a 3 anys. Aquest és un tipus de servei encarat a millorar la conciliació i evitar haver de

recórrer a les xarxes relacionals per obtenir serveis de cura dels infants. L'any 2011 hi va haver 1524 estades realitzades, mentre que al 2012 el nombre va augmentar fins les 1624.

Les xarxes tenen un fort potencial inclusiu, **però també és en les xarxes relacionals on es donen dinàmiques patriarcals, maltractaments, aïllament, rebuig**. Les xarxes relacionals tenen aquest poder ambivalent. Poden ser una font molt potent de dinàmiques inclusives i, de fet, són quasi una condició *sine qua non* per garantir sortir de situacions d'exclusió social (també perquè aquestes es defineixen com situacions de trencament de vincle relacional). Però també en el si d'aquestes xarxes es donen dinàmiques negatives com les que hem anunciat anteriorment.

7.1 Indicadors de serveis socials. Maltractaments familiars

Els serveis socials de la comarca van detectar, l'any 2010, 1549 problemàtiques de dificultats de relació i 135 problemàtiques d'aïllament físic. És a dir, casos en que no es disposa de xarxa o aquesta està lluny i no pot complir les funcions de detecció i prestació de serveis.

Taula 32. Problemàtiques de maltractament familiar detectades per serveis socials per tipus. 2010

	Tipus de problemàtica	Nombre	
Mal-tractaments familiars	Maltractament físic a la dona	45	Totals
	Maltractament psíquic a la dona	86	
	Maltractament/ abús sexual	3	
	Maltractament econòmic	82	
	Ingrés d'urgència per maltractaments	1	
	Ingrés en casa d'acollida	0	
	Maltractament físic als fills	17	
	Maltractament psíquic als fills	46	
	Maltractament/abús sexual als fills	7	
	Negligència/abandonament fills	0	
	Maltractament físic a la gent gran	0	
	Maltractament psíquic a la gent gran	0	
	Negligència/abandonament a la gent gran	33	
	Maltractament físic o psíquic a l'home	3	
	Altres	6	

Font: Indicadors de necessitats de l'àrea bàsica de serveis socials del Berguedà

7.2 Violència contra les dones

Els casos de maltractament més nombrosos són aquells en que l'objecte del maltractament són les dones. Aquesta és una dramàtica i duradora tendència a l'estat espanyol i també a Catalunya. S'ha escrit molt sobre les causes d'aquesta problemàtica, però a nivell sociològic aquell motiu més acceptat és el desajust entre una concepció patriarcal de la societat més una constant violència simbòlica contra les dones amb la realitat de les dones, cada cop més independents i emancipades.

Quan la realitat d'emancipació de les dones es confronta amb les mancances sentimentals i d'autonomia de molts homes, aquests no disposen dels recursos suficients per fer front a les situacions que la realitat social li planteja. Un altre dels problemes associats és que la manca de recursos emocionals i discursius fa que la violència (física o no) sigui quasi l'únic sistema de resolució de conflictes per molta gent.

Les dades de la memòria dels Serveis Socials del Berguedà mostren el nombre i tipus d'actuacions relacionades amb la violència domèstica.

Taula 33. Nombre de serveis d'atenció i acolliment d'urgència. 2012

Participacions en accions de:			Nombre de dones i fills atesos en:		
Sensibilització i formació	Accions de formació	serveis d'atenció psicològica	Servei d'atenció social	Servei d'atenció jurídica	Servei d'acollida d'urgència
350	45	220	188	73	1

Font: memòria dels Serveis Socials del Berguedà 2011

L'any 2012, els serveis d'acolliment no especialitzats van acollir 1 dona i els seus dos fills, el mateix valor que al 2011.

La metodologia de recollida de dades ha variat entre 2011 i 2012, per això les xifres no es poden comparar de forma directa. Els registres de 2012 disposen de major detall de les dades, cosa que ens permetrà filar més prim a l'hora de presentar les dades del servei i observar quines són les principals problemàtiques per les quals les dones de la comarca s'adrecen al Servei d'Informació i Atenció a les Dones.

El 2012 es van atendre 179 dones, 116 pel servei d'assessorament psicològic, 51 pels serveis d'assessorament jurídic i **76 es trobaven en situació de violència masclista**. En total van representar 384 atencions.

Taula 34. Xifres del servei d'Informació i Atenció a les Dones. Atencions

Àrees de la consulta	Nº	Canal d'entrada	Nº
Laboral	19	Iniciativa pròpia	98
Salut	18	Associacions/entitats	4
Serveis Socials	25	Cossos policials	0
Violència	76	Jutjats	0
Psicològic	116	Salut	2
Jurídic	51	Serveis especialitzats	5
Formació/activitats	22	Serveis socials	58
Altres		Punts informació ciutadana	1
Total consultes	327	Altres	2
		No consta	9
		Total dones ateses	179

Font: memòria dels Serveis Socials del Berguedà 2012

Aquest servei també duu a terme diverses activitats de sensibilització cap a la població, formació per dones, tallers i exposicions.

Les dades de 2012 també ens permeten dibuixar un perfil de les dones usuàries d'aquest servei. **De les 179 dones ateses, 139 són de Berga, un 77% i 18 són de Gironella.** D'Avià i Puig-reig n'hi ha 10 i 8 respectivament, és a dir, la majoria de dones ateses són dels principals municipis de la comarca.

Taula 35. Xifres del servei d'Informació i Atenció a les Dones. Perfil

Edat				Formació					Procedència		
19 a 29	30 a 45	46 a 65	66 a 80	sense estudis	estudis primaris	batxillerat o FP	universitaris	n/c	Espanyola	Comunitària	No comunitària
41	77	59	2	49	78	27	1	24	162	5	12

Font: memòria dels Serveis Socials del Berguedà 2012

Entre els 19 i els 65 anys, el nombre d'usuàries és força constant, tot i que s'hi observa un biaix cap als grups d'edat més gran. Això indica que **els problemes de la desigualtat de gènere no són una qüestió merament generacional**, sinó estructural i cal treballar-hi per que no es reproduïxin els estereotips i les desigualtats de gènere. On si que es pot observar una tendència és en el nivell de formació de les dones, **ja que a nivells formatius més elevats, el nombre és menor.** Això pot indicar una de les vies per solucionar les problemàtiques que es deriven de la discriminació cap a les dones com és la formació i l'apoderament.

Des d'aquesta òptica, les víctimes de la violència masclista són les dones, però qui té el vertader problema són els homes i, per tant, és amb ells amb qui caldria treballar per eradicar aquesta problemàtica.

Aquesta explicació por ser transportada al **segon cas de violència més nombrós, contra els fills**, segons les dades de 2010. Les realitats socials de fills i pares són molt diverses. En pocs anys la societat ha canviat molt i això genera que hi hagi una tensió intergeneracional donats uns codis de comportament i visió del món diferents, a més d'una mancança de recursos per la resolució de conflictes a banda de la violència.

7.3 Persones soles a la llar

A la problemàtica relacional dels maltractaments, cal sumar-hi les altres situacions de problemàtiques relacionals detectades pels serveis socials del Consell Comarcal. En concret 1549 problemàtiques de dificultats de relació social/familiar, els ja citats en l'apartat residencial **135 casos d'aïllament físic i els 519 de casos de rebuig social**.

Viure sol no genera exclusió social, però és un factor de risc. Si persones amb problemàtiques físiques o de mobilitat, degut a discapacitats o a l'edat, viuen soles, la seva situació es pot degradar molt ràpidament. A més, si no compten amb una xarxa veïnal forta, la detecció de situacions de mancança o necessitat es dificulta molt.

A més, cal apuntar que les persones que viuen soles tenen una esperança de vida inferior a les persones casades, sobretot els homes. L'estudi de Roelfs (2011) realitzat sobre una mostra superior a 500 milions de persones, conclou que els homes solters tenen una esperança de vida un 32% per sota dels homes casats. Per tant, viure sol és també un factor de risc en arribar a edats avançades, sobretot si es combina amb altres problemàtiques de mobilitat, aïllament físic o malaltia.

Taula 36. Persones que viuen soles per municipi. Berguedà, 2012

	Total persones soles a la llar		% sobre total de la població	Edat mitjana persones soles		Mitjana de persones per llar habitada
	Homes	Dones		Homes	Dones	
Avià	111	103	9,47%	53,53	62,24	2,62
Bagà	188	168	14,85%	53,17	65,53	2,32
Berga	872	1123	11,84%	52,82	65,96	2,47
Borredà	42	30	12,12%	50,47	69,63	2,53
Capolat	5	5	11,11%	56,01	66,89	2,63
Casserres	95	111	13,05%	48,8	61	2,37
Castell de l'Areny	6	3	12,32%	51,3	56	2,51
Castellar de n'Hug	6	4	5,71%	46	65,5	4,12
Castellar del Riu	16	3	12,63%	51,36	51	2,51
Cercs	19	3	15,69%	54,94	70,63	2,19
L'Espunyola	13	8	8,23%	53,61	58,75	2,97
Fígols	6	5	23,91%	69,3	75,2	2,25
Gironella	253	303	10,32%	51,99	68,26	2,53
Gisclareny	10	3	41,93%	57,4	71	1,57
Guardiola de Berguedà	103	58	16,13%	53,11	62,2	2,28
Montclar	5	4	7,82%	55,4	61	3,05
Montmajor	24	12	7,61%	55,04	59,66	2,78
La Nou de Berguedà	10	7	11,11%	60,8	61,14	2,67
Olvan	42	44	9,64%	53,3	69,74	2,52
La Pobla de Lillet	90	108	15,85%	55,75	71,89	2,16
Puig-reig	219	243	10,74%	52,93	69,27	2,51
La Quar	1	0	1,61%	62	0	3,44
Sagàs	8	5	9,02%	64,5	52,2	3,69
Saldes	31	20	16,29%	53,16	56,2	2,23
Sant Jaume de Frontanyà	8	0	28,57%	49,62	0	1,78
Sant Julià de Cerdanyola	36	18	21,01%	49,41	65,72	2,05
Santa Maria de Merlès	3	3	3,46%	47,33	38,33	1,63
Vallcebre	29	17	16,78%	52,82	59,41	2,28
Vilada	29	23	10,69%	54,62	70,21	2,49
Viver i Serrateix	4	4	4,49%	65,5	58,25	3,48
Comarca	2284	2438	11,52%	54,53	58,76	2,5

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Padró

Novament, els casos de municipis amb molts pocs habitants poden donar unes xifres de percentatges molt elevades. Ara bé, no s'ha de menystenir que **quasi la meitat dels habitants de Gisclareny viuen sols**, com també un quart dels habitants de

municipis com Fígols, Sant Jaume de Frontanyà o Sant Julià de Cerdanyola. En aquest cas, **la relació amb la mida dels municipis és significativa**. De forma general, també és en els **municipis petits on hi ha més homes sols**. Destacar també que l'edat de les persones soles varia molt en funció del gènere, sent les dones soles que tenen una edat mitjana més gran.

Els tres municipis més petits (Sant Jaume de Frontanyà, Gisclareny i Fígols) són els que tenen el percentatge de persones soles més elevat. Ara bé, aquesta relació no es dóna a l'inversa amb els municipis més grans, de fet, tornen a ser municipis força petits els que tenen uns percentatges de persones soles més baixos (Viver i Serrateix, Santa Maria de Merlès i la Quar).

Pel que fa a l'edat mitjana de les persones soles, es pot veure clarament com **les dones soles tenen més edat**. Això es pot deure a que la majoria de dones soles són vídues o separades, mentre que la majoria dels homes són solters o separats. Aquest major percentatge d'homes que no s'han casat mai respecte les dones, pot explicar una menor esperança de vida en els homes sols, com hem explicat anteriorment (no es disposa de dades que permetin sostenir aquesta afirmació, però ens basem en criteris generals).

Aquesta major edat de les dones que viuen soles afegeix problemàtiques relacionades amb la mobilitat. A mesura que augmenta l'edat, les problemàtiques físiques també ho fan. Si això es relaciona amb el fet de viure sola i en municipis petits, lluny dels recursos sanitaris, es poden donar greus situacions d'aïllament físic.

Observant els valors absoluts, es pot veure com, **en els municipis petits, són més els homes sols que no pas les dones soles**. És als municipis més grans on les dones soles són majoria. Aquestes dades fan que l'estudi de 1991 de Camarero encara tingui vigència.

Podem veure, doncs, que les explicacions existents en la literatura sobre la demografia dels entorns rurals també es pot aplicar al cas del Berguedà, tot i que no cas per cas. Una població més masculinitzada i, molts d'aquests homes, vivint sols, sobretot en els municipis més petits. Acceptant la regularitat de que és en els municipis petits on hi ha major nombre de persones soles i, sobretot homes, podem afirmar que les problemàtiques relacionals d'aquest col·lectiu –que té una edat mitjana de 56,35 anys– poden ser importants, ja que la manca de xarxa familiar es combina amb un possible aïllament físic.

Ara bé, caldria dur a terme una recerca de caire qualitatiu per observar si efectivament aquestes persones pateixen una mancança relacional o si, per contra, **les dinàmiques dels municipis petits permeten suplir aquesta manca de xarxa familiar** mitjançant les relacions de veïnatge.

Incidir en la creació de xarxes és una tasca difícil d'abordar des de l'acció pública. Fora més desitjable que les persones no hagin de comptar amb aquestes xarxes per subsistir, ja que no tothom disposa de xarxa; això no significa que no es faci ús de les xarxes per aconseguir certs recursos, però aquestes no poden ser l'única font, cal articular alternatives des de l'acció pública. Ara bé, des de l'acció política es poden posar les condicions per a què aquestes xarxes es formin i reforcin. En casos de municipis rurals, el dinamisme de les xarxes és molt major que en les ciutats, per tant,

el Berguedà té un potencial relacional que no cal perdre i s'ha d'aprendre a mantenir també en els casos de persones que viuen allunyades dels nuclis habitats.

7.4 Atenció a la infància i l'adolescència

Cal prestar atenció també als casos de persones menors que presenten algun tipus de mancança relacional o en les seves xarxes relacionals. La Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) s'ocupa de donar serveis als menors que estan mancats d'un suport familiar. Aquests poden ser casos de menors nouvinguts sense xarxa relacional o que aquesta no se'n pot fer càrrec; també hi ha menors que la seva supervivència està en risc per motius de severes mancances de les seves famílies o perquè es considera que els seus pares no se'n poden fer càrrec (drogodependències, reclusions penals, maltractaments, etc.). A més, la DGAIA duu a terme actuacions de formació i inserció per a persones joves.

Taula 37. Dades de la DGAIA referents al Berguedà, 2012

Expedients nous a menors EAIA (Equip d'Atenció a la Infància i l'Adolescència)		12
Atencions totals el 2012	Assessorament als Equips Bàsics d'Atenció Primària (EBASP)	29
	Expedients (menors atesos total)	67
Seguiment de menors en acolliment territori (parentals)		2
Menors dels quals l'EAIA ha treballat com a col·laborador amb altres EAIA		6
Expedients tancats		14
Servei Especialitzat d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (SEAIA)		
Assessorament als EBASP		24
Expedients atesos		47
Seguiment menors en acolliment territori		2
Menors en els quals l'EAIA ha col·laborat amb altres EAIA		1

Font: DGAIA

A banda d'aquestes dades més generals de l'actuació de la DGAIA a la comarca del Berguedà, és interessant observar quina és la situació actual dels joves i infants atesos l'any 2012.

Taula 38. Situació administrativa i tècnica dels menors atesos a desembre de 2012.

Situació Administrativa	Nombre
Desempament Preventiu DGAIA	12
Desempament Preventiu Territori	9
Tutela	26
TOTAL	47
Situació tècnica	Nombre
Assessorament	24
Contenció Nucli	3
Pendent d'estudi	3
En estudi	3
Seguiment	28
TOTAL	71

Font: DGAIA

Del total de 47 joves, 21 estan en una situació de desempament preventiu, això vol dir que no es pot dur a terme un procés de tutela total per part de la DGAIA però l'infant s'aparta del seu nucli familiar per prevenir possibles situacions adverses per a ell o ella.

Principals problemàtiques de l'àmbit relacional:

- Persistència violència masclista
- Augment de casos de violència masclista en dones joves
- A la comarca més d'un 11% de persones viuen soles, i són majors de 50 anys
- En municipis petits major proporció de persones soles, sobretot homes
- Durant el 2012 serveis socials va atendre 4.274 persones per suport convivencial, d'aquestes un 61,3% són dones.
- 67 menors atesos per la DGAIA

Col·lectius de risc:

- Homes majors de 50 que viuen sols en municipis petits
- Dones, sobretot les que tenen baixos nivells formatius
- Persones soles amb problemes físics, sobretot en municipis petits

Oportunitats i fortaleeses:

- Existència de dinàmiques informals de suport, sobretot als municipis petits.

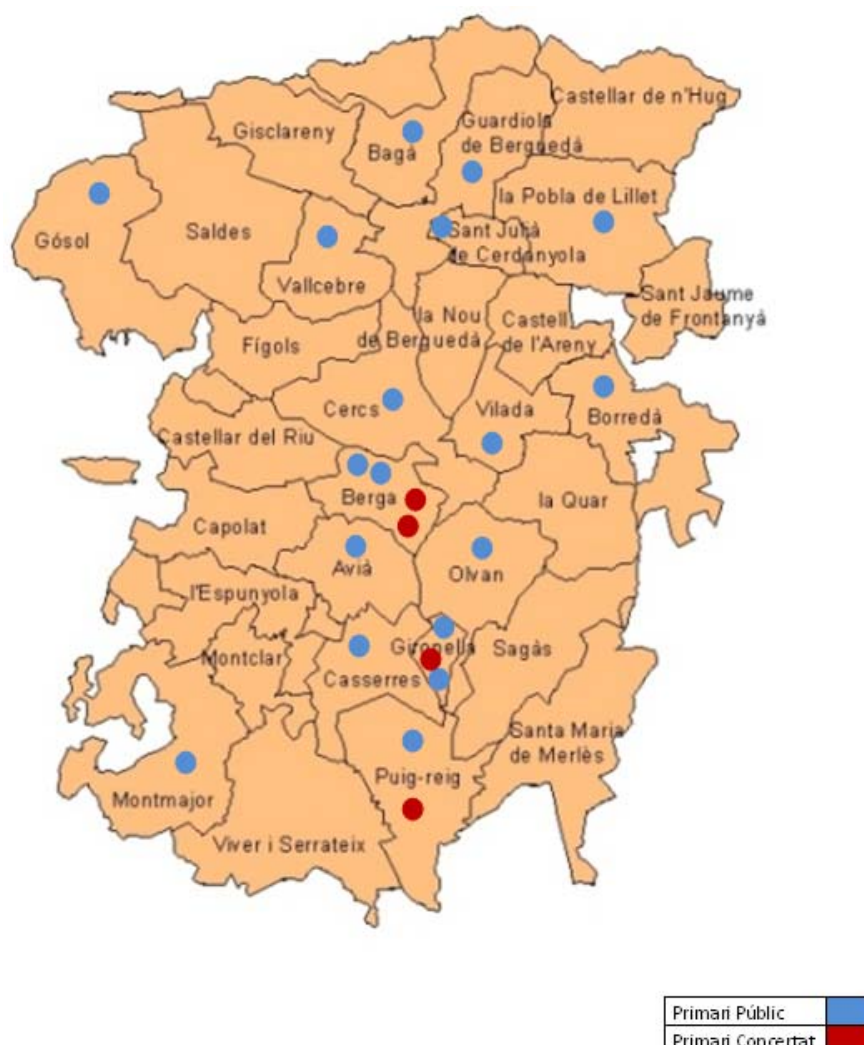
8. Àmbit formatiu

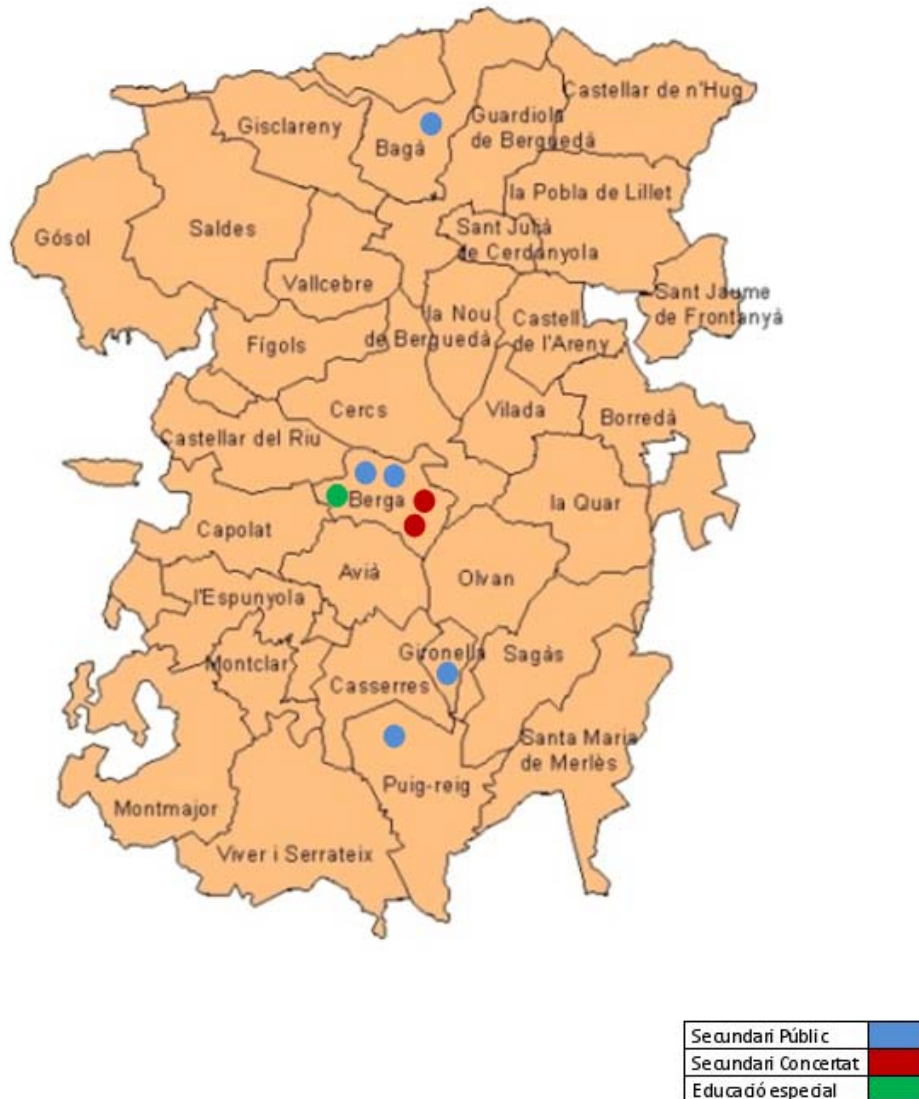
Mostrar dades d'aquest àmbit sempre és complicat i fer-ho a nivell de comarca, encara ho és més. Les xifres sobre nivells educatius de la població són referents a l'any 2007 i també és complicat accedir a dades referents a fracàs escolar i abandonament. En aquest cas, es mostraran les dades que faciliten els serveis socials del Consell Comarcal al final del capítol.

8.1 Recursos educatius en el territori

Relacionat amb el factor territorial que ja hem comentat al llarg del document, mostrarem un plànol de la comarca on hi situarem els centres educatius per tipus per tal d'observar com es distribueixen en el territori.

Figures 3 i 4. Situació dels centres educatius a la comarca per tipus. Curs 2012-2013

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Consell Comarcal del Berguedà

Com s'aprecia en els mapes, la quantitat de centres de primària difereix molt dels de secundària, però a més es veu com, **en la seva majoria, estan situats sobre l'eix del Llobregat**. Els centres de secundària es situen en les poblacions amb major concentració de població, però això genera unes importants necessitats de transport escolar, també a primària. En comarques rurals com el Berguedà, aquesta és una situació de difícil situació, ja que en un moment d'importants restriccions pressupostàries, la limitació del transport entra en conflicte amb el dret a l'educació.

Abans, però, mostrarem indicadors generals del nombre de centres i alumnes a la comarca. El Berguedà és una comarca que disposa d'un nombre significatiu d'escoles

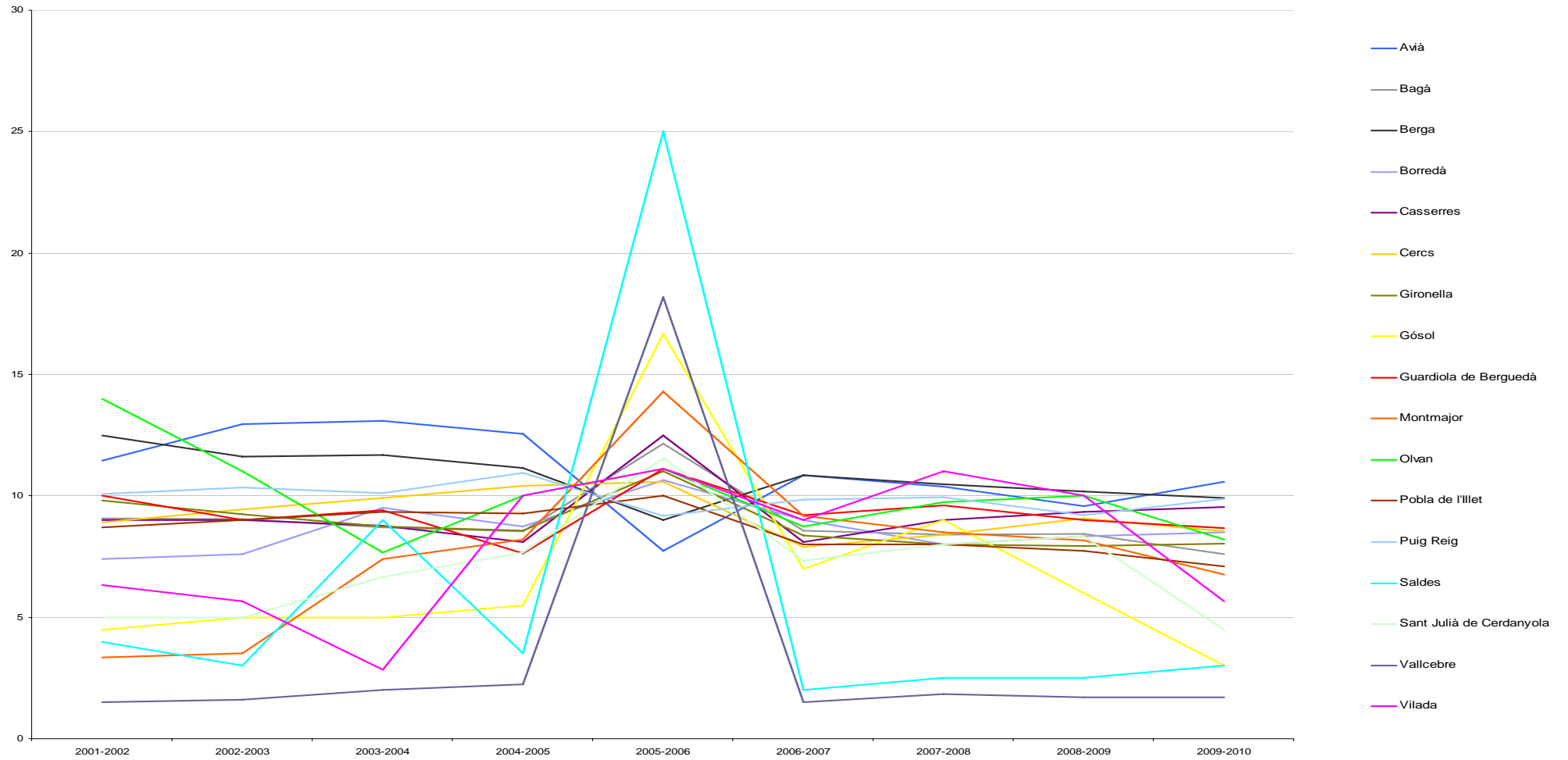
rurals amb pocs alumnes, per tant, en molts casos, la ràtio alumnes-professor és força baixa malgrat les actuals reduccions de plantilla.

Taula 39. Centres, alumnes, professors i ràtio per municipis. Total de centres. Alumnes i professors del curs 2009-2010

	Centres	Alumnat	Professorat	Ràtio
Avià	2	328	31	10,58
Bagà	3	418	55	7,60
Berga	11	2876	290	9,92
Borredà	1	51	6	8,50
Casserres	2	86	9	9,56
Cercs	2	111	13	8,54
Gironella	6	738	92	8,02
Gósol	1	6	2	3,00
Guardiola de Berguedà	2	104	12	8,67
Montmajor	2	54	8	6,75
Olvan	1	41	5	8,20
Pobla de Lillet	1	64	9	7,11
Puig-reig	4	711	72	9,88
Sant Julià de Cerdanyola	1	18	4	4,50
Vallcebre	1	12	7	1,71
Vilada	1	17	3	5,67
Berguedà	40	5641	620	9,09
Catalunya	4678	1.214.633	106.974	12,35

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Dpt. d'Ensenyament

Gràfic 47. Evolució de les ràtios als centres de la comarca. Total de centres

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Dpt. Ensenyament

El gràfic presentat mostra unes grans variacions, però cal tenir present que en centres petits, la variació d'un professor o un alumne fa modificar molt la ràtio.

Com es pot observar, aquells municipis amb unes ràtios més baixes, són per norma general aquells amb menys alumnes. Malgrat tot, i a falta d'observar casos específics, les ràtios als municipis de la comarca no són gaire elevades. Si es compara amb **la ràtio general de Catalunya per al curs 2009-2010, es pot veure com aquesta és sempre superior a les ràtios municipals.**

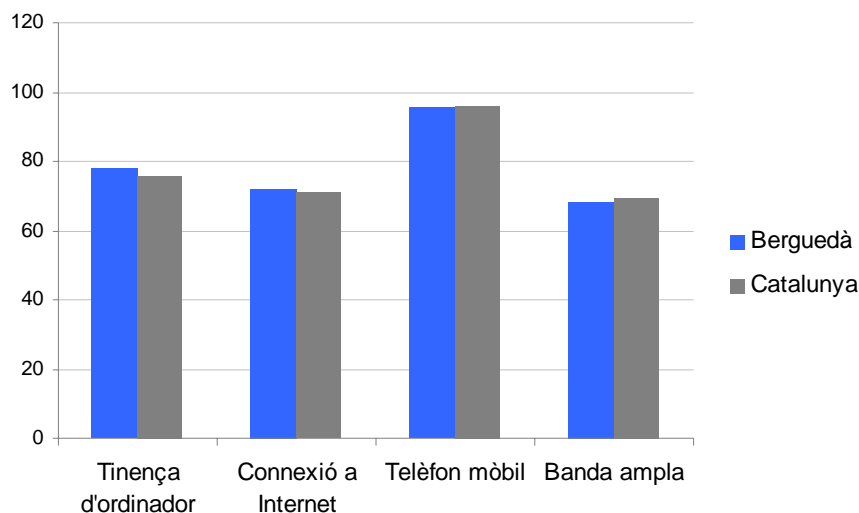
Els centres petits, **les escoles rurals, per norma general tenen uns nivells d'èxit escolar major**¹⁴, bàsicament per dos motius. Per un costat la menor ràtio respecte els centres urbans fa que l'atenció als infants sigui molt més directa i personalitzada. Per altra banda, la manca de recursos endèmica que afecta les escoles rurals obliga a adoptar unes tècniques pedagògiques diferents que aporten millors resultats. De fet, en l'article citat anteriorment en aquest paràgraf amb una nota peu, s'afirma que s'està estudiant incorporar al sistema educatiu general algunes tècniques emprades en l'escola rural.

8.2 Ús de les TIC

Actualment, un altre dels fronts formatius que cal abordar és el de l'ús de les TIC i, sobretot l'accés a Internet. La majoria de la informació passa per la xarxa i molts recursos es troben allà. A més obre un ventall de possibilitats de relació amb l'administració molt gran per aquelles persones que viuen allunyades dels nuclis urbans. Avui en dia, tothom que tingui una línia de telèfon pot accedir a Internet i, de fet, al Berguedà, les xifres d'ús d'Internet són força bones.

¹⁴ "El mirall de l'escola rural" diari Ara: <http://criatures.ara.cat/blog/2012/10/01/el-mirall-de-lescola-rural/>

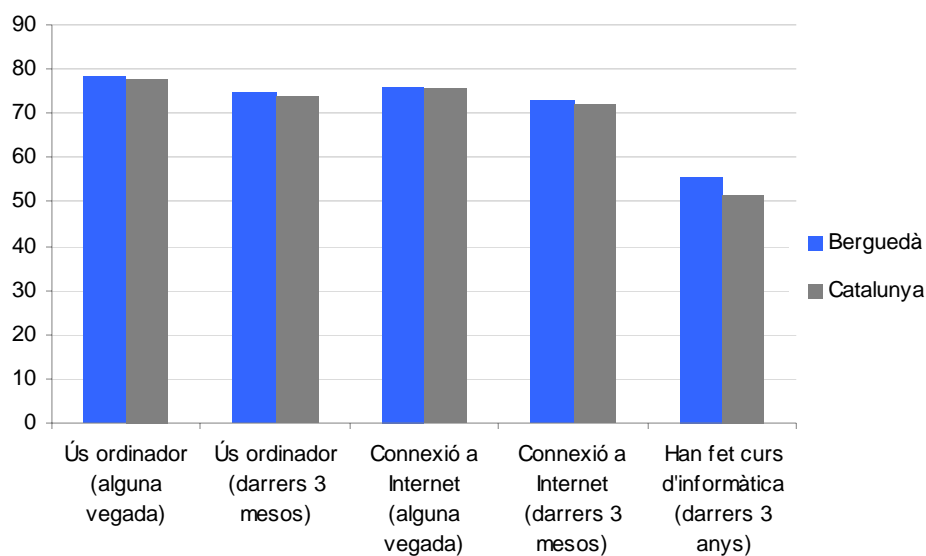
Gràfic 48. Equipament TIC a la llar al Berguedà i Catalunya. % de llars amb algun membre entre 16 i 74 anys 2011

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Els indicadors mostren unes dades molt igualades amb el conjunt de Catalunya, lleugerament superiors en la tinença d'ordinador i Internet i lleugerament inferiors en la tinença de mòbils i banda ampla.

Gràfic 49. Ús d'ordinador i Internet al Berguedà i Catalunya. % de llars amb algun membre entre 16 i 74 anys 2011

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Pel que fa a l'ús d'ordinadors i Internet, la població del Berguedà supera de forma lleugera al conjunt de Catalunya.

Caldria disposar de dades més detallades sobre accés i ús de les TIC per zones de la comarca i edats per observar possibles fractures per motius generacionals (aquesta segur que hi és) i per motius de zona de residència. Les dades disponibles mostren que a tot el territori comarcal hi ha cobertura de banda ampla i telefonia mòbil, però es desconeix si la gent en fa un ús efectiu i quina és la qualitat d'aquesta cobertura, ja que es detecten mancances de cobertura en funció de la companyia i el lloc.

8.3 Centre obert

Per al cas concret de joves en risc, **mostrarem les dades referents als centres oberts de la comarca**. Aquest no és un recurs estrictament acadèmic, però sí que es pot considerar formatiu en la seva accepció més àmplia. Amb aquests centres d'intervenció socioeducativa, a través del treball grupal i familiar, moltes situacions de possible fracàs escolar es poden reconduir. Saber quants usuaris té un recurs com aquest pot donar idea de la magnitud de les problemàtiques socials que afecten llars i infants.

Taula 40. Usuaris del centre obert per sexe i edat

	Homes	Dones
3 a 6 anys	2	2
7 a 12 anys	15	18
13 a 16 anys	11	10
17 a 18 anys	0	0
Total	28	30

Font: elaboració pròpia a partir de memòria 2012 de Serveis Socials del Berguedà

Cal destacar que a la comarca hi ha un Centre Residencial d'Acció Educativa (CRAE) a Borredà.

8.4 Indicadors de serveis socials. Aprenentatge

Les dades facilitades pels serveis socials del Consell Comarcal mostren de forma més detallada i quantificada quines són les problemàtiques relacionades amb el factor formatiu que van detectar l'any 2010.

Taula 41. Problemàtiques formatives detectades per serveis socials per tipus. 2010

Aprentatge	Tipus de problemàtica		Totals	
	Analfabetisme	276		
	Escolaritat obligatòria inacabada	382		
	Dificultats d'aprenentatge escolar	328		
	Absentisme escolar	112		
	Inadaptació escolar	226		
	Altres	16		1.340

Font: Indicadors de necessitats de l'àrea bàsica de serveis socials del Berguedà

L'any 2010 es van detectar, des de serveis socials, **276 casos d'analfabetisme**. Comptant que aquests fossin el total de casos de persones analfabetes de la comarca, la incidència d'aquesta problemàtica seria relativament baixa en comparació amb el conjunt de Catalunya. Ara bé, en una comarca envellida com la del Berguedà, es pot comptar que els casos efectius d'analfabetisme són més. Ara bé, la població nouvinguda també ha fet augmentar els casos d'analfabetisme, segons dades del Departament de Ciutadania i Immigració del Consell Comarcal i del Servei de Català de l'Ajuntament de Berga, van atendre, en el curs 2011-2012, **50 casos d'analfabetisme en nouvinguts a la comarca (sense Berga) i 74 casos a la ciutat de Berga**.

També **els casos de persones amb escolaritat inacabada són significatius**. Ja s'ha vist anteriorment els problemes d'inserció laboral de les persones amb baixos nivells formatius. També hem exposat els problemes associats, en termes d'exclusió social, a una mala inserció laboral o de llargues situacions d'atur.

Pel que fa a **l'absentisme i l'abandonament**, són dos fenòmens que determinen en gran mesura els resultats acadèmics dels i les alumnes. Pel que fa a l'absentisme i l'abandonament cal observar quines són les **problemàtiques relacionades que hi ha darrera** aquests comportaments. Ja hem apuntat en l'àmbit laboral, que les dades per edats de població activa indiquen que **els nois presenten major abandonament prematur de l'educació**.

Els baixos nivells formatius són **causa** de posteriors situacions de pobresa econòmica i exclusió social, ja que permeten una inserció laboral de menys qualitat i són una pitjor garantia contra l'atur. Al mateix temps, la qualitat relacional i el fenomen de la reproducció social fan que els baixos nivells formatius també siguin **conseqüència** de mancances en altres àmbits vitals. **La relació entre classe social i resultats educatius està àmpliament provada**, per exemple, als informes PISA.

Que els i les joves tinguin una escolarització de qualitat i èxit els serveix per tenir més possibilitats a l'hora d'enfrontar-se al mercat de treball i a la vida adulta, però també és una protecció contra l'exclusió i la pobresa per les generacions següents.

Principals problemàtiques de l'àmbit formatiu:

- Llunyania dels centres educatius d'alguns municipis –concentrats sobre l'eix del Llobregat-, sobretot pel que fa a centres de secundària, que fa necessari el transport escolar.
- Presència significativa d'analfabetisme en la població nouvinguda
- Presència significativa de persones amb l'escolaritat inacabada i amb problemes d'aprenentatges.
- Casos d'absentisme detectats per serveis socials 122 al 2010

Col·lectius de risc:

- Persones nouvingudes amb baixos nivells formatius
- Alumnes de famílies amb pocs recursos i sense centre escolar al seu municipi.
- Joves absentistes
- Joves amb abandonament prematur, sobretot els nois.

Oportunitats i fortaleces:

- Ràtio d'alumnes per aula inferior a la mitjana catalana
- En tinença i ús de les TIC, les xifres són superior a la mitjana catalana

9. Àmbit social i sanitari

A continuació es presentaran dades referents a l'àmbit social i sanitari. En aquest àmbit hi entren tant aquelles situacions de diversitat funcional com de malaltia psicològica. També hi entren les situacions d'addicció i malalties cròniques de transmissió sexual. Aquest àmbit, però, també té un marcat caràcter social. Moltes de les problemàtiques sanitàries tenen una estreta vinculació amb la classe social, ja sigui per una qüestió d'hàbits (higiènic, alimentaris, de salut), com d'accés als recursos sanitaris. A tall d'exemple, els diferents districtes de Barcelona presenten esperances de vida diferents, i aquesta està relacionada amb el nivell de renda dels barris.

Aquestes desigualtats en l'esperança de vida vinculades a la classe social estan relacionades amb una aprehensió diferent de la salut, amb un comportament diferenciat pel que fa als hàbits de saludables (esports, addiccions, alimentació) i a la disposició desigual de recursos econòmics per destinar a aspectes de salut.

Relacionat amb l'àmbit residencial, els habitatges amb males condicions també poden generar problemàtiques a nivell de salut: altes humitats, un aïllament deficient o aspectes de salubritat. Per la seva banda, habitatges mal equipats o lluny dels serveis poden agreujar problemàtiques de salut o aïllament per qüestions relacionades amb la mobilitat.

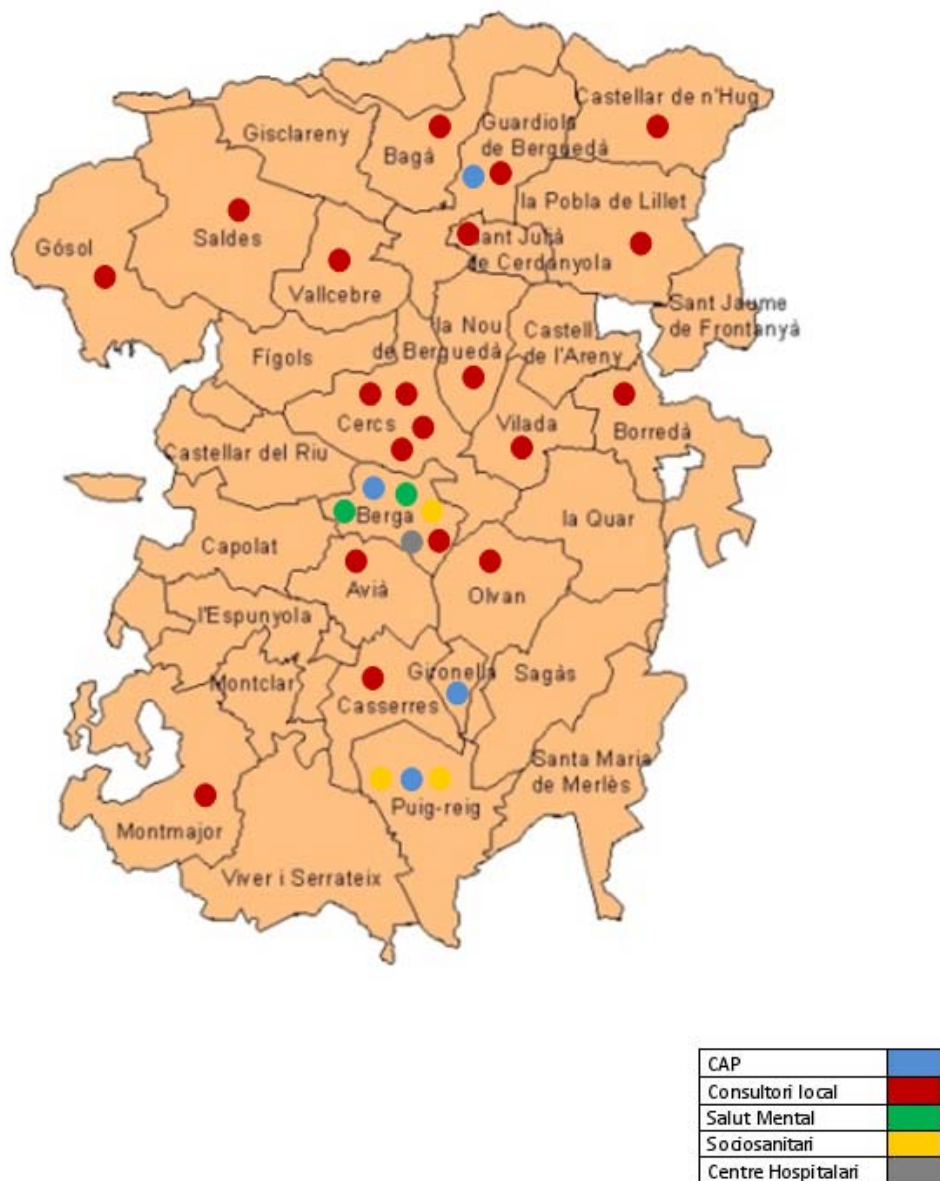
A més, les actuals mesures pressupostaries relacionades amb la sanitat poden agreujar encara més les desigualtats per motiu de classe en l'accés a la salut. Les desigualtats de classe es veuran agreujades, però també aquelles que tenen com a eix el factor territorial. La concentració dels serveis mèdics en les capitals de comarca pot generar problemàtiques a les persones que viuen en municipis petits derivats d'un accés deficitari als sistemes de salut.

L'àmbit de la salut té una incidència directa en el benestar de les persones i els seus nivells de renda. En aquest sentit, l'estat de salut també és **causa i conseqüència** dels nivells de renda. De cara al mercat laboral, disposar d'una bona salut permet desenvolupar millor una ocupació i més arrel de la reforma laboral, que permet l'acomiadament si els dies de baixa laboral superen els 20 dies. En el cas del vincle de la salut i el mercat de treball també es pot observar una desigualtat per motius de classe: per norma general, les feines de menor qualificació – on es solen ocupar les persones amb uns nivells socioeconòmics més baixos – tenen una component física més important que les feines de major qualificació. Això fa que els nivells de salut siguin encara més importants de cara a la trajectòria laboral ja que alguna problemàtica física pot dificultar en major mesura el desenvolupament d'una ocupació.

També hi entren factors d'estigma social derivats de certes malalties. Algunes de les problemàtiques de salut que pateix la població suposen un cert estigma social que fan encara més complicada la situació de les persones que les pateixen.

La **distribució de centres en la comarca també presenta una certa concentració al voltant de l'eix del Llobregat**. Fora d'aquesta part central de la comarca només es troben consultoris locals, i no en tots els municipis. Els CAPs es concentren en els municipis més poblats i, la resta de recursos existents, es concentren a Berga. Val a dir que la cobertura dels consultoris locals no és continuada, per tant, en funció de l'horari i els dies de la setmana, els municipis que només tenen un consultori local, no disposen de cap centre d'atenció mèdica.

Figura 5. Distribució dels centres sanitaris de la xarxa pública al Berguedà

Font: Departament de Salut, CatSalut

9.1 Afectació del VIH

Tot seguit es mostren dades relatives a l'afectació del VIH. Les dades estan agregades dintre de l'àrea geogràfica "Catalunya Central", per això es mostren casos que van més enllà de l'àmbit estricte del Berguedà.

Taula 42. Casos de VIH a la Catalunya Central. Evolució 2001-2012

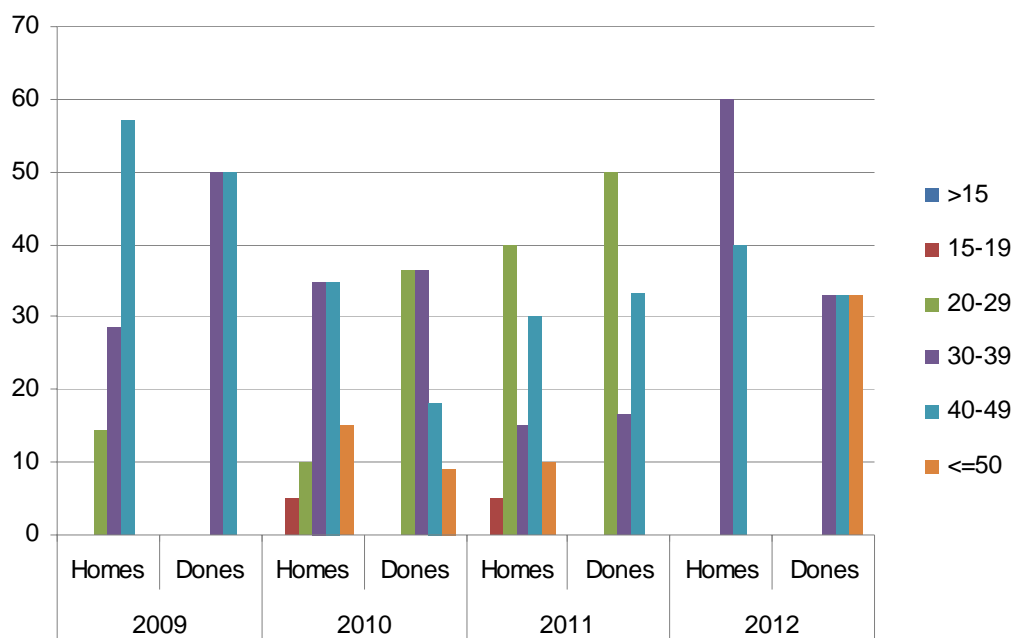
Catalunya Central	Nombre	Taxa (100.000 hab)
2001	20	8
2002	19	7,4
2003	23	8,7
2004	7	2,6
2005	13	4,6
2006	12	2,5
2007	11	2,2
2008	15	3
2009	16	3,1
2010	31	6,1
2011	26	5,1
2012	8	1,6

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Ceesicat

L'evolució de la problemàtica és força inestable, tal i com es pot apreciar en la taula anterior. La variabilitat en les dades fa que no es pugui establir una dinàmica creixent o decreixent en l'afectació del VIH en la població de la Catalunya central.

Les dades del CEEISCAT permeten observar el perfil de les persones afectades pel VIH. Ara bé, al tractar-se d'uns nombres de casos tant petits, fa que petites variacions absolutes, facin variar molt els percentatges.

Gràfic 50. Casos de VIH per sexe i edat a la Catalunya Central. Evolució 2009-2012. Percentatge sobre el total

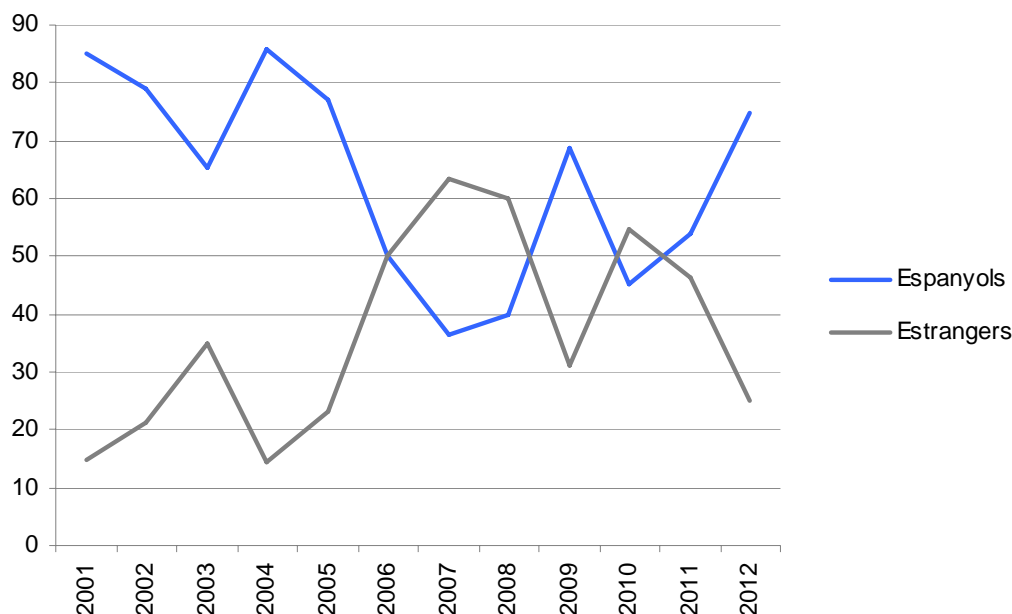

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Ceesicat

Com es pot veure, l'afectació a persones menors de 19 anys és molt reduïda, malgrat siguin casos molt dramàtics. **La majoria d'afectacions es troben en el tram dels 30 als 49 anys** i no es poden observar regularitats per qüestions de gènere. Cal recordar que les dades absolutes són molt petites: en el cas de les dones l'any 2012, només hi ha un cas per cada categoria.

Finalment, mostrarem l'evolució dels casos de VIH en funció del país d'origen. Es mostraran les dades en percentatge respecte el total de casos.

Gràfic 51. Casos de VIH a la Catalunya Central per origen. Evolució 2001-2012 percentatge sobre el total

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Ceesicat

Fins el 2006, l'afectació de VIH a la població autòctona era molt més destacada que no pas en els estrangers. Finalment, a partir de 2011 l'afectació torna a decantar-se de forma majoritària cap als ciutadans autòctons.

Cal destacar que entre 2001 i 2011, **els casos de VIH en la població homosexual i bisexual han passat de 4 a 11.** Aquest augment es pot deure a una davallada de la protecció. Per això, l'educació sexual encara es presenta com a necessària.

9.2 Població amb discapacitat

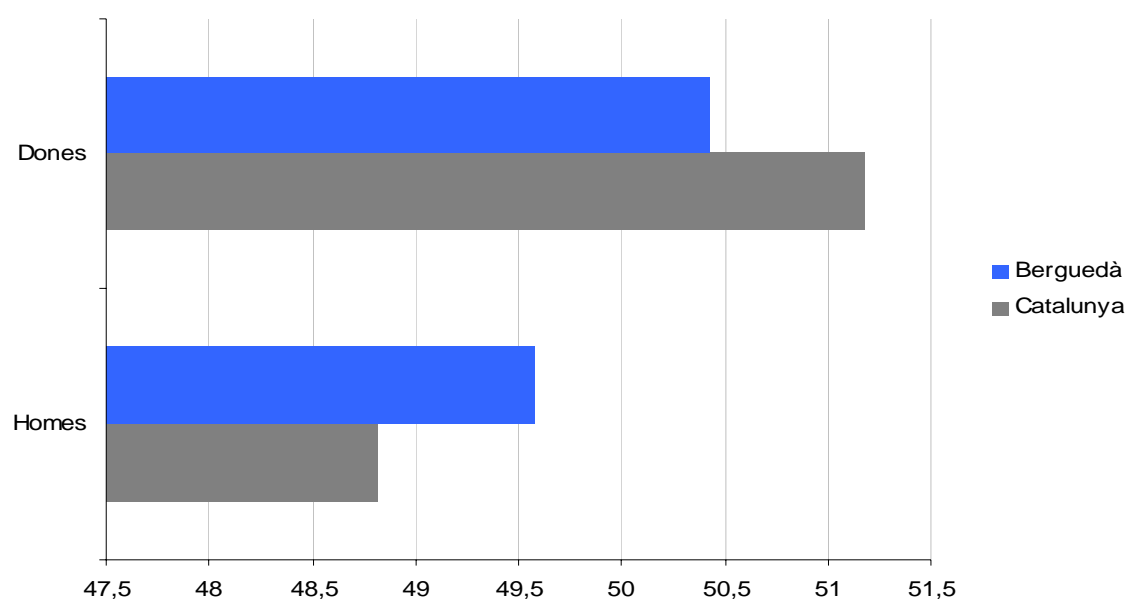
Certament, algunes de les problemàtiques aquí tractades no tenen un origen social, sinó mèdic o genètic. Però l'interessant és com aquestes **diversitats acaben generant discapacitats** a l'haver-se de desenvolupar en societat. De la mateixa manera que fem la diferència entre sexe i gènere, el primer biològic i el segon constructe social; es pot fer la mateixa distinció entre diversitat i discapacitat. **Una persona amb diversitat funcional només es torna discapacitat en relació a la societat** i en funció de com aquesta és capaç d'incloure la diversitat.

En termes absoluts, es pot observar, amb dades de 2011, que el percentatge de població discapacitada sobre el total de la població era **al Berguedà del 11,88% i a Catalunya del 6,03%** (possiblement degut a l'existència de recursos residencials que aporten població discapacitada d'altres territoris). Podem afirmar, doncs, que a la

comarca hi ha una major proporció de població discapacitada. Això pot tenir a veure amb la composició demogràfica de la població o bé amb el fet de disposar de centres residencials per població discapacitada que atreuen persones discapacitades d'altres territoris.

Si s'observa la composició de la població que pateix discapacitats al Berguedà s'observa una distribució demogràfica que es correspon en gran mesura amb la distribució demogràfica general.

Gràfic 52. Població discapacitada per sexe al Berguedà i Catalunya. % sobre el total, 2011

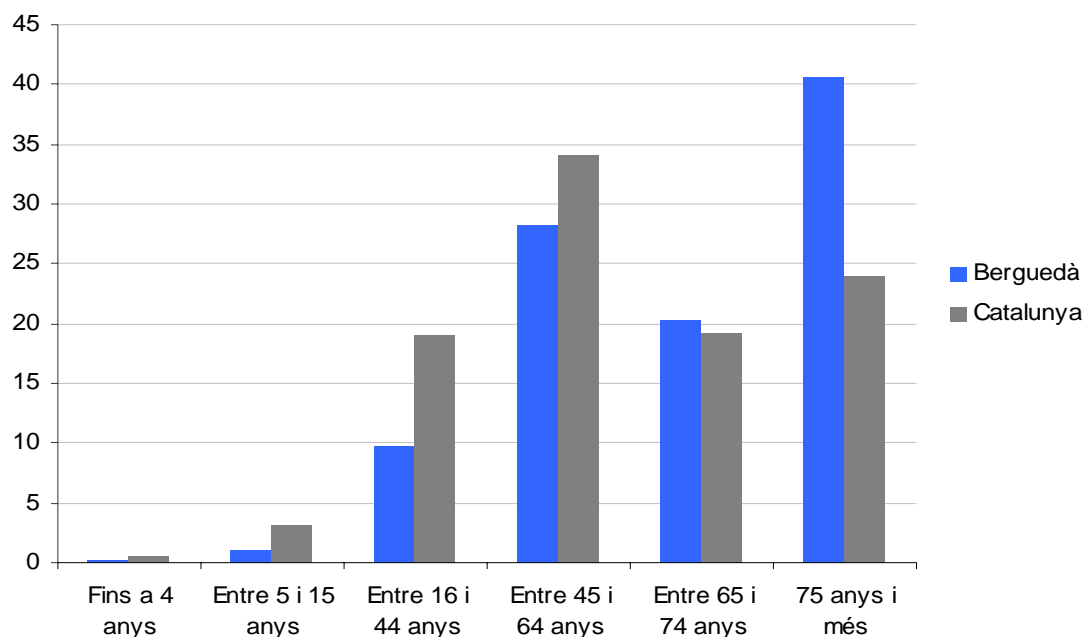

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Si observem les dades facilitades pels Serveis Socials relatives a les persones ateses (2012) que corresponen al col·lectiu de **malalts psiquiàtrics no institucionalitzats**, la diferència per motius de gènere és quasi nul·la i afavoreix lleugerament als homes (261 casos) sobre les dones (258 casos).

Aquestes xifres també posen de relleu la masculinització de la població. Però no només, sinó que manifesten la possibilitat de dur una vida normalitzada i fora de les institucions malgrat tenir algun tipus de malaltia mental. En funció de la malaltia i l'afectació que aquesta pugui tenir sobre les persones que la pateixen, amb una mica de suport les persones malaltes poden dur una vida normalitzada en la societat.

Gràfic 53. Població discapacitada per edat al Berguedà i Catalunya. % sobre el total, 2011

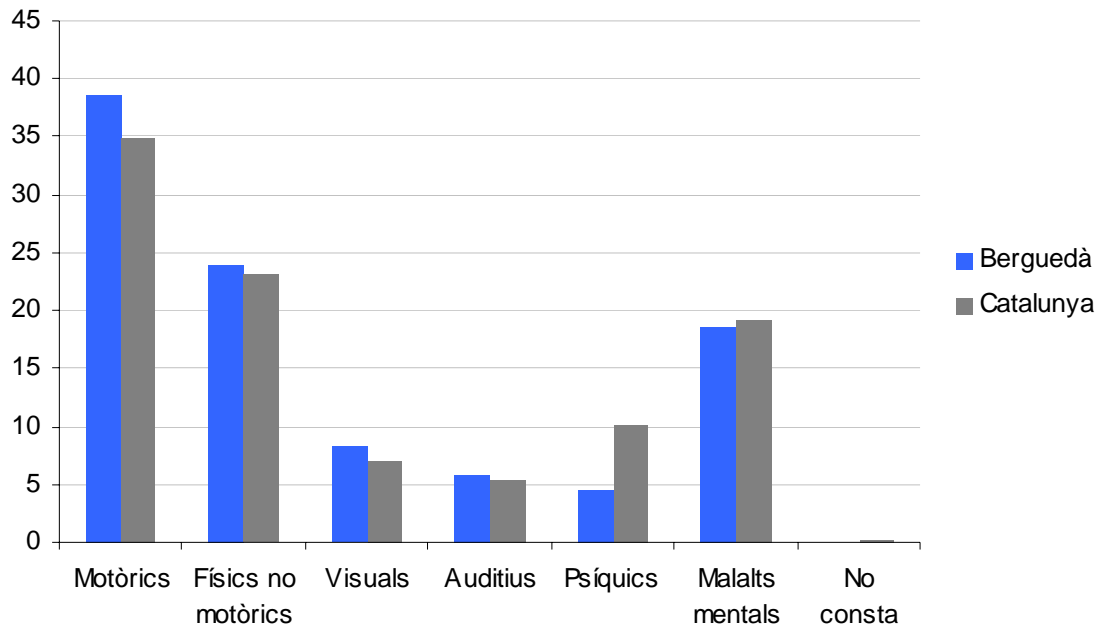

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Al Berguedà, la població discapacitada està més igualada per motius de sexe que no pas a Catalunya. Això lliga amb el fet de que al Berguedà la població està lleugerament més masculinitzada que al conjunt de Catalunya. Això fa que les diferències entre homes i dones en la població discapacitada sigui més acusada que no pas en la població general. En el cas del Berguedà, el diferencial entre gèneres en la població discapacitada és de 0,85% més de dones discapacitades que no pas homes, mentre que en la població general, la diferència és de 1,05% més de dones. En el cas de Catalunya, el diferencial entre sexes en la població discapacitada és de 2,36% més de les dones i de 1,14% en la població general.

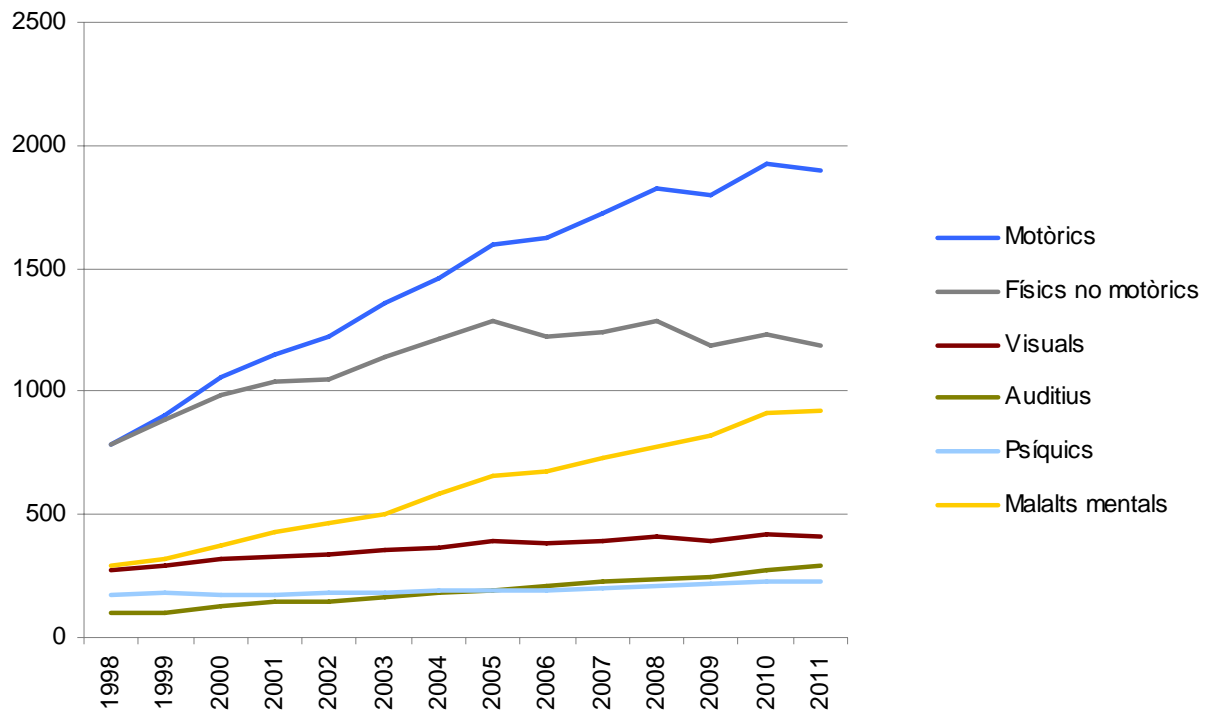
Una dinàmica similar s'observa en l'estructura per edats, on es veu una proporció molt més gran de **persones grans discapacitades en el cas del Berguedà** que no pas en el cas català. La població al Berguedà està significativament més envellida que no pas la del conjunt de Catalunya. El fet de tenir una **població discapacitada més envellida** porta unes problemàtiques associades, ja que a les dificultats de la discapacitat cal sumar-hi les típiques de l'edat. Val a dir, també, que a mesura que la població s'envelleix els seus problemes funcionals augmenten, per tant també és més fàcil trobar majors nivells de població discapacitada en trams més elevats d'edat. Això es veu si observem les discapacitats per tipus.

Gràfic 54. Població discapacitada per tipus al Berguedà i Catalunya. % sobre el total, 2011

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Gràfic 55. Discapacitats al Berguedà per grau. Evolució 1998-2011

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

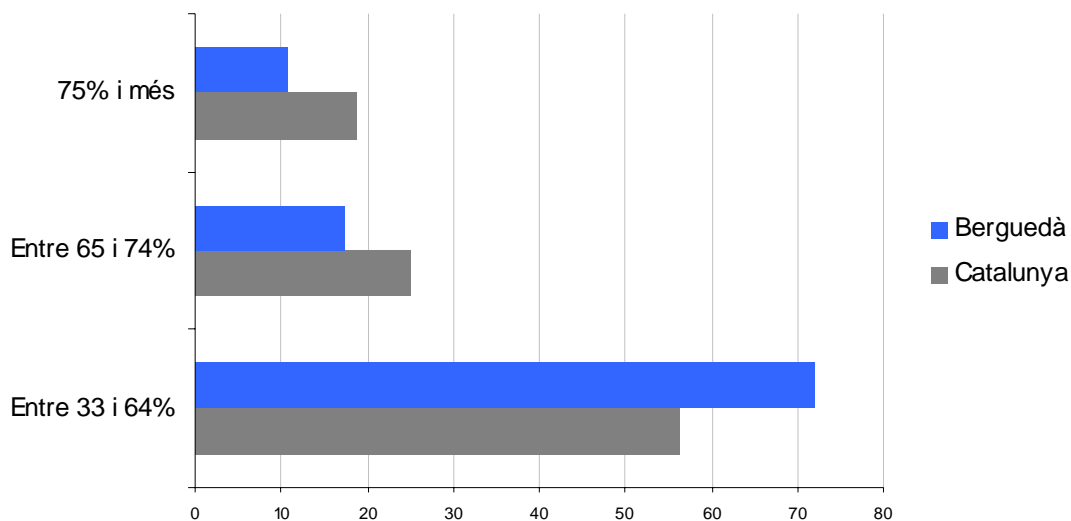
La major proporció de discapacitats motòrics pot respondre a la distribució per edat abans observada. Al Berguedà, doncs, hi ha un major nombre proporcional de població discapacitada.

El fet de que la gran majoria de discapacitats siguin relacionades amb la mobilitat i la gent gran defineix les potencials problemàtiques més usuals, com són les relacionades amb la mobilitat.

En termes de protecció social això significa una **major càrrega per a les administracions i institucions**. També s'ha vist que la composició de la població discapacitada i la naturalesa d'aquestes discapacitats indiquen a que la majoria d'accions han d'anar encarades al **suport a la mobilitat**.

Observant com es distribueix la població per grau reconegut de discapacitat, podem afirmar que una bona part de les persones discapacitades de la comarca ho són a causa de la seva avançada edat i les conseqüències que això comporta.

Gràfic 56. Població discapacitada per grau al Berguedà i Catalunya. % sobre el total, 2011

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Hi ha una **proporció significativament major de persones amb un grau de discapacitat reconeguda del 33 i 64%**, el primer grau. Això indica que la majoria de persones discapacitades encara conserven algun grau d'autonomia. En termes d'intervenció social, això permet plantejar unes accions encarades al suport i no tant a la cura i assistència.

Segons dades de l'Idescat referents a l'any 2011, les places de centre residencials i llars residencials a la comarca per persones discapacitades són totes d'iniciativa privada i poden donar servei a un total de 72 persones.

Taula 43. Centres i llars residencials per persones amb discapacitat al Berguedà. 2011

Centres residencials per a persones amb discapacitat		Llars residencials per a persones amb discapacitat	
Entitat privada mercantil	Places	Entitat privada social	Places
1	60	2	12

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Els **recursos de mercat de treball protegit** per a les persones discapacitades existents a la comarca, donen cabuda a unes 72 persones i ofereixen un ampli ventall de sectors laborals.

Taula 44. Recursos del mercat de treball protegit, 2012

Recurs	Secció/actuació	Places
CET Taller Coloma + centre ocupacional	Jardineria i Boscos	7
	Reciclatge	8
	Manipulats	17
	Bugaderia	21
	Altres	5
CET Mossèn Armengou	Reciclatge de medicaments i productes sanitaris	5
	Postals	
Grup Horitzó	Recollida, reciclatge i venda de roba i mobiliari	2
	Productes de Patum	
Fundació Portal	logurts i làctics	3
OTL del Consorci Formació i Iniciatives	Acompanyament i inserció de persones amb malaltia mental	
AFOCAT	Programa incorpora	

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Consell Comarcal del Berguedà

Aquest és un recurs de primer ordre per a les persones discapacitades. En un mercat de treball tant competitiu, aquests centres i les mesures com la LISMI són quasi bé els

únic recursos ocupacionals per les persones discapacitades. Disposar d'una ocupació és un recurs molt important per la salut i benestar de moltes persones que es queden apartades del mercat de treball. És un espai de realització, relació i d'adquisició d'autoestima. A banda de la renda que obtenen e la seva feina, la funció psicològica i simbòlica del mercat de treball protegit és molt important.

Ja hem citat a l'àmbit laboral les contractacions referents a **modalitats contractuals protegides. Mostren unes xifres baixes, ja que són 19 casos al 2011 i 7 al 2012.**

A banda d'aquests recursos ocupacionals, hi ha altres entitats a la comarca que realitzen una important tasca de suport per a les persones discapacitades. Molts recursos residencials, ocupacionals, de lleure, entre altres, són gestionats per entitats del tercer sector. En el Mapa de Recursos s'hi poden trobar totes i les activitats que realitzen.

Al Berguedà també s'hi pot trobar el CSMIJ: **Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil**: són centres de salut mental que s'ocupen de pacients fins als 18 anys. Els equips que presten aquesta atenció són multidisciplinars i estan formats per psiquiatres, psicòlegs, treballadors socials i personal d'infermeria, entre d'altres.

L'activitat assistencial d'aquest servei l'any 2012 es va basar en 146 primeres visites, 888 visites successives i 265 psicometries.

9.3 Indicadors de serveis socials. Discapacitats i dependència

Taula 45. Problemàtiques de discapacitats detectades per serveis socials per tipus. 2010

	Tipus de problemàtica	Nombre	
Discapacitats	Discapacitat física	546	Totals
	Discapacitat amb mobilitat reduïda	337	
	Discapacitat amb necessitat de 3a persona	398	
	Discapacitat psíquica	157	
	Discapacitat sensorial	52	
	Altres	0	1.490

Font: Indicadors de necessitats de l'àrea bàsica de serveis socials del Berguedà

En la memòria de 2011 es van detectar 2198 problemàtiques relacionades amb la discapacitat. Això es deu a que actualment, l'atorgament de recursos està relacionat amb una valoració dels graus de dependència més baixos.

Al llarg del document s'ha donat fe de l'envelliment de la població del Berguedà. A més cal tenir present el caràcter disseminat i desigual del seu territori, fent que moltes persones grans tinguin un difícil accés als recursos. Per això el **Servei d'Atenció Domiciliària en aquestes comarques té molta importància.**

Taula 46. Tipologia i nombre d'usuaris/es del SAD. 2012

	SAD social								SAD-PIA prescrit dependència								TOTAL	
	Intervenció per risc en menors de 17 anys		Intervenció amb majors d'edat de 18 a 64 anys		Intervenció amb persones de 64 a 85 anys		Intervenció amb persones majors de 85 anys		Intervenció per risc en menors de 17 anys		Intervenció amb majors d'edat de 18 a 64 anys		Intervenció amb persones de 64 a 85 anys		Intervenció amb persones majors de 85 anys			
	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D	H	D
Persones ateses	2	0	16	21	71	150	31	69	0	0	9	24	41	92	38	79	208	435
Unitats familiars ateses	0	0	10	8	20	66	21	43	0	0	2	6	18	53	28	65	99	241

Font: memòria dels Serveis Socials del Berguedà 2012

Com es pot veure en la taula anterior, el gruix dels usuaris, sobretot usuàries, del SAD són les persones entre 63 i 85 anys, on les dones representen més del doble de les persones usuàries. Aquestes dades també es relacionen amb les dades de les persones usuàries de la teleassistència, on la majoria també són dones grans.

Taula 47. Tipologia i nombre d'usuaris/es de Teleassistència. 2012

	Homes	Dones
18 a 64 anys	4	31
64 a 84 anys	139	418
més de 85	57	342

Font: Àrea bàsica de serveis socials del Berguedà

La sobre representació de les dones en aquests dos serveis que denoten una manca de mobilitat, lliga amb les dades presentades anteriorment referents a la sobrerrepresentació de les dones en la població discapacitada del Berguedà i, a més, relacionen moltes d'aquestes discapacitats amb motius d'edat.

A continuació mostrarem també dades referents al transport adaptat a la comarca. Ja s'ha afirmat anteriorment que a la comarca del Berguedà el transport públic és un punt dèbil i, la mobilitat, pot arribar a ser un factor d'exclusió social. Per això és interessant

observar com es solucionen les problemàtiques de transport de les persones discapacitades. Val a dir que les xifres que es mostren a continuació són reduïdes en comparació amb el total de persones discapacitades, però no totes les persones amb reconeixement de discapacitat requereixen un transport adaptat.

Taula 48. Transport adaptat a la comarca, 2012

Lloc on es trasllada	Nº d'usuaris	Observacions
CET i tallers ocupacionals	20	Problemes de mobilitat o nivell d'autonomia molt baix
EE Llar Santa Maria de Queralt	25	Més de la meitat són de la Residència Montmartí de Puig-reig i es desplacen a l'escola diàriament. Discapacitat severa
Residències de gent gran	15	A Gironella i Berga
Escoles i Instituts	8	5 USEE de La Salle, 3 menors

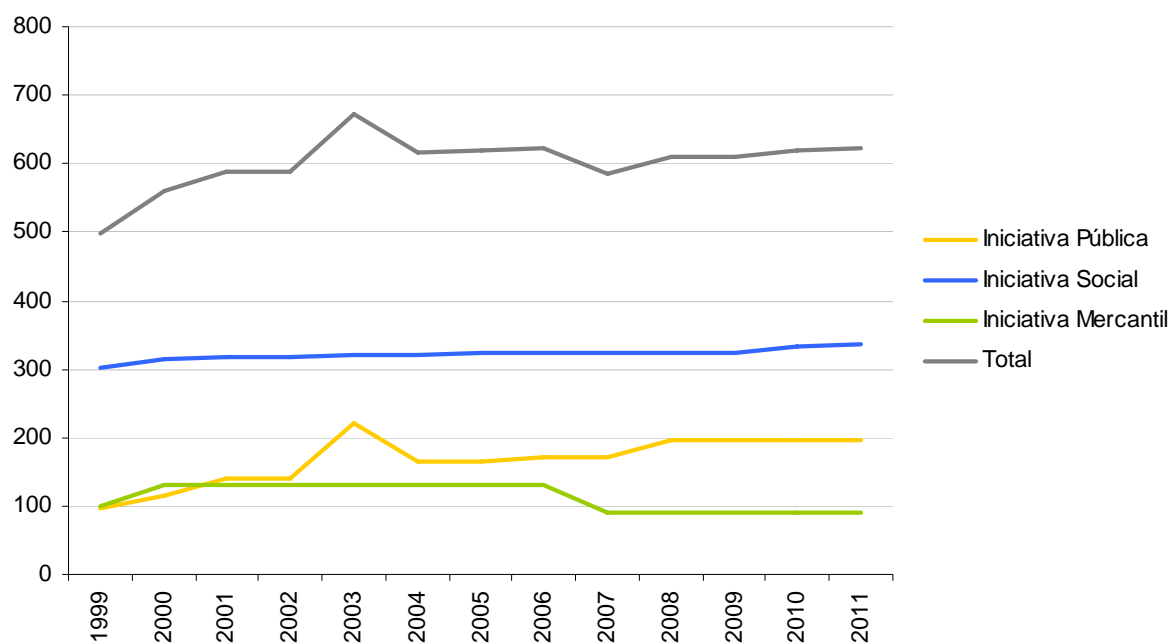
Font: Creu Roja del Berguedà

Com es pot observar, són 68 el total d'usuaris de transport adaptat, una xifra força inferior al total de discapacitats de la comarca. A les observacions recollides a la taula es pot veure com les persones ateses tenen una mobilitat molt reduïda o nivells d'autonomia molt baixos.

9.4 Recursos per a la gent gran

Per la seva banda, és important observar el nombre de places residencials per persones grans a la comarca i de centres de dia.

Gràfic 57. Places residencials per gent gran segons naturalesa jurídica

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat

Figura 6. Centres de dia i residencials per gent gran a la comarca i places per municipi¹⁵

Font: elaboració pròpia a partir de document "Els Serveis socials al Berguedà"

¹⁵ Per més detall sobre el nombre de places i la seva tipologia, veure document "Els Serveis Socials a la Comarca del Berguedà"

Les places de residència per a persones grans, en total, han augmentat en poc menys de 100 places des de 1999. La població major de 85 anys, des de l'any 2000 ha augmentat un 31%, és a dir, 526 persones.

Cal destacar que el fet de que els centres residencials (i els recursos sanitaris) siguin als municipis més grans, fa que molta població gran marxi dels municipis més petits sense que s'hi doni un relleu generacional, generant la despoblació de les zones rurals.

9.5 Indicadors de serveis socials. Drogodependències

En aquest àmbit també cal identificar-hi problemàtiques relacionades amb la salut més enllà de les discapacitats. Concretament, aquelles que tenen més relació amb d'altres condicionants socials. Concretament es mostraran dades de serveis socials referents a drogodependències i salut.

Taula 49. Problemàtiques de salut i drogodependències detectades per serveis socials per tipus. 2010

	Tipus de problemàtica	Nombre	
Salut i drogodependències	Malaltia física transitòria	413	Totals
	Malaltia física crònica	659	
	Malaltia mental transitòria	316	
	Malaltia mental crònica	350	
	Malaltia greu	219	
	Malaltia d'alt risc	62	
	Malaltia d'Alzheimer i altres demències	432	
	Alcoholisme	203	
	Consum drogues	156	
	Ludopatia	40	
	Altres	309	

Font: Indicadors de necessitats de l'àrea bàsica de serveis socials del Berguedà

Pel que fa a les addiccions –alcoholisme, consum de drogues i ludopatia- val a dir que, com en els altres casos, són només els casos detectats pels serveis socials, és a dir, aquelles addiccions que s'han tornat en patologies si representen un inconvenient pel desenvolupament de la vida quotidiana de les persones.

Les addiccions, en si mateixes, no són un factor d'exclusió, com encara menys el consum d'alcohol o drogues, el problema comença quan aquest consum agafa el

control de la vida de les persones i comporta problemes en d'altres àmbits: laboral, salut i relacional.

Principals problemàtiques de l'àmbit social i sanitari:

- Percentatge significativament alt de població discapacitada respecte Catalunya (per possible existència de recursos residencials)
- Discapacitats molt relacionades amb l'edat i problemàtiques de mobilitat.
- Concentració territorial dels recursos sanitaris
- Baixada de la contractació dins el mercat protegit

Col·lectius de risc:

- Persones amb mobilitat reduïda
- Gent gran
- Dones grans amb problemes de mobilitat

Oportunitats i forteses:

- Bona cobertura de places residencials
- Xarxa de suport familiars properes

10. Àmbit de ciutadania i participació

Aquest àmbit fa referència a totes les situacions d'exclusió generades per una manca de drets de ciutadania, ja sigui generada per una migració, un procés de reagrupament o bé mesures penitenciàries.

També es contempen aquelles situacions d'exclusió de la vida pública i política per motius de procedència, gènere, entre altres.

Recollir dades referents a aquest àmbit és extremadament complicat. No hi ha registres de quanta població en situació irregular hi ha al territori, tant sols aproximacions a nivell català.

10.1 Problemàtiques d'estrangeria

En el cas de l'estrangeria les principals problemàtiques són les derivades d'estar mancats de permís de treball i/o residència. Les persones reagrupades estan 5 anys en els que no disposen de permís de treball, només de residència. Això els aboca a la dependència econòmica d'unes llars, les dels nousvinguts, que per norma general disposen de pocs recursos; o bé els aboca a l'economia submergida.

El mateix passa a les persones en situació irregular, però a més, amb la inseguretat de poder ser detinguts i expulsats del país. Molta població amb aquest perfil no aconsegueix regular la seva situació ni accedir a una feina i acaben formant part de la població indigent i que necessita atenció constant per part dels serveis socials i les entitats caritatives.

Els serveis socials del Consell Comarcal **van detectar 325 casos derivats de problemes legals d'estrangeria i 26 casos de desatenció institucional.**

Taula 50. Informes de Reagrupament i Arrelament, 2012

	Total	Informe favorable	Informe desfavorable	Berga	Berguedà
Reagrupament	28	27	1	16	12
Arrelament	28	21	7	19	9
Renovació de reagrupament	11	11	0	6	5
Total	67	59	8	41	26

Font: Direcció General per la Immigració

Com es pot veure a la taula anterior, els casos de demandes d'arrelament (vinculades amb la regularització de la situació administrativa) i de reagrupament familiar, no han estat gaire elevats el 2012. Això es relaciona amb el fet de que la situació laboral actual no fa de l'estat espanyol un destí atractiu per les persones nouvingudes.

Ja hem dit que els processos de reagrupament impliquen una situació de manca de plena ciutadania durant 5 anys, en concret per l'obtenció del permís de treball. En els casos de que les persones reagrupades arribin en edat activa, això les impossibilita per treballar durant un llarg període, fent-los dependents de la seva unitat familiar, els recursos assistencials o bé, els aboca a l'economia informal.

Els 7 casos de demandes d'arrelament rebutjades, posa en una situació compromesa a aquestes persones, ja que els serà més difícil regular la seva situació. Això pot comportar situacions de mancança greu en l'accés al sistema sanitari i alguns recursos públics, així com la impossibilitat de participar de forma regulada en el mercat de treball.

A més, la pèrdua del lloc de treball és un factor que pot fer perillar la situació administrativa regular de la població nouvinguda. Ja hem vist que per aquest col·lectiu, l'atur ha estat una problemàtica principal, per tant, caldria esperar casos de persones que han perdut el seu estatus legal, ja que aquest va vinculat amb la participació al mercat de treball. Alguns dels informes d'arrelament poden indicar que persones hagin perdut els seus papers i intentin regular la seva situació via aquest mecanisme.

Però no són les qüestions laborals i/o sanitàries les que es posen en dubte en casos de manca de plena ciutadania, les persones amb permís de residència estan excloses de la participació electoral autonòmica i estatal.

Hi ha un altre col·lectiu de persones que poden veure els seus drets minvats per causes administratives. La població de reclusos també són persones privades de llibertat i, quan són exreclusos –quan ja han acabat el seu procés de reinserció- també disposen de menys drets que les persones que no han passat per un procés de reclusió penal. Anteriorment hem vist com **els serveis socials van actuar sobre 35 persones que presentaven problemàtiques relacionades amb el seu estatus de reclusos o ex reclusos**. A més, haver passat per una situació de reclusió penitenciària pot generar problemàtiques socials relacionades amb l'estigmatització o bé amb uns processos de reinserció deficient en el si de la institució penitenciària, fent que certs comportaments delictius o antisocials es reforcin.

10.2 Associacionisme

Pel que fa l'àmbit de la participació, mostrarem les dades referents al registre d'entitats de la comarca. No es mostren dades relatives al nombre d'associats perquè els registres no són del tot fiables.

Com es pot veure, el nombre d'entitats de la comarca és força elevat i quasi tots els municipis disposen d'algun tipus d'associació. Només Capolat, Castell de l'Areny, Gisclareny i Sant Jaume de Frontanyà no disposen de cap associació.

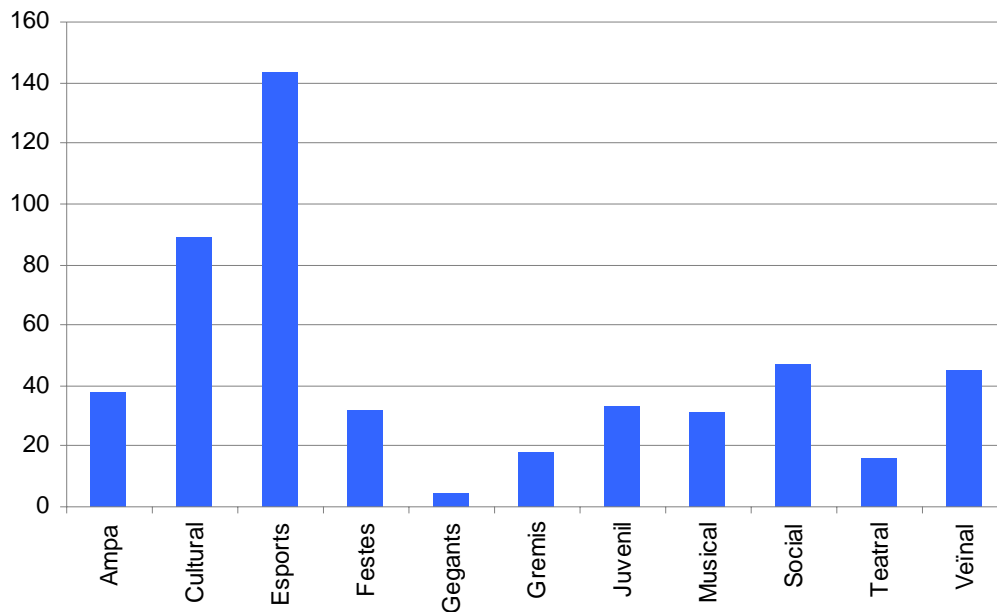
Taula 51. Entitats i socis per municipi. Berguedà 2012.

	Entitats
Avià	50
Bagà	40
Berga	124
Borredà	5
Capolat	0
Casserres	19
Castell de l'Areny	0
Castellar de n'Hug	4
Castellar del Riu	2
Cercs	22
L'Espunyola	1
Fígols	1
Gironella	59
Gisclareny	0
Gósol	8
Guardiola de Berguedà	34
Montclar	1
Montmajor	12
La Nou de Berguedà	4
Olvan	7
La Pobla de Lillet	24
Puig-reig	65
La Quar	1
Sagàs	2
Saldes	11
Sant Jaume de Frontanyà	0
Sant Julià de Cerdanyola	8
Santa Maria de Merlès	1
Vallcebre	5
Vilada	15
Viver i Serrateix	1
Comarca	526

Font: elaboració pròpia a partir del registre d'entitats del Berguedà i Idescat

A priori no sembla, doncs, que a la comarca es pugui afirmar una manca significativa de cultura associativa de la població.

Gràfic 57. Tipus d'entitats al Berguedà. 2012

Font: elaboració pròpia a partir del registre d'entitats del Berguedà

Les entitats més nombroses a la comarca són les esportives, tal i com passa al conjunt del territori català. Això obre un gran potencial per dur a terme activitats relacionades amb l'inclusió i l'esport, sobretot encarades als més petits. A més, les entitats de caire esportiu poden aglutinar persones molt diverses, ja sigui per motius de classe com de procedència, generant dinàmiques de coneixença i identificació mútua. Aquestes dinàmiques d'identificació són cabdals per a que posteriorment es donin dinàmiques inclusives i d'interrelació en grups heterogenis per motius de classe i/o procedència. En definitiva, les activitats esportives tenen un alt potencial per ampliar el capital social de les persones nouvingudes i en risc.

A la comarca també hi ha una cinquantena d'entitats socials que treballen per la inclusió des de diferents camps d'actuació. De cara al desenvolupament comunitari, allò important és el paper que juguen les persones que són objecte de les seves actuacions. A nivell de la participació comunitària, que impacta directament en l'àmbit relacional, és interessant que el paper de la persona receptora de l'ajuda sigui actiu i no un mer receptor. D'aquesta manera es propicia el seu apoderament i capacitat d'agència per sortir de les situacions de risc d'exclusió.

Principals problemàtiques de l'àmbit de ciutadania i participació:

- Persones en edat activa reagrupades sense plena ciutadania (39 reagrupament l'any 2012)
- Persones exrecloses que presenten problemàtiques socials
- Dificultats de participació comunitària de les persones que pateixen aïllament físic (135 al 2010) i dificultats de relació (1.549 al 2010)

Col·lectius de risc:

- Estrangers sense plena ciutadania, sobretot aquells en edat activa
- Persones recloses o exrecloses
- -Persones que pateixin aïllament físic

Oportunitats i forteses:

- -Existència d'associacions en gairebé tots els municipis
- - Majoria d'associacions de caire esportiu amb potencialitat d'interculturalitat i interclassisme

11. Síntesi de resultats

Tot seguit es presenten uns quadres-resum amb els principals resultats per cada un dels àmbits d'exclusió. La finalitat és la de poder observar les problemàtiques i els punts d'interès per tal de tenir eines per al posterior disseny de les actuacions: encarades a pal·liar les problemàtiques però aprofitant les possibles potencialitats identificades al llarg del document. Aquesta tasca caldrà ser ampliada i realitzada en sessions de treball que comptin amb la participació dels diferents agents del territori.

Els resultats d'aquesta diagnosi estan força influenciats per al situació econòmica global. Tot i que en aquest apartat no es presenti una prioritació de les problemàtiques –treball que cal dur a terme amb els agents del territori- sembla clar que les relacionades i derivades de les situacions d'atur són les més generals.

Cal destacar, també, l'important paper que juguen les entitats del Tercer Sector en la realització de tasques inclusives. Són aquestes entitats les que estan duent a terme la principal tasca de suport per a les persones amb necessitats. Elles també recullen registres i dades molt útils per a diagnosticar la realitat social de la comarca i poden aportar coneixements molt valuosos per al disseny d'actuacions inclusives a la comarca.

Al llarg del document hem intentat mostrar com el **factor territorial**, concretat en l'eix rural-urbà, és determinant a l'hora de configurar les problemàtiques socials i també la tipologia d'actuacions que cal dur a terme.

Amb les dades presentades podem afirmar que el fet de viure en un territori de caràcter urbà o en un de rural significa un eix de desigualtat, ja no només per les diferents problemàtiques socials que presenten aquests territoris, sinó per la possibilitat d'articular mesures inclusives en el territori. Per tant, caldrà tenir present aquest eix per plantejar les actuacions inclusives que s'han de desprendre d'aquest document.

Taula 52. Síntesi de resultats

Dades demogràfiques destacades
Envelliment de la població i envelliment creixent, sobretot en municipis petits
Davallada de la població jove, que resultarà en un descens de la població activa.
Decreixement de la població, també de la població estrangera
Col·lectius d'especial atenció
Variarà en funció de com es gestioni el cicle demogràfic
Persones grans
Per problemàtiques associades, les persones nouvingudes
Especificitat per territoris
A Berga i Gironella principal procedència d'estrangers és magrebina (col·lectiu especialment afectat per l'atur i l'estigmatització)
Municipis mitjans i petits taxa molt alta de dependència senil
Masculinització de la població, sobretot en municipis petits
Oportunitats i Fortaleses
Població estrangera més jove i més masculinitzada que la població de la comarca

Dades destacades de serveis socials
S'han atès més de 21.000 persones, moltes recurrents
Les principals actuacions són d'informació, prevenció i inserció
La principal problemàtica de 2012 era de caire econòmic, seguida de problemàtiques laborals i de manca social
S'han detectat un 36,03% més de problemàtiques en dones que no pas en homes
Col·lectius d'especial atenció
Dones, sobretot amb manca social o mares soles
Famílies i gent gran
Immigrants i persones amb malaltia mental
Oportunitats i Fortaleses
Potencialitats dels entorns rurals
Nombre important d'associacions a la comarca

Principals problemàtiques de l'àmbit econòmic
Poca participació comarcal a la generació del PIB
RFBD per sota la mitjana catalana
Augment d'un 11% de les persones ateses pel banc d'aliments en un any
Degradació de les situacions socials de les persones més desfavorides
Els infants nous pateixen més necessitats alimentàries que els autòctons
Augment molt important dels expedients de RMI en els últims 5 anys , davallada brusca al 2012 per enduriment de criteris
Concentració de problemàtiques a la Zona 3 (Berga), on hi ha major proporció de població
Col·lectius de risc
Infants en situació de vulnerabilitat per la situació econòmica desfavorable de les seves famílies
Perceptors de la RMI, especialment dones
Persones en edat activa que pateixen alguna discapacitat i tenen recursos insuficients
Especificitats per territoris
Concentració de problemàtiques en la Zona 3, on hi ha el municipi de Berga, és a dir, major concentració de població.
A la Zona 6 és l'única on baixen els perceptors d'aliments
Municipis amb una RFBD relativa més elevada (veure apartat específic per major detall en els càlculs): Santa Maria de Merlès, Fígols, la Quar i Castellar de n'Hug.
Municipis amb una RFBD relativa més baixa (veure apartat específic per major detall en els càlculs): Castell de l'Areny, Berga i Sant Jaume de Frontanyà.
Oportunitats i Fortaleses
Estructura econòmica més diversificada que en el conjunt de Catalunya
Creixement del sector agrícola

Principals problemàtiques de l'àmbit laboral
Diferència en taxes d'activitat per sexes. Més homes, tot i que la tendència és a l'equiparació
Evolució general de la contractació negativa des de 2006
Des de 2006, caiguda de més d'un 20% de la contractació indefinida
Contractació temporal afecta sobretot a les dones
La contractació indefinida augmenta amb l'edat, però decreix en col·lectius de majors de 45 anys
Poca presència de contractes protegits i davallada significativa entre 2011 i 2012. Les dones estan infrarepresentades en aquests contractes.
Major afectació de l'atur (taxa) en les dones en la majoria de grups d'edat, sobretot a partir de 55 anys. Els homes joves i els més grans són els més afectats per l'atur en termes absoluts
L'increment de l'atur des de 2009 s'ha produït de forma més acusada en els grups d'homes majors de 50 anys.
En termes absoluts, l'afectació de l'atur sobre el col·lectiu d'homes (1771) és superiora la de les dones (1704).
Les dades d'atur indiquen un major abandonament prematur del sistema educatiu dels nois respecte les noies.
L'atur d'estrangers és més acusat que al conjunt de Catalunya (un 24,7% al Berguedà, un 20% a Catalunya). El col·lectiu de magrebins és el més afectat per l'atur.
El mercat de treball del Berguedà és un mercat poc qualificat, excessivament dependent de la construcció durant la bombolla
Elevat atur de llarga durada en relació amb el conjunt de Catalunya.
1059 persones sense prestació d'atur a 2012 (30,47% dels aturats)
Col·lectius de risc
Persones aturades majors de 50 anys
Homes joves aturats amb baixa formació
Persones de la zona del magreb aturades
Persones aturades de llarga durada
Persones aturades sense cap prestació
Especificitats territorials
Els municipis amb més atur són, per ordre: Vilada, Guardiola de Berguedà, Berga, Cercs, l'Espanyola i Gironella. En tots ells, excepte Gironella, hi ha més aturats homes que no pas dones (en termes absoluts).
Oportunitats i Fortaleses
La diversificació de l'economia comporta major diversificació del mercat de treball
Augment de l'emprenedoria, pes important de treballadors en règim d'autònoms
Lleugera recuperació del sector indústria i construcció, davallada dels serveis i tendència estable de l'agricultura

Principals problemàtiques de l'àmbit residencial
Augment de les problemàtiques per fer front al pagament de l'habitatge (lloguer/hipoteca)
Restricció de les ajudes públiques
Augment de demandes de subvencions per al pagament del lloguer de persones joves i persones amb baixos ingressos
Més d'un 21% de llars buides a la comarca. En municipis petits, es donen més casos
440 pisos nous sense vendre. Ràtio per 1000 habitants una mica per sobre de la catalana.
Al 2012, 116 desnonaments (98 al 2010) i 70 demandes de desnonaments
Forta desigualtat territorial d'accés als serveis i als llocs de treball fruit de la deficient xarxa de transport públic
Col·lectius de risc
Persones amb problemàtiques per fer front al pagament de l'habitatge
Persones joves per problemàtica laboral relacionada
Persones que viuen en municipis petits, sobretot persones grans i/o amb problemes de mobilitat
Especificats territorials
Els municipis amb més llars buides són, per ordre: Castellar de n'Hug, Saldes, Guardiola de Berguedà i Fígols
Oportunitats i Fortaleses
El preu del lloguer és significativament menor que la mitjana de Catalunya

Principals problemàtiques de l'àmbit relacional
Persistència violència masclista
Afectació violència masclista en dones joves
A la comarca, més d'un 11% de persones que viuen soles, sobretot majors de 50 anys
En municipis petits major proporció de persones soles, sobretot homes
135 problemàtiques (2010) d'aïllament físic
1549 problemàtiques (2010) de dificultats de relació
519 problemàtiques (2010) de rebuig social
67 menors atesos per la DGAIA
Col·lectius de risc
Homes majors de 50 que viuen sols en municipis petits
Dones de baixos nivells formatius per violència masclista
Persones soles amb problemes físics, sobretot en municipis petits
Especificitats territorials
Els municipis amb més persones soles a la llar són, per ordre: Gisclareny, Sant Jaume de Frontanyà, Fígols i Sant Julià de Cerdanyola.
Els municipis amb una mitjana de persones a la llar més baixa (menys de 2) són: Gisclareny, Santa Maria de Merlès i Sant Jaume de Frontanyà
Els municipis amb una mitjana de persones a la llar més alta (més de 3) són: Viver i Serrateix, Sagàs, la Quar, Montclar i Castellar de n'Hug.
Oportunitats i Fortaleses
Existència de dinàmiques informals de suport , sobretot als municipis petits

Principals problemàtiques de l'àmbit formatiu
Llunyania dels centres educatius d'alguns municipis –concentrats sobre l'eix del Llobregat-, sobretot pel que fa a centres de secundària i d'educació especial. Fa necessari el transport escolar.
Mancances de cobertura mòbil i banda ampla en certes zones de la comarca.
Presència significativa d'analfabetisme en la població nouvinguda i la població gran.
Presència significativa de persones amb l'escolaritat inacabada i amb problemes d'aprenentatges.
Casos d'absentisme, 2% de la població escolar el 2010
Col·lectius de risc
Persones nouvingudes amb baixos nivells formatius
Alumnes de famílies amb pocs recursos
Alumnes de municipis petits sense centre escolar
Absentistes
Nois, per norma general, presenten major abandonament prematur
Especificitats territorials
Concentració dels centres educatius, especialment de secundària
Municipis amb major ràtio d'alumnes per professor (dades del curs 2009-2010) són per ordre: Avià (10,58 alumnes per professor), Berga, Puig-reig i Casserres.
Oportunitats i Fortaleses
Ràtio d'alumnes per aula inferior a la mitjana catalana
En tinença i ús de les TIC, les xifres són superiors a la mitjana catalana

Principals problemàtiques de l'àmbit social i sanitari
Percentatge significativament alt de població discapacitada respecte Catalunya (per possible existència de recursos residencials)
Discapacitats molt relacionades amb l'edat i problemàtiques de mobilitat.
Concentració territorial dels recursos sanitaris
Baixada de la contractació protegida
Sobrerrepresentació femenina en ús del SAD i teleassistència
Baix augment de places residencials per gent gran en relació amb augment de la població major de 85 anys.
Col·lectius de risc
Persones de mobilitat reduïda
Gent gran
Dones grans amb problemes de mobilitat
Especificitats territorials
Concentració territorial dels recursos sanitaris. Només 4 municipis amb CAP: Guardiola de Berguedà, Berga, Gironella i Puig-reig i 1 hospital (Berga).
Oportunitats i Fortaleses
Bona cobertura de places residencials
Xarxa de suport familiar properes

Principals problemàtiques de l'àmbit de ciutadania i participació
325 problemàtiques (2010) derivades de problemes legals d'estrangeria
Persones en edat activa reagrupades sense plens drets de ciutadania
Persones exrecloses presenten problemàtiques socials
Possible manca de participació política i comunitària per persones que pateixen aïllament físic
Col·lectius de risc
Estrangers sense plena ciutadania, sobretot aquells en edat activa
Persones recloses o exrecloses
Persones que pateixen aïllament físic
Oportunitats i Fortaleses
Existència d'associacions en la pràctica totalitat de municipis
Majoria d'associacions de caire esportiu amb potencialitat d'interculturalitat i interclassisme

A continuació es mostra una taula a l'estil d'un DAFO que sorgeix d'una visió general del document present. Aquesta taula haurà de ser validada i enriquida amb el treball participatiu que es durà a terme amb els agents del territori. Treballar amb taules d'aquest estil permet recollir una visió general de les mancances i potencialitats del territori en termes d'inclusió i exclusió social. Comptar amb aquests elements pot ser important a l'hora de pensar les actuacions inclusives per tenir en compte el màxim d'elements.

Taula 53. Mostra de DAFO comarcal. Exemple

Dificultats	Amenaces
Població envellida	Davallada de la població, sobretot jove
Problemes econòmiques de la població	Retirada estat del benestar (restricció ajudes públiques)
Atur de llarga durada	Impactes de la crisi (econòmics, atur, habitatge)
Baixa activitat femenina	No generació d'ocupació per via d'assalarització
1/3 dels aturats no reben prestació d'atur	Manca de liquiditat de les administracions públiques catalanes
Males comunicacions viàries	Augment de persones en situació de vulnerabilitat
Persones discapacitades envellides	Deteriorament de les relacions familiars
11,52% de la població viu sola	No finançament dels bancs per finançar nous projectes
Fortaleses	Oportunitats
Economia diversificada	Administració aposta per emprenedoria
Importància i estabilitat del sector primari	Sector agricultura està creixent i aporta valor afegit
Emprenedoria	Resiliència sector cooperatiu
Baix cost dels lloguers	Aturats amb coneixements tècnics
Baixa ràtio d'alumnes per aula	Dinàmiques d'autoconsum i autoproducció
Estructures petites que permetin millor coordinació	Terres potencialment conreables o pastures
Entorn rural facilita la inclusió	Articular actuacions sostenibles econòmicament
Poques persones amb grau de discapacitat superior al 64%	Millores en el treball cooperatiu a nivell comarcal
Alt associacionisme	Moltes persones vinculades a l'esport

11.1 Recomanacions per al coneixement aprofundit de la realitat social de la comarca

La recomanació per posteriors passos en el camí de la comprensió i aprehensió de la realitat de l'exclusió i la inclusió socials a la comarca del Berguedà es basa en dos aspectes bàsics: analitzar trajectòries de vida i fer una recerca sobre les particularitats inclusives dels entorns rurals i, concretament del Berguedà.

En la introducció del document ja hem parlat de la rellevància de l'enfocament metodològic de les trajectòries de vida. Per això recomanem que, en la mesura del

possible, es dugui a terme una recerca qualitativa sobre les trajectòries de vida dels principals perfils d'exclusió a la comarca. Amb una selecció d'un nombre no inferior a 10 casos, es poden dur terme entrevistes en profunditat sobre les trajectòries vitals de les persones objecte d'estudi. D'aquesta manera es podran conèixer com els diferents factors d'exclusió es relacionen entre si i com els elements específics existents a la comarca influeixen en la definició de les trajectòries de vida que desemboquen en situacions d'exclusió social.

Al mateix temps, aquesta recerca pot incorporar la visió territorial tot fent emergir els factors específics de la comarca, en tant que entorn rural, que faciliten o dificulten els processos d'inclusió social. La recerca de Camprubí (2011) conclou que, efectivament, els entorns rurals disposen d'elements que poden facilitar els processos d'inclusió social, però aquesta és una petita recerca que no pot establir això com una norma. A més, cada entorn (tant urbà com rural) disposa d'una idiosincràsia particular que cal analitzar i conèixer per tal de poder dissenyar unes actuacions i unes polítiques molt més ajustades a la realitat local i aprofitant-ne totes les seves potencialitats.

Una recerca com la que es recomana dur a terme difícilment es pot realitzar a partir de fonts secundàries, com el document present. Caldria realitzar una recollida de dades ad hoc. Les dades de tipus quantitatiu permeten establir generalitats i que els resultats siguin representatius del conjunt de la població, però el seu cost és molt elevat. Per això es recomana dur a terme recerques de caire qualitatiu, amb validesa metodològica, que permeten recollir dades molt més aprofundides i el seu cost és menor.

11.2 Passos següents

Un cop haguem determinat quina és la realitat social de la comarca del Berguedà cal establir els passos següents a seguir per tal de dur a terme una actuació inclusiva reeixida.

Un dels primers passos abans de passar a la part de definició de les actuacions que hauran de guiar la política inclusiva del Consell Comarcal del Berguedà, és determinar quins són els recursos inclusius dels quals disposa la comarca. Aquesta és una tasca que ja està en marxa i que permetrà ordenar, per tal de fer-ho accessible per a la ciutadania, tots els recursos inclusius que estan en funcionament. D'aquesta manera també es podran identificar les possibles mancances que hi pugui haver en la provisió de recursos inclusius.

Abans de començar a dissenyar les actuacions caldrà dur a terme un procés participat amb diferents actors per tal de validar el present document i aportar-hi la riquesa i concreció que només es pot aportar des del treball concret i quotidià en el territori. D'aquesta manera es podran incorporar elements explicatius, noves dades i noves visions sobre la realitat que aquí es retrata que, sens dubte, permetran articular unes actuacions inclusives molt més d'acord amb la realitat i necessitats comarcals.

Ara bé, aquestes dinàmiques participatives també han d'incorporar la veu de les persones usuàries dels recursos inclusius. Aquesta és ja una de les primeres actuacions inclusives. Incorporar les persones en risc en els processos de validació i disseny és necessari per un doble motiu: a) la part més instrumental és la d'aportar coneixement de primera mà sobre les problemàtiques i el funcionament dels recursos inclusius per tal d'aportar-hi millores determinades pels mateixos usuaris. b) l'altre motiu és el fet d'iniciar dinàmiques d'apoderament de les persones en risc i usuàries. Passar de ser receptors de les actuacions a ser actors genera processos d'apoderament i corresponsabilitat necessaris pels posteriors processos d'inclusió social que han de protagonitzar aquestes persones.

D'aquestes jornades participatives amb tots els actors (institucionals, empreses, entitats, ciutadania, usuaris) n'ha de sortir una anàlisi estil DAFO (Debilitats, Amenaces, Fortaleses i Oportunitats) que serveixi per guiar el procés de disseny de les actuacions. Tenir en compte les fortaleses i oportunitats presents en la comarca permetrà aprofitar les inèrcies i potencialitats a favor de la finalitat inclusiva.

Un cop determinades les problemàtiques i entesos els mecanismes que les generen - tant a nivell general com específic de la comarca-, determinats tots els recursos inclusius –els existents i els que falten- i consensuades les potencialitats i oportunitats de la comarca ja es pot entrar en la següent fase. Aquesta és la de dissenyar, de forma participada amb tots els actors inclusius de la comarca, les línies estratègiques i actuacions que han de guiar la política d'inclusió social de la comarca.

12. Bibliografia

- Baizán, P.; Michielin, F. i Billari, F. (2002). "Political Economy and Life course Patterns: The Heterogeneity of Occupational, Family and Household Trajectories of Young Spaniards", Demographic Research, 6: 191-240.
- Beck, U. (2002). *La sociedad del riesgo global*. Siglo XXI, Madrid.
- Brugué Q. (2010). "Políticas para la Cohesión Social: Nuevos Contenidos y Nuevas Formas" en Guillén, T. y Ziccardi, A. (eds). *La acción social del gobierno local*. IGLOM, México.
- Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (2011). *Anuari Economic Comarcal Caixa Catalunya 2011*.
- Camarero, A. (1991). *Tendencias recientes y evolución de la población rural en España*. Política y Sociedad, nº 8, pp. 13-24.
- Camprubí, A. (2011). *Entorns rurals, entorns inclusius. Les xarxes socials en els processos d'inclusió social de la població nouvinguda. El cas del Moianès*. Tesina Màster Europeu en Treball i Política Social, UAB.
- Camprubí, A i Quintana I. (2011). *Valors urbans i valors rurals a Catalunya*. Fundació del Món Rural
- Castel, R. (1995). *Les métamorphoses de la question sociale*, Gallimard, Paris.
- CEEISCAT (desembre 2012). *Vigilància epidemiològica de la infecció pel VIH i la SIDA a Catalunya*. CEEISCAT
- Consell Comarcal del Berguedà (2005). *Transport públic de viatgers i gent gran al Berguedà*. Consell Consultiu de la gent gran
- Consell Comarcal del Berguedà (2011). *Memòria Serveis Socials 2011*. Serveis Socials
- Consell Comarcal del Berguedà (2011). *Pla de dinamització de l'economia cooperativa al Berguedà*.
- Consell Comarcal del Berguedà (2012) *Impulsa Berguedà. Projectes per la reactivació econòmica del Berguedà*. Memòria descriptiva del projecte integral
- Consell Comarcal del Berguedà (2012) *Memòria Ocupa't*. Ocupa't
- Consell Comarcal del Berguedà (2012). *Memòria Serveis Socials 2012*. Serveis Socials

Departament de Territori i Sostenibilitat (2013). *Estudi sobre els estocs d'habitatges a Catalunya*. Agència de l'habitatge de Catalunya

Diputació de Barcelona (2012). *Guia metodològica revisada dels Plans Locals d'Inclusió Social*. Àrea d'Atenció a les Persones

Lazarsfeld, P et alt. (1996). *Los parados de Marienthal*. La Piqueta

Roelfs, D. et alt (2011). *The Rising Relative Risk of Mortality for Singles: Meta-Analysis and Meta-Regression*. University of Louisville

Subirats, J. (dir.) (2006). *Procesos de exclusión social y nuevas políticas para la inclusión*. Madrid: Fundación BBVA.

Subirats, J. (dir.) (2004) *Pobreza y exclusión social. Un análisis de la realidad española y europea*. Barcelona: Fundació La Caixa Estudios Sociales.

Diputació de Barcelona
Àrea d'Atenció a les Persones
Edifici Serradell – Recinte Mundet
Passeig de la Vall d'Hebron, 171
08035 Barcelona
Tel. 934 022 470
a.benestars@diba.cat
www.diba.cat/servsocials